

સંપાદકીય

પારસમણિ અને લોખંડના સંયોગ માત્રથી જેમ લોખંડ સુવર્ણ બની જાય છે, તેમ **ઉત્તમ દેવ-ગુરૂના યોગથી** ભવ્ય આત્માઓમાં આત્માર્થપણું પ્રગટ થાય છે, તે સ્વરૂપે પૂજ્યપાદ પ્રશાન્ત પ્રભાવક આચાર્ય ભગવંત **શ્રીમત્ કીર્તિસાગરસૂરીશ્વરજી** મ. સા. આદિ ઠાણાઓનું સંવત ૨૦૨૪નું ચાતુર્માસ શ્રીસંઘની આગ્રહભરી વિનંતિથી જૈન સોસાયટીમાં થયેલું, તેના યોગે મને આ દીપકસમાન લઘુપુસ્તિકા તૈયાર કરવાનું શાહ અનુભાઈ સારાભાઈ ઝવેરીએ સોંપેલું, તેના ફળ સ્વરૂપે આ પુસ્તિકાનું પ્રકાશન સર્વે ભવ્ય આત્માઓની જ્ઞાન-પીપાસાનું પોષણ કરી ધર્મશ્રદ્ધાની વૃદ્ધિ કરનાર બનો.

જેમ પર્વતોની મહાન ગુફાઓના ગાઢ અંધકારમાં પણ કોઇક લઘુદીપક પ્રકાશ પાથરી શકે છે, તેમ વાંચક-વર્ગના અંતરમાં દીપકસમાન તત્ત્વજ્ઞાનરૂપી આ લઘુ-પુસ્તિકા પ્રકાશ પાથરનારી બનો-એવી આશા રાખું છું.

આ પુસ્તિકાનું સંપાદકીય કાર્ય કરવામાં સહકાર આપનાર **ગણીવર્ય શ્રીદુર્લભસાગરજીનો** આભાર માનું છું.

વળી તીર્થંકરની વાણીની ઝાંખી (અનુભવ) કરાવનારી અપૂર્વદૃષ્ટિ આપનાર **સિદ્ધાન્તપાક્ષિક પંડિત શાન્તિલાલ કેશવલાલભાઇએ** આ સાહિત્ય સર્જનામાં ઉપયોગી

ચાર વેદ ખટ શાસ્ત્રોમેં, બાત મીલી હૈ દોય;

વિષયોનો સંગ્રહ કરવામાં જે માર્ગદર્શન આપ્યું છે તેમજ શુદ્ધિકરણ કરવામાં અમૂલ્ય ટાઇમનો જે ભોગ આપ્યો છે તેથી તેમનો પણ આભાર માનું છું.

તેમજ પ્રુફ સુધારવામાં માસ્તર હરજીવનદાસ ભાઇએ જે સહકાર આપ્યો છે તેમજ સુંદર અને કાળજી પૂર્વક છપાઇ કામ કરનાર ઉત્કૃષ્ટ મુદ્રણાલયનો જે સહકાર મળ્યો છે, તે બદલ તેમનો પણ આભાર માનું છું.

અન્તમાં આ પુસ્તિકામાં જે કાંઇ અશુદ્ધિ રહી હોય તે જ્ઞાની આત્માઓએ સુધારી લેવી અને અમોને જણાવશે તો તેઓનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવશે.

મુનિ–ત્રૈલોકયસાગર

શ્રી ઘંટાકર્ણ મહાવીર સ્તોત્ર

ૐ ઘંટાકર્ણ ! મહાવીર !, સર્વવ્યાધિ વિનાશક !;
વિસ્ફોટક ભયે પ્રાપ્તે, રક્ષ રક્ષ મહાબલ ! (૧)
યત્ર ત્વં તિષ્ઠસે દેવ !, લિખિતોઽક્ષરપંક્તિભિઃ;
રોગાસ્તત્ર પ્રણશ્યન્તિ, વાતપિત્તકફોદ્ભવાઃ (૨)
તત્ર રાજભયં નાસ્તિ, યાન્તિ કર્ણે જપાઃ ક્ષયમ્;
શાકિની ભૂત વેતાલા–રાક્ષસાઃ પ્રભવન્તિ ન (૩)
નાકાલે મરણં તસ્ય, ન ચ સર્પેણ દશ્યતે;
અગ્નિ ચોર ભયં નાસ્તિ, નાસ્તિ તસ્યાપ્યરિભયમ્ (૪)
ૐ હ્રીં શ્રી ઘંટાકર્ણ ! નમોસ્તુ તે ઠઃ ઠઃ ઠઃ સ્વાહા

આ પુસ્તકનું પ્રયોજન, સંબંધ, અધિકાર, અને અભિધેય પૂર્વજ્ઞાની પુરૂષોએ નીચે મુજબ સ્વરૂપથી જે યથાર્થ બોધ કરાવ્યો છે તેની પરંપરા ચાલુ રહે અને અનેક ભવ્ય આત્મા–આત્મકલ્યાણના અર્થી બની, આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપના યથાર્થ રિતિ–નિતિએ સાધના કરે તેજ છે, અને તે માટે આ બે બોલ લખીએ છીએ.

આ જીવ અનાદિકાળથી **કર્મના સંબંધ વડે** સંચારમાં રખડ્યા કરે છે (એટલે પૂર્વે બાંધેલા કર્મો ભોગવતાં વળી પાછાં નવા કર્મો બાંધે છે) આ રીતે તેની રખડપટ્ટીનો અંત આવતો નથી, પણ ખરી વાત તો એ છે કેઃ–એ રખડપટ્ટીનો અંત લાવવો તે પોતાને **ઇષ્ટ છે કે કેમ ?**; જો તેનો અંત લાવવો પોતાને ઈષ્ટ હોય તો અંત લાવવાના ઉપાય રૂપ પરમ જ્ઞાની પુરૂષોએ બતાવેલા **સંવરતત્ત્વ** ઉપર **પ્રીતિ** થયા વિના રહે નહિ.

અહિંયા **અનાત્મવાદિઓ** એવી શંકા કરે કે–અમોને તો આ ચાલુ ભવની વાતો પણ કર્મ–પરિણામ, અને આત્મ પરિણામના ભેદથી યથાર્થ સમજાતી નથી ! તો પછી ગયા જન્મમાં કયા કયા ઠેકાણે અમોએ કેવાં કેવાં પાપો કર્યા અને કયા કયા ઠેકાણે કેવાં કેવાં દુઃખો ભોગવ્યાં, તે સ્વરૂપને તો કેવી રીતે જાણી શકીયે ?

 કામ ક્રોધ કુસંપના, માઠા છે પરિણામ;

તે માટે તમારે અમારી આવી અજ્ઞાનમય સ્થિતિમાં આત્માની અનાદિ-અનંત સ્વરૂપી અનાદિ કાળની વાતો કરવી ફોગટ છે, અર્થાત્ ભેંસ આગળ ભાગવત વાંચવા બરાબર છે, માટે આત્માના અનાદિ-અનંત સ્વરૂપનો ઉલ્લેખ અમારી આગળ ન કરતાં સીધો અને સાદોજ અમારા સુખનો માર્ગ અમને બતાવો.

મહાનુભાવો ! તમારી આગળ પૂર્વ ભવોની વાતો કરવાથી જ તમોને આત્માના સાચા સ્વરૂપનું ભાન થઈ શકે તેમ છે, કેમકે:-આત્માને પ્રથમ તેના નિત્યાનિત્ય સ્વરૂપથી યથાર્થ જાણવો જરૂરી છે. કે જેથી આત્મા પોતાનું સહજ-સાચું-સુખ, મેળવી શકે.

આ માટે કેટલાક સંસારાભિલાષી-જીવો કહે છે કે-જે વાત અમારા ખ્યાલમાં ન આવી શકતી હોય તેમજ જેને જાણવા-સમજવા અમારી હાર્દિક તૈયારી ન હોય તેવી આત્માની અનાદિ-અનંત સ્વરૂપની તેમજ કર્મપરંપરાના યોગે જન્મ-મરણની ઉપાધિયોની વાતજ તમો અમારી આગળ શા માટે કરો છો ?

મહાનુભાવો ! આ જગતમાં તમે નજરોનજર પ્રત્યક્ષ જુઓ છો કે:-એક આત્મા જન્મથી સુખી છે અને બીજો આત્મા જન્મથી દુઃખી છે, એક જન્મથી નિરોગી છે અને બીજો જન્મથી રોગી છે, એક જન્મથી ડાહ્યો છે અને બીજો જન્મથી ગાંડો છે, એટલું જ નહિ પણ કેટલીક જગ્યાએ સાચા પ્રયત્નો કરનારા આત્માઓ

અનાનુપૂર્વિ

૧ થી ૪	૧	૨	૩	૪	૫	૧	૨	૪	૩	૫	૧	૩	૪	૨	૫	૨	૩	૪	૧	૫
	૨	૧	૩	૪	૫	૨	૧	૪	૩	૫	૩	૧	૪	૨	૫	૩	૨	૪	૧	૫
	૧	૩	૨	૪	૫	૧	૪	૨	૩	૫	૧	૪	૩	૨	૫	૨	૪	૩	૧	૫
	૩	૧	૨	૪	૫	૪	૧	૨	૩	૫	૪	૧	૩	૨	૫	૪	૨	૩	૧	૫
	૨	૩	૧	૪	૫	૨	૪	૧	૩	૫	૩	૪	૧	૨	૫	૩	૪	૨	૧	૫
	૩	૨	૧	૪	૫	૪	૨	૧	૩	૫	૪	૩	૧	૨	૫	૪	૩	૨	૧	૫
૫ થી ૮	૧	૨	૩	૫	૪	૧	૨	૫	૩	૪	૧	૩	૫	૨	૪	૨	૩	૫	૧	૪
	૨	૧	૩	૫	૪	૨	૧	૫	૩	૪	૩	૧	૫	૨	૪	૩	૨	૫	૧	૪
	૧	૩	૨	૫	૪	૧	૫	૨	૩	૪	૧	૫	૩	૨	૪	૨	૫	૩	૧	૪
	૩	૧	૨	૫	૪	૫	૧	૨	૩	૪	૫	૧	૩	૨	૪	૫	૨	૩	૧	૪
	૨	૩	૧	૫	૪	૨	૫	૧	૩	૪	૩	૫	૧	૨	૪	૩	૫	૨	૧	૪
	૩	૨	૧	૫	૪	૫	૨	૧	૩	૪	૫	૩	૧	૨	૪	૫	૩	૨	૧	૪
૯ થી ૧૨	૧	૨	૪	૫	૩	૧	૨	૫	૪	૩	૧	૪	૫	૨	૩	૨	૪	૫	૧	૩
	૨	૧	૪	૫	૩	૨	૧	૫	૪	૩	૪	૧	૫	૨	૩	૪	૨	૫	૧	૩
	૧	૪	૨	૫	૩	૧	૫	૨	૪	૩	૧	૫	૪	૨	૩	૨	૫	૪	૧	૩
	૪	૧	૨	૫	૩	૫	૧	૨	૪	૩	૫	૧	૪	૨	૩	૫	૨	૪	૧	૩
	૨	૪	૧	૫	૩	૨	૫	૧	૪	૩	૪	૫	૧	૨	૩	૪	૫	૨	૧	૩
	૪	૨	૧	૫	૩	૫	૨	૧	૪	૩	૫	૪	૧	૨	૩	૫	૪	૨	૧	૩
૧૩ થી ૧૬	૧	૩	૪	૫	૨	૧	૩	૫	૪	૨	૧	૪	૫	૩	૨	૩	૪	૫	૧	૨
	૩	૧	૪	૫	૨	૩	૧	૫	૪	૨	૪	૧	૫	૩	૨	૪	૩	૫	૧	૨
	૧	૪	૩	૫	૨	૧	૫	૩	૪	૨	૧	૫	૪	૩	૨	૩	૫	૪	૧	૨
	૪	૧	૩	૫	૨	૫	૧	૩	૪	૨	૫	૧	૪	૩	૨	૫	૩	૪	૧	૨
	૩	૪	૧	૫	૨	૩	૫	૧	૪	૨	૪	૫	૧	૩	૨	૪	૫	૩	૧	૨
	૪	૩	૧	૫	૨	૫	૩	૧	૪	૨	૫	૪	૧	૩	૨	૫	૪	૩	૧	૨
૧૭ થી ૨૦	૨	૩	૪	૫	૧	૨	૩	૫	૪	૧	૨	૪	૫	૩	૧	૩	૪	૫	૨	૧
	૩	૨	૪	૫	૧	૩	૨	૫	૪	૧	૪	૨	૫	૩	૧	૪	૩	૫	૨	૧
	૨	૪	૩	૫	૧	૨	૫	૩	૪	૧	૨	૫	૪	૩	૧	૩	૫	૪	૨	૧
	૪	૨	૩	૫	૧	૫	૨	૩	૪	૧	૫	૨	૪	૩	૧	૫	૩	૪	૨	૧
	૩	૪	૨	૫	૧	૩	૫	૨	૪	૧	૪	૫	૨	૩	૧	૪	૫	૩	૨	૧
	૪	૩	૨	૫	૧	૫	૩	૨	૪	૧	૫	૪	૨	૩	૧	૫	૪	૩	૨	૧

અનાનુપૂર્વી ગણવાની રીત—૧ છે ત્યાં **નમો અરિહંતાણં**, ૨ છે ત્યાં **નમો સિદ્ધાણં**, ૩ છે ત્યાં **નમો આયરિયાણં**, ૪ છે ત્યાં **નમો ઉવજ્ઝાયાણં**, ૫ છે ત્યાં **નમો લોએ સવ્વસાહૂણં** બોલવું.

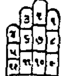
—: જાપ કરતાં સૂચન અને આવર્તો :—

નંદાવર્ત

શંખાવર્ત

ૐકારાવર્ત

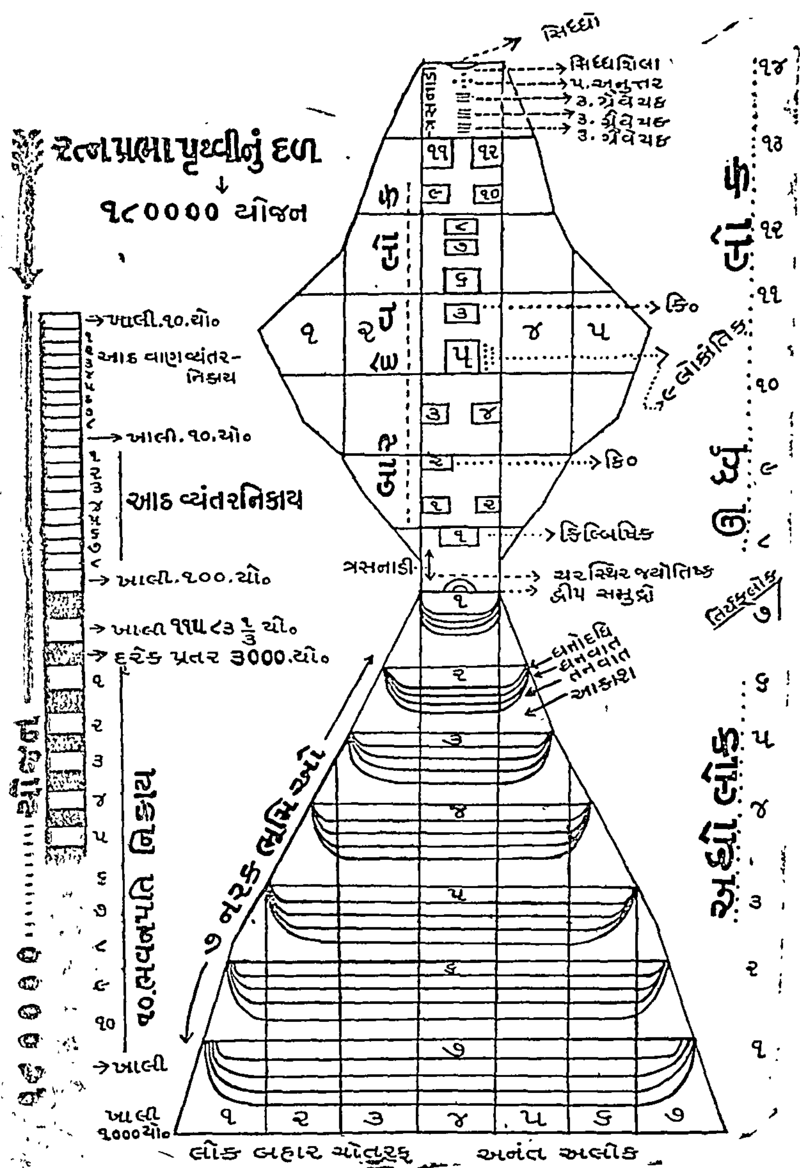
ઘાસ ઉપર બેસી જાપ કરે તો		પ્રીતિ તુટે
કાષ્ઠ	,,	દુર્ભાગી થાય
પત્થર	,,	રોગી ,,
ધરતી	,,	દુઃખી ,,
વાંસના આસન	,,	દરિદ્રી ,,
વ્યાઘ્રચર્મ	,,	બંધનથી છુટે
મૃગચર્મ	,,	ધનવૃદ્ધિ થાય
કાંબળી	,,	આયુ વધે, નિરોગી ,,
વાહન	,,	ચિત્ત વિભ્રમ કરે
વસ્ત્ર	,,	ધન પ્રાપ્તિ થાય
સૂત્રની માળાથી જાપ કરે તો		સુખી થાય
ચાંદી, પરવાળા, / સોના, મોતીની	,,	સૌભાગ્ય / આરોગ્ય ,,
લાકડાં, માટી, કાપડની	,,	અલ્પસુખ ,,
સ્ફટિક, વૈડુર્યમણિની	,,	હજાર ઉપવાસનું ફળ

(૧) આ લોક અને પરલોકની પૌદ્‌ગલિક ઇચ્છા છોડીને ; કેવળ દુર્ગુણો ટાળવા માટે જાપ કરાય તો આત્મા દોષોથી મુક્ત થાય અને ગુણોને પ્રાપ્ત કરી-આવેલું ન જાય એવું દુઃખ વિનાનું સુખ મેળવે.

(૨) નવ વખત એક આવર્ત ઉપર જાપ કરવાથી એક બાંધી નવકારવાળી થાય.

ચૌદ રાજલોક

સિધ્ધો
સિધ્ધશિલા
૫. અનુત્તર
૩. ગ્રૈવેયક
૩. ગ્રૈવેયક
૩. ગ્રૈવેયક
ત્રસનાડી
રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું દળ
૧૮૦૦૦૦ યોજન
ખાલી.૧૦.યો૦
આઠ વાણવ્યંતર-નિકાય
ખાલી.૧૦.યો૦
આઠ વ્યંતરનિકાય
ખાલી.૧૦૦.યો૦
ખાલી ૧૧૫૮૩ ⅓ યો૦
દરેક પ્રતર ૩૦૦૦.યો૦
૧૦.ભવનપતિ નિકાય
ખાલી
ખાલી ૧૦૦૦યો૦
૧૮૦૦૦૦ પૃથ્વી
કિ૦
૯ લોકાંતિક
કિ૦
કિલ્બિષિક
ચરસ્થિર જ્યોતિષ્ક
દ્વીપ સમુદ્રો
તિર્યગ્લોક ૭
ઘનોદધિ
ઘનવાત
તનવાત
આકાશ
૭ નરક ભૂમિઓ
ઉર્ધ્વ લોક
અધો લોક
લોક બહાર ચોતરફ અનંત અલોક

–: અતીત (ભૂત) ૨૪ તીર્થંકર :–

(૧) કેવળજ્ઞાની (૨) નિર્વાણી (૩) સાગર (૪) મહાયશ (૫) વિમલ (૬) સર્વાનુભૂતિ (૭) શ્રીધર (૮) શ્રીદત્ત (૯) દામોદર (૧૦) સુતેજ (૧૧) સ્વામિનાથ (૧૨) મુનિસુવ્રત (૧૩) સુમતિ (૧૪) શિવગતિ (૧૫) અસ્તાગ (૧૬) નમીશ્વર (૧૭) અનીલ (૧૮) યશોધર (૧૯) કૃતાર્થ (૨૦) જિનેશ્વર (૨૧) શુદ્ધમતિ (૨૨) શિવંકર (૨૩) સ્યંદન (૨૪) સંપ્રતિ.

–: અનાગત (ભાવી) ૨૪ તીર્થંકર :–

(૧) પદ્મનાભ (૨) સુરદેવ (૩) સુપાર્શ્વ (૪) સ્વયંપ્રભ (૫) સર્વાનુભૂતિ (૬) દેવશ્રુત (૭) ઉદય (૮) પેઢાળ (૯) પોટીલ (૧૦) શતકીર્તિ (૧૧) સુવ્રત (૧૨) અમમ (૧૩) નિષ્કષાય (૧૪) નિષ્પુલાક (૧૫) નિર્મમ (૧૬) ચિત્રગુપ્ત (૧૭) સમાધિ (૧૮) સંવર (૧૯) યશોધર (૨૦) વિજય (૨૧) મલ્લિ (૨૨) શ્રીદેવ (૨૩) અનંતવીર્ય (૨૪) ભદ્રકૃત્

–: વર્તમાન ૨૪ તીર્થંકર :–

મોટી શાન્તિમાં આ ચોવીસ નામો જણાવવામાં આવેલ છે.

નહિ, બીજાને સુખી જોઇ પોતે દુઃખી થાય અને બીજાને દુઃખી જોઈ પોતે રાજી થાય-મલકાય (૯) **ભયવાન્**-નિરંતર સર્વ લોકથી ભય પામતો રહે, પૌદ્‌ગલિક વસ્તુના વિયોગનો ભય રાખે (૧૦) **શઠ**-કપટી, આચાર-વિચાર અને ઉચ્ચારમાં જુદાઈ હોય (૧૧) **અજ્ઞાની**-ધર્મ અને અધર્મના સ્વરૂપથી અજાણ હોય.

ઉપર જણાવેલા ભવાભિનંદીના ૧૧ દોષ **ટળ્યા** પછી જીવને સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વના લક્ષણોની ખબર પડે છે, તે **મિથ્યાત્વ**ના લક્ષણો હવે બતાવવામાં આવે છે.

-: મિથ્યાત્વના ૫ પ્રકાર :-

(૧) **આભિગ્રહિક**-પોતાની બુદ્ધિમાં આવ્યું તે સાચું માને અને બીજું સર્વ જુઠું માને, પણ સાચું-ખોટું જાણવાની ઈચ્છા કરે નહિ-તે.

(૨) **અનાભિગ્રહિક**-સર્વ ધર્મ સારા છે તેમજ સર્વ ધર્મ સરખા છે એમ બોલવું-તે.

(૩) **આભિનિવેશિક**-જાણીને જુઠું બોલે, અજાણતાં જુઠું બોલ્યા પછી કોઇ સાચું સમજાવે **અગર** સ્વયં સાચું સમજે છતાં **કદાગ્રહ** મુકે નહિ-તે.

(૪) **સાંશયિક**-જિનવાણીમાં સંશય (શંકા) રાખે-તે.

(૫) **અનાભોગ**-અજાણપણે કંઈ સમજે નહિ એટલે તત્ત્વ-અતત્ત્વના વિષયમાં મૂઢપણું હોય-તે.

-: મિથ્યાત્વના ૧૦ પ્રકાર :-

(૧) ધર્મમાં અધર્મબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૨) અધર્મમાં ધર્મબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૩) માર્ગમાં ઉન્માર્ગબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૪) ઉન્માર્ગમાં માર્ગબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૫) સાધુમાં અસાધુબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૬) અસાધુમાં સાધુબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૭) જીવમાં અજીવબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૮) અજીવમાં જીવબુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૯) મૂર્ત (રૂપી) દ્રવ્યમાં અમૂર્ત (અરૂપી) બુદ્ધિ સ્થાપે-તે (૧૦) અમૂર્તમાં મૂર્તબુદ્ધિ સ્થાપે-તે

-: મિથ્યાત્વના ૬ પ્રકાર :-

(૧) **લૌકિક દેવ સંબંધી**-રાગ-દ્વેષથી ભરેલા લૌકિક દેવને આત્મહિતની બુદ્ધિએ માને-પૂજે, તેનો કહેલો ધર્મ પાળે-તે.

(૨) **લૌકિક ગુરુ સંબંધી**-આરંભ અને પરિગ્રહધારી ગુરુઓને આત્મહિતની બુદ્ધિએ ગુરુ કરી માને વાંદે પૂજે-તે.

(૩) **લૌકિક પર્વ સંબંધી**-પૌદ્ગલિક સુખની ઇચ્છાએ કરી પ્રવર્તતા પર્વો (ઓચ્છવ-મહોચ્છવો) ને આત્મહિતની બુદ્ધિએ કરી અનુસરે-તે.

(૪) **લોકોત્તર દેવ સંબંધી**-રાગ-દ્વેષ રહિત લોકોત્તર દેવને પૌદ્ગલિક સુખની ઇચ્છાથી માને પૂજે-તે.

(૫) प्रसिद्धदेशाचारं समाचरन्–ઉત્તમ લોકાચાર, ઉત્તમ કુલાચાર અને ઉત્તમ ધર્માચારનું આચરણ કરનાર.

(૬) अवर्णवादी–નિન્દાનો સદંતર ત્યાગ કરનાર.

(૭) अनतिव्यक्तगुप्ते सुप्रातिवेश्मिके च स्थाने अनेकनिर्गमद्वारविवर्जितनिकेतनः–રહેવાનું મકાન ઘણા પ્રકટ-સ્થાનમાં ન રાખે, તેમ ઘણા ગુપ્તસ્થાનમાં ન રાખે તેમજ **સારા પાડોશવાળા** સ્થાનમાં રાખે, વળી નીકળવાનાં દ્વાર ઘણાં ન રાખે.

(૮) सदाचारैः कृतसंगः–સારા આચરણવાળાની સાથે સંસર્ગ (સોબત) રાખે.

(૯) मातापितापूजकः—માતા પિતા તેમજ વડિલ આદિની સેવા પૂજા કરનાર (આલોક અને પરલોકને વિષે હિતકારીમાર્ગે ચલાવે અને ખોટા માર્ગથી પાછા વાળે તે **વડિલ** કહેવાય). **પૂજા એટલે** નમસ્કાર, આજ્ઞા-પાલન અને સેવા૦ **સેવા એટલે** યોગ–ક્ષેમ કરનાર૦ **યોગ એટલે** નહિ પ્રાપ્ત થયેલી વસ્તુને પ્રાપ્ત કરાવનાર૦ **ક્ષેમ એટલે** પ્રાપ્ત થયેલી વસ્તુનું રક્ષણ કરનાર.

(૧૦) उपप्लुतं स्थानं त्यजन्–ઉપદ્રવવાળા સ્થાન, ગ્રામ, નગર આદિનો ત્યાગ કરનાર તેમજ જ્યાં **દહેરાસર** ન હોય, જ્યાં **ગુરૂઓનું** આવાગમન ન હોય, અને જ્યાં **સાધર્મિકોનો** મેળાપ થતો ન હોય, તેવા સ્થાનમાં અગર તેવા ગ્રામ, નગરમાં વસે (રહે) નહિ.

(૧૧) गर्हितेऽप्रवृत्तः-નિન્દિતકાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરે નહિ, એટલે દેશનિન્દિત કાલનિન્દિત જાતિનિન્દિત અને કુલનિન્દિત કાર્યોમાં પ્રવૃત્તિ કરે નહિ.

(૧૨) आयोचितं व्ययं कुर्वन्-આવકના પ્રમાણમાં ખર્ચ કરનાર.

(૧૩) वित्तानुसारतो वेषं कुर्वन्-પોતાના વૈભવને અનુસારે વેષ પહેરે, એટલે જાતિ, અવસ્થા, દેશ, કાળ, તેમજ વયને અનુસારે વેષ પહેરે.

(૧૪) अष्टभि र्धीगुणै र्युक्तः-બુદ્ધિના આઠ ગુણને સેવનારો હોય.

> शुश्रूषा श्रवणं चैव, ग्रहणं धारणं तथा;
> ऊहाऽपोहार्थविज्ञानं तत्त्वज्ञानं च धीगुणाः (૧)

(૧) વીતરાગની વાણી સાંભળવાની ઈચ્છા (૨) વાણીને સાંભળનાર તેમજ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરનાર (૩) સાંભળીને તેને સારી રીતે ગ્રહણ કરે (૪) ગ્રહણ કરેલ શ્રુતને ધારી રાખે-યાદ રાખે (૫) જાણેલા અર્થનું અવલંબન લઈને અન્ય અર્થોને વિચારે (૬) અનુભવ—જ્ઞાન અને શાસ્ત્ર પ્રમાણ વડે વિરોધી અને અવિરોધી શબ્દોનો ભેદ જાણે (૭) યથાર્થ અર્થ જાણનાર (૮) સાચા હિતાહિતને જાણીને તેમાં વિધિ-નિષેધ કરે.

(૩૦) सलज्जः—વડીલોની આમન્યા સાચવવા રૂપ શરમ રાખનાર.

(૩૧) सदयः—દયાળુ (બીજાનાં દુઃખો જોઈને જેનું હૃદય દ્રવે—એટલે પોતાને દુઃખ થાય તે).

(૩૨) सौम्यः—શાન્ત સ્વભાવવાળો હોય.

(૩૩) परोपकृतिकर्मठः—પરોપકાર કરવામાં શૂરવીર હોય.

(૩૪) अन्तरङ्गारिषड्वर्गपरिहारपरायणः—અંતરંગ છ શત્રુઓને હઠાવવામાં તત્પર (અંતરંગ શત્રુ—કામ, ક્રોધ, લોભ, માન, મદ અને હર્ષ) **કામ એટલે** પાંચે ઇંદ્રિયોના વિષયોમાં આસક્ત, **માન એટલે** અત્યંત દુરાગ્રહ રાખે, **મદ એટલે** ઐશ્વર્યાદિ વડે અહંકાર કરે, **હર્ષ એટલે** સ્વ—પર સંબંધી સાંસારિક સુખ—દુઃખમાં આનંદ માને.

(૩૫) वशीकृतेन्द्रियग्रामः—પાંચે ઇન્દ્રિયોને વશ કરે, એટલે તેના વિકારને રોકનાર.

માર્ગાનુસારી આત્મા **ચારૂસંજીવની ન્યાયે** સમ્યગ્દર્શનને પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય **સમ્યક્ત્વના ૬૭ બોલને** અનુસરનારો બને છે, તે બોલોનું હવે દિગ્દર્શન કરવામાં આવે છે.

-: સમ્યગ્દર્શનના ૬૭ બોલ :-

[૪] સદ્દહણા (૧) परमार्थ संस्तवः-જીવ અજીવ આદિ નવતત્વોના અર્થો વિચારવા અને તેમાં શ્રદ્ધા ધારણ કરવી (૨) परमार्थ ज्ञातृ सेवनम्-તત્વના જાણકાર, શુદ્ધ પ્રરૂપણા કરનાર, સંવેગી (રાગ-દ્વેષ ન કરવામાં રંગાયેલા) તેમજ સાધુ-સાધ્વી ભગવંતોની ભક્તિ કરનાર, એટલે તેમના વચન ઉપર શ્રદ્ધા અને આજ્ઞાનું પાલન કરનાર-જેથી યથાર્થ જ્ઞાન મેળવી શકાય (૩) व्यापन्न दर्शन वर्जनम्-ઉત્તમ આત્માઓએ સમકિતથી ભ્રષ્ટ થયેલા વિપરીત દૃષ્ટિવાળા પાસત્થાદિકનો સંગ કરવો નહિ (૪) कुदर्शन वर्जनम्-મિથ્યાત્વી તેમજ ધર્મનાકેષી આત્માનો સંગ કરવો નહિ [**આ ચારમાં પૂર્વના બેથી સમકિતની પ્રાપ્તિ થાય છે અને પાછળના બેથી સમકિતનું રક્ષણ થાય છે**]

[૩] લિંગ-(૧) शुश्रुषा-જેનાથી સમ્યગ્બોધ થાય એવા ધર્મશાસ્ત્રો સાંભળવાની ઇચ્છા હોય (૨) धर्मरागः-ધર્મકાર્યમાં પૂર્ણ પ્રીતિ ધારણ કરે (૩) वैयावृत्य-સત્યમાર્ગને બતાવનાર એવા દેવ અને ગુરૂનું તેમજ વડીલોનું વૈયાવચ્ચ કરવાનો અભિલાષી હોય [**આ ત્રણ લિંગથી બીજાના સમકિતને ઓળખી શકાય છે**]

[૧૦] વિનય-અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ-સાધ્વી, ચૈત્ય (જિનપ્રતિમા), દ્વાદશાંગી

(આગમ), ધર્મ, પ્રવચનદક્ષ એવા ચતુર્વિધ સંઘ, અને સમકિતિ, આ **દશનો પાંચ પ્રકારે** વિનય કરવો (૧) ભક્તિ કરવી (૨) બહુમાન કરવું (૩) ગુણોનું વર્ણન કરવું (૪) અવર્ણવાદ વર્જવો (૫) મન વચન કાયાએ કરી આશાતના કરવી નહિ [**આ પાંચ પ્રકારનો વિનય સમકિતિ આત્મામાં હોય છે**]

[૩] **શુદ્ધિ** (૧) મનશુદ્ધિઃ-જિન અને જિનમત (ચતુર્વિધ સંઘ) વિના સર્વ જગતને અસાર જાણે (૨) વચનશુદ્ધિઃ-જિનેશ્વરની ભક્તિ કરવાથી સર્વ મનોવાંછિત ફળે છે, તો પણ પોતાના અશુભ કર્મોદયે જે કાર્ય જિન-ભક્તિથી નવિ થયું તે બીજાથી કેમ થાય ? એમ જાણીને અન્યની પ્રશંસા કરે નહિ (૩) કાયશુદ્ધિઃ-વીતરાગ પરમાત્મા વિના બીજાને પૂજ્યભાવે વંદન-નમસ્કાર કરે નહિ [**આ ત્રણ શુદ્ધિ સમકિતને નિર્મળ રાખનાર છે**]

[૫] **દુષણ**-(૧) શંકા-જિનમતમાં શંકા કરવી તે (૨) કાંક્ષા-જિનમત સિવાય અન્ય અન્ય મતોની ઇચ્છા કરવી તેમજ તેમનો માર્ગ સારો જાણવો તે (૩) વિતિગિચ્છા-શુદ્ધક્રિયાના ફળ સંબંધમાં સંદેહ કરવો તે (૪) અન્યતીર્થિકપ્રશંસા-અન્યતીર્થિકોની પ્રશંસા કરવી તે (૫) અન્યતીર્થિકપરિચયઃ-અન્યતીર્થિકો સાથે ધર્મ સંબંધી પરિચય કરવો તે [**આ પાંચ દુષણોનું વર્જન કરીને સમકિતને નિર્મળ રાખવું**]

[૪] પ્રભાવક-(૧) પ્રવચની-જૈન તત્ત્વનું પ્રવચન કરીને જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૨) ધર્મકથી-ચાર પ્રકારની ધર્મકથાઓ કરીને જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૩) વાદી-તર્કવડે વાદવિવાદ કરીને જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૪) નૈમિત્તિક-નૈમિત્તિક શાસ્ત્રોના જાણપણા વડે જિન-શાસનની પ્રભાવના કરે તે (૫) તપસ્વી-ઉગ્ર તપશ્ચર્યા વડે જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૬) વિદ્યાવાન્-વિશિષ્ટ વિદ્યા-મંત્ર વડે જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૭) સિદ્ધિસંપન્ન-અંજન આદિની સિદ્ધિઓ વડે જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે (૮) કવિ-કવિત્વશક્તિવડે જિનશાસનની પ્રભાવના કરે તે [આ આઠ પ્રભાવક જિનશાસનની પ્રભાવના કરનારા હોય છે]

[૫] ભૂષણ-(૧) जिनशासने कौशल्यम्-શાસ્ત્રાનુસારી ક્રિયા કરવામાં કુશળ હોય તે (૨) तीर्थसेवा-સ્થાવરતીર્થ શત્રુંજય આદિ તથા જંગમતીર્થ સાધુ-સાધ્વી તે બન્ને તીર્થોની યથાયોગ્ય સેવા કરવામાં તત્પર હોય તે (૩) भक्तिः-શ્રીસંઘની યથાયોગ્ય ભક્તિ કરે (૪) स्थैर्यम्-સમકિતમાં દઢતા ધારણ કરે (૫) जिनशासनप्रभावना-જિન-શાસનની બીજાઓ પણ અનુમોદના કરે એવા કાર્યો કરે તે [આ પાંચ ભૂષણ સમકિતને શોભાવનારા છે]

[૫] લક્ષણ-(૧) शमः (ઉપશમ)-કષાયોને દબાવે-મંદ કરે, ક્રોધને ક્ષમાથી દબાવે, માનને વિનયથી દૂર

કરે, માયાને સરળતાથી દૂર કરે, લોભને સંતોષથી દબાવે (૨) संवेगः–મોક્ષની તીવ્ર અભિલાષા ધારણ કરે, ચક્રી અને ઇન્દ્રના સુખને પણ દુઃખકારી જાણે (૩) निर्वेदः– સંસારની વિષમતા જાણી વૈરાગ્યભાવ ધારણ કરે (૪) अनुकंपा–દીન–દુઃખીના દુઃખોનું નિવારણ કરે તેમજ ધર્મ-રહિતને જોઈ ભાવદયા ચિન્તવે તે (૫) आस्तिक्यम्–શ્રી-જિનેશ્વરોએ ભાખેલ નવે તત્ત્વોમાં યથાર્થ હેયોપાદેયતા ધારણ કરે તે [**આ પાંચ લક્ષણોથી પોતામાં રહેલ સમકિતભાવની પ્રતીતિ કરાય છે**]

[૬] **જયણા**-(૧) परतीर्थिकादिवंदनम्–કુદેવ, કુગુરૂ, અને મિથ્યાત્વીઓએ ગ્રહણ કરેલ દેવના વંદન–પૂજનથી દૂર રહેવું (૨) नमस्करणम्-પરતીર્થિકોને નમસ્કાર કરવા-પણાથી દૂર રહેવું (૩) अशनादिदानम्–મિથ્યાત્વીઓને દાનાદિથી પુષ્ટ કરવા નહિ (૪) गंधपुष्पादिप्रेषणम् મિથ્યા-ત્વીઓને માન–પાન આપવું નહિ (૫) आलापनम्–મિથ્યાત્વીઓની સાથે વગર પ્રસંગે બોલવું નહિ (૬) संलपनम्–મિથ્યાત્વીઓની સાથે વારંવાર ધર્મચર્ચા કરવી નહિ [**આ છ જતનાથી સમકિતને સાચવવું**]

[૬] **આગાર**–(૧) राजाभियोगः–રાજાના આગ્રહથી (૨) गणाभियोगः–સમુદાય તે બહુમતિના આગ્રહથી (૩) बलाभियोगः–બળવાન માણસના આગ્રહથી (૪) देवाभियोगः–દેવ, દેવી, કુલદેવી વિગેરેના આગ્રહથી (૫) गुरुनिग्रहः–માતા પિતા ગુરૂ આદિ વડિલોના વિગ્રહ પ્રસંગથી (પરા-

ભવથી છોડાવવા માટે) (૬) वृत्तिकान्तारामियोगः-જંગલમાં તેમજ દુષ્કાળાદિ પ્રસંગોમાં નિર્વાહની દુર્લભતા હોય ત્યારે અથવા ધર્માનુસારે નિર્વાહ થતો ન હોય ત્યારે [આત્મરક્ષાર્થે જે કાંઈ અનુચિત કરવું પડે તે આગાર જાણુવો]

[૬] ભાવના-(૧) इदं सम्यक्त्वं धर्ममूलम्-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી વૃક્ષનું મૂળ છે (૨) इदं धर्मद्वारम्-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી નગરમાં પ્રવેશ કરવાનો દરવાજો છે (૩) इदं धर्मप्रतिष्ठानम्-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી મહેલનો પાયો છે (૪) इदं धर्मनिधिः-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી રત્નનો નિધિ છે (૫) इदं धर्माधारम्-સમ્યક્ત્વ એ વ્રત-ધર્મનો આધાર છે (૬) इदं धर्मभाजनम्-સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી ક્ષીરનું ભાજન છે [આ છ ભાવનાઓથી સમ્યક્ત્વની વિશુદ્ધિ કરવી]

[૬] સ્થાન-(૧) अस्त्येव जीवः-જીવ છે (૨) स च नित्यः-જીવ નિત્ય છે (૩) स च कर्मणां कर्ता-જીવ કર્મનો કર્તા છે (૪) स च भोक्ता-જીવ પોતાના કરેલા કર્મોનો ભોક્તા છે (૫) अस्ति च तस्य निर्वाणम्-જીવ કર્મથી મુક્ત થાય છે (૬) अस्ति च तस्य मोक्षोपायः-જીવને કર્મથી મુક્ત કરવાના (છોડાવવાના) ઉપાયો પણ છે [આ છ સ્થાનોને વિષે શ્રદ્ધા કરવાથી સમ્યક્ત્વ દૃઢ થાય છે]

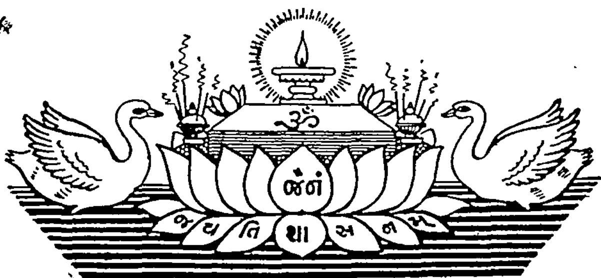
સમ્યગ્દષ્ટિ આત્માને જ્યારે **સદ્‌ગુરૂના** **યોગે** યોગાવંચકતા પ્રાપ્ત થાય છે એટલે સંસારહેતુક **અઢાર પાપસ્થાનકો**થી વિરમે છે, ત્યારે મુક્તિમાર્ગના સાધક **લોકોત્તરસાધુમાર્ગમાં** આવવાને લાયક બને છે.

એ અઢાર પાપસ્થાનકોનું કિંચિત્ સ્વરૂપ આગળ જણાવીશું,

તેમાંનું **અઢારમું** પાપસ્થાનક જ્યારે નિશ્ચયથી છાંડે છે ત્યારે શુદ્ધસમ્યગ્દર્શન (સમકિત) પામે છે, તે ગુણે કરી મુક્તિમાં જવાની નિયતિ (યોગ્યતા) તે જીવ પ્રાપ્ત કરે છે.

તે નિશ્ચય સમ્યકત્વના ગુણે કરી ઉત્તરોત્તર સિદ્ધિના સોપાન ઉપર આગળ વધતો આત્મા અનુક્રમે શ્રાવકના ગુણ તેમજ સાધુ, ઉપાધ્યાય તથા આચાર્યના ગુણો પ્રાપ્ત કરીને અન્તે અરિહંત અથવા સિદ્ધ થઈ મુક્તિમાં બિરાજમાન થાય છે.

હવે આગળ નિર્દેશ કરેલ અઢાર પાપસ્થાનકો જણાવવામાં આવે છે.

-:૧૮ પાપસ્થાનકનું સ્વરૂપ:-

અઢાર પાપસ્થાનકોમાં આત્મા અનાદિ કાળથી અજ્ઞાન અને મોહના જોરે કેવી કેવી ભ્રાન્તિએ પ્રવર્તે છે તેનું સ્વરૂપ તેમજ કેવી કેવી દૃષ્ટિએ પાપસ્થાનકોને-પાપરૂપે સમજીને તેથી વિરમી શકે છે તેનું કિંચિત્ સ્વરૂપ અત્રે જણાવીયે છીએ.

અઢાર પાપસ્થાનકોના સ્વરૂપને શુદ્ધ-અશુદ્ધભાવે જાણનારાઓ નીચે મુજબ છ પ્રકારની દૃષ્ટિવાળા જાણવા.

પહેલી વક્રદૃષ્ટિ છે, **બીજી** એકાન્તદૃષ્ટિ છે, **ત્રીજી** વિસંવાદીદૃષ્ટિ છે, **ચોથી** અવક્રદૃષ્ટિ છે, **પાંચમી** અનેકાન્તદૃષ્ટિ છે અને **છટ્ઠી** અવિસંવાદિદૃષ્ટિ છે.

(૧) **પહેલી** વક્રદૃષ્ટિવાળો આત્મા **સાધન** અશુદ્ધતાવાળો હોવાથી દુષ્ફલક જાણવો (૨) **બીજી** એકાન્ત દૃષ્ટિવાળો આત્મા **સાધ્ય** અશુદ્ધતાવાળો હોવાથી નિષ્ફલક જાણવો (૩) **ત્રીજી** વિસંવાદી દૃષ્ટિવાળો આત્મા **સાધ્ય-સાધન=ઉભય** અશુદ્ધતાવાળો હોવાથી વિફલક જાણવો.

(૪) **ચોથી** અવક્રદૃષ્ટિવાળો આત્મા **સાધન** શુદ્ધતાવાળો હોવાથી સુફલક જાણવો (૫) **પાંચમી** અનેકાન્ત દૃષ્ટિવાળો આત્મા **સાધ્ય** શુદ્ધતાવાળો હોવાથી શુદ્ધફલક જાણવો (૬) **છટ્ઠી** અવિસંવાદીદૃષ્ટિવાળો આત્મા **સાધ્ય-સાધન=ઉભય** શુદ્ધતાવાળો હોવાથી પૂર્ણફલક જાણવો.

(૧) પ્રાણાતિપાત (હિંસા)

વક્રદૃષ્ટિ આત્મા પાંચ ભૂતમાંથી ઉત્પન્ન થઈ ફરી તેજ પાંચ ભૂતોમાં વિલય પામે છે માટે હિંસા થતીજ નથી એવું માને છે. **એકાન્તદૃષ્ટિ** આત્મા અમર છે માટે હિંસા થતીજ નથી એવું માને છે. **વિસંવાદીદૃષ્ટિ** દરેક વસ્તુ ઈશ્વરને આધીન છે માટે હિંસા થતી નથી એવું માને છે. **અવક્રદૃષ્ટિ** સંસારીજીવોના ૧૦ પ્રાણોમાંથી કોઈપણ પ્રાણનો **અભિહયા** આદિ ૧૦ ભેદમાંથી કોઈપણ ભેદવડે થોડું કે વધારે નુકશાન કરવું અથવા સર્વથા નાશ કરવો તે હિંસા છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદૃષ્ટિ** મન વચન અને કાયાની સાવદ્ય પ્રવૃત્તિ તે હિંસા છે એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદૃષ્ટિ** અજ્ઞાન, શંસય, વિપર્યાસ, સ્મૃતિભ્રંશ, યોગદુષ્પ્રણિધાન, ધર્મનો અનાદર, રાગ અને દ્વેષ આ આઠ પ્રકારના પ્રમાદની પ્રવૃત્તિ, તે હિંસા છે એમ જાણે છે.

(૨) મૃષાવાદ (જુઠ)

વક્રદૃષ્ટિ સાંસારીક સ્વાર્થને સાધનારૂં વચન–જુઠ નથી એવું માને છે. **એકાન્તદૃષ્ટિ** પ્રિયજ બોલવું–એ જુઠ નથી એવું માને છે. **વિસંવાદીદૃષ્ટિ** પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે બોલવું–એ જુઠ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ અકાલે બોલવું, અસ્થાને બોલવું, અનુચિત બોલવું તે મૃષાવાદ છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદૃષ્ટિ** પ્રિય,

પથ્ય (હિતકારી) અને તથ્ય (સત્ય,થી રહિત બોલવું તે મૃષાવાદ છે. એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદૃષ્ટિ સ્વ અને પરના હિત-વિરૂદ્ધ બોલવું તે મૃષાવાદ છે એમ જાણે છે.

(૩) અદત્તાદાન (ચોરી)

વક્રદૃષ્ટિ લાંચ આપીને લેવું કે ભય પમાડીને લેવું તે ચોરી નથી એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ બીજાની પડી ગયેલી વસ્તુ લઈ લેવી કે વિસરી ગયેલાની વસ્તુ લઈ લેવી એ ચોરી નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદૃષ્ટિ થાપણ મૂકેલી પાછી ન આપવી કે ઉછીની લીધેલી પાછી ન આપવી તે ચોરી નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ ન્યાયવિરૂદ્ધ (રાજ્યવિરૂદ્ધ) અને નીતિ વિરૂદ્ધ (લોકવિરૂદ્ધ) કોઈ પણ વસ્તુ લેવી તે ચોરી છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદૃષ્ટિ દેવ-ગુરૂની આજ્ઞા વિના કોઈ પણ વસ્તુ લેવી તે ચોરી છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદૃષ્ટિ પર વસ્તુને ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા તે ચોરી છે એમ જાણે છે.

(૪) મૈથુન (અબ્રહ્મ)

વક્રદૃષ્ટિ ભોગ ભોગવવાથી આત્મામાં પ્રસન્નતા વધે છે માટે મૈથુન એ દોષ નથી એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ શરીરના સંબંધથી આત્માને મૈથુનદોષ લાગતો નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદૃષ્ટિ જગત ઈશ્વરની માયારૂપે છે માટે મૈથુન એ દોષ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ કામભોગની વૃત્તિ (વિકાર)ના જોરે પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોનો સંભોગ કરવો તે મૈથુનદોષ છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદૃષ્ટિ** પરદ્રવ્ય (પોતાના આત્માના ગુણો સિવાય)ના સંયોગમાં આસક્ત રહેવું એ મૈથુનદોષ છે એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદૃષ્ટિ** પરદ્રવ્યના ભોગની ઇચ્છા કરવી તે મૈથુનદોષ છે એમ જાણે છે.

(૫) પરિગ્રહ (સંગ્રહખોરી)

વક્રદૃષ્ટિ કોઈક બીજા કરતાં મારી પાસે તો ઓછું છે માટે મને પરિગ્રહ દોષ લાગતો નથી એવું માને છે. **એકાન્તદૃષ્ટિ** પોતાને પુણ્યોદયથી સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે માટે તેનો સંગ્રહ કરવો એ દોષ નથી એવું માને છે. **વિસંવાદીદૃષ્ટિ** સંપત્તિનો સંગ્રહ કરવો તે સ્વ-પરને ઉપકારક છે માટે પરિગ્રહ રાખવો એ દોષ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ (૧) ધન (૨) ધાન્ય (૩) ક્ષેત્ર (૪) વાસ્તુ (૫) રૂપ્ય (૬) સુવર્ણ (૭) કુપ્ય (૮) બે પગવાળા જીવો (૯) ચાર પગવાળા જીવો, આ નવ પ્રકારની સંપત્તિ ઉપર માલિકીપણાનો ભાવ રાખવો તે પરિગ્રહનો પરિણામ છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદૃષ્ટિ** પોતાની જરૂરીયાત કરતાં અધિક રાખવું તે પરિગ્રહ દોષ છે એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદૃષ્ટિ** પરદ્રવ્ય ઉપર મમત્વ (મૂર્છા) રાખવું તે પરિગ્રહ છે એમ જાણે છે.

(૬) ક્રોધ

વક્રદૃષ્ટિ અપરાધીને મારવો તે ક્રોધ નથી એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ ક્રોધ કરવાથી ક્રોધી શાન્ત થાય છે માટે ક્રોધ કરવો એ દોષ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદૃષ્ટિ પોતાની વિરૂદ્ધતાનો વિરોધ કરવા ક્રોધ કરવો તે ક્રોધ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ આવેશમાં આવવું તે ક્રોધ હેતુક છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદૃષ્ટિ વિવેકથી ચુકવું તે ક્રોધ હેતુક છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદૃષ્ટિ ક્ષમા ન રાખવી તે ક્રોધ હેતુક છે એમ જાણે છે.

(૭) માન (અભિમાન)

વક્રદૃષ્ટિ અમુક પાસેથી તો સેવા લેવાનો મારો હક છે એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ અવગુણીનો તિરસ્કાર કરવાનો મારો અધિકાર છે એવું માને છે. વિસંવાદીદૃષ્ટિ મારૂં સમગ્ર જીવન બીજાને ઉપકારી જ છે એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ ગુણી આત્માઓનો અવિનય કરવો તે માનકષાય હેતુક છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદૃષ્ટિ જાતિ, બળ, કુળ, રૂપ, ઐશ્વર્ય, જ્ઞાન, તપ, અને ઋદ્ધિની વિશેષતાનો મદ (અહંકાર) કરવો તે માનહેતુક છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદૃષ્ટિ પોતાને અન્યથી અધિક ગુણીપણે માનવો તે માનહેતુક છે એમ જાણે છે.

(૮) માયા (કપટ)

વક્રદૃષ્ટિ આ જગતમાં ઈશ્વરની માયા સિવાય બીજું કંઈ છે જ નહિ એવું માને છે. **એકાન્તદૃષ્ટિ** સાંસારીક સુખની સાધનાને માયા કહેવાય જ નહિ એવું માને છે. **વિસંવાદીદૃષ્ટિ** સમસ્ત જગત્ ક્ષણિક હોવાથી કોઇ કોઇની સાથે માયા કરતું જ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ પરમેશ્વરને જગતના સર્વભાવોના કર્તા કહેવો અને સંસારીજીવોને સંસારીભાવોના અકર્તા અભોક્તા કહેવા એ પ્રગટ માયા જ છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદૃષ્ટિ** ઇન્દ્રિયોના વિષયસુખને સુખકારી જાણવા અને કહેવા એ માયાનું સ્વરૂપ છે એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદૃષ્ટિ** વિભાવમાં સ્વભાવબુદ્ધિ ધારણ કરવી એ ગૂઢમાયા છે એમ જાણે છે.

(૯) લોભ (અસંતોષ)

વક્રદૃષ્ટિ કુટુંબ આદિના સુખને માટે ચિન્તા કરવી તે લોભ નથી એવું માને છે. **એકાન્તદૃષ્ટિ** સાંસારીક સુખની સામગ્રીનું રક્ષણ કરવું અને વધારવી તે લોભ નથી એવું માને છે. **વિસંવાદીદૃષ્ટિ** જરૂરી વિષયસુખની સામગ્રીનો ત્યાગ ન કરવો તે લોભ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ વિષયસુખો મેળવવાનો ઉદ્યમ કરવો તે લોભ છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદૃષ્ટિ** પૌદ્ગલિક

યશ-કીર્તિ આદિ સુખોની ઈચ્છા કરવી તે લોભ છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદૃષ્ટિ પરદ્રવ્ય (આત્મા સિવાય સર્વ)ના યોગમાં ઇષ્ટબુદ્ધિ ધારણ કરવી (સારૂ માનવું) તે લોભ છે એમ જાણે છે.

(૧૦) રાગ

વક્રદૃષ્ટિ સર્વને પ્રેમથી વશ કરી શકાય છે, માટે પ્રેમ કરવો તે રાગ નથી એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ રાગ એ જ જીવનનો આધાર છે, માટે રાગ એ દોષરૂપ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદૃષ્ટિ સર્વ પ્રકારની ઋદ્ધિઓ અને સિદ્ધિઓ રાગથી જ મેળવાય છે માટે રાગ એ દોષરૂપ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ વિષયોની અભિલાષા રાગનું પરિણામ છે, એમ જાણે છે. અનેકાન્તદૃષ્ટિ પર (આત્મા સિવાય સર્વ) ઉપરનું મમત્વ રાગહેતુક છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદૃષ્ટિ પોતાની પ્રશંસાથી ફુલાવું-મલકાવું-રાજીથવું અને પોતાની પ્રશંસા કોઈ કરે એવાં કાર્યો કરવાં તે રાગહેતુક છે એમ જાણે છે.

(૧૧) દ્વેષ

વક્રદૃષ્ટિ દુશ્મનનો નાશ કરવાની યોજના કરવી તે દ્વેષ નથી એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ પોતાના વિષયસુખમાં વિઘ્નભૂત (આડે આવનાર)ને વેરી સમજવો તે દ્વેષ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદૃષ્ટિ

પરલોકની સાધનાનો અનાદર કરવો તે દ્વેષ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ બીજાને સુખી જોઈ દુઃખી થવું અને દુઃખી જોઇને રાજી થવું તે દ્વેષમુલક છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદૃષ્ટિ** બીજાને તુચ્છ (હલકા) અને લઘુ જાણવા તે દ્વેષનો પરિણામ છે એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદૃષ્ટિ** દેવ ગુરૂ અને ધર્મની નિન્દા કરવી તે દ્વેષહેતુક છે એમ જાણે છે.

(૧૨) કલહ (ઝઘડાખોરી)

વક્રદૃષ્ટિ દોષારોપણ કરવાથી સામો ચુપ થાય છે (કલહ થતો નથી) માટે દોષારોપણ કરવું એ કલહનું કારણ નથી એવું માને છે. **એકાન્તદૃષ્ટિ** આક્ષેપો કરનારની સામે આક્ષેપો કરવાથી કલહ શાન્ત થાય છે, માટે સામો આક્ષેપ કરવો તે કલહનું કારણ નથી એવું માને છે. **વિસંવાદીદૃષ્ટિ** વિરોધીને મહત્વ ન આપવાથી કલહ શાન્ત થાય છે માટે મહત્વ ન આપવું એ કલહનું કારણ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ સત્યને છુપાવવાથી કલહ થાય છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદૃષ્ટિ** અસત્યનું દબાણ કરવાથી કલહ થાય છે એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદૃષ્ટિ** પરને પોતાનું કરવાના પ્રપંચથી કલહ થાય છે એમ

(૧૩) અભ્યાખ્યાન (કલંક આપવું)

વક્રદષ્ટિ સાંસારીક ફળની ઈચ્છા વિના કોઈ ધર્મ કરતું જ નથી એવું કહેવું તેમાં કાંઈ ખોટું નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ સ્વ-પરને ઉપકારી પ્રવૃત્તિ કરનારા સાધુઓ ત્યાગી નથી જ એવું કહેવું તેમાં કશું ખોટું નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદષ્ટિ બધાનું ભલું ન કરે તે ભગવાન નહિ એવું કહેવું તેમાં કાંઈ જ ખોટું નથી એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ સત્યને નહિ જાણવા છતાં બીજા ઉપર ખોટું દોષારોપણ કરવું તે અભ્યાખ્યાન છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ ધર્મીને દંભી કહેવા તે અભ્યાખ્યાન છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદષ્ટિ વીતરાગને બીજા જીવોના સુખ-દુઃખના કર્તા કહેવા તે અભ્યાખ્યાન છે એમ જાણે છે.

(૧૪) પૈશુન્ય (ચાડી)

વક્રદષ્ટિ દોષવાનના દોષોને પ્રગટ કરવા તે પૈશુન્ય નથી એવું માને છે. એકાન્તદષ્ટિ સ્વજન-મિત્રાદિકના ગુપ્ત રહસ્યો પ્રગટ કરવા તે પૈશુન્ય નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદષ્ટિ એક બીજાના ગુપ્તદોષો એકબીજાને કહેવા તે પૈશુન્ય નથી એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ બીજાની રહસ્યવાતને પ્રગટ કરવી તે પૈશુન્ય છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદષ્ટિ એકબીજાના

મૈત્રીભાવના વર્તનને હિનાધિકભાવથી કહેવું તે પૈશુન્ય છે એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદૃષ્ટિ** સામાની ગેરહાજરીમાં જ (પાછળ) તેના ઉપર દોષારોપણ કરવું તે પૈશુન્ય છે એમ જાણે છે.

(૧૫) રતિ–અરતિ (પ્રીતિ–અપ્રીતિ)

વક્રદૃષ્ટિ સુખ–દુઃખની સાથે પ્રીતિ–અપ્રીતિ તો સ્વાભાવિક જ થાય છે માટે રતિ–અરતિ દોષરૂપ નથી એવું માને છે. **એકાન્તદૃષ્ટિ** સર્વ જીવોનું જીવન પ્રીતિ–અપ્રીતિમય જ હોય છે માટે રતિ–અરતિ દોષરૂપ નથી એવું માને છે. **વિસંવાદીદૃષ્ટિ** પોતાની શુભાશુભતામાં પ્રીતિ–અપ્રીતિ ધારણ કરવી તે કર્તવ્ય છે પરંતુ દોષરૂપ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ શુભનો યોગ સર્વથા સુખકારી અને અશુભનો યોગ સર્વથા દુઃખકારી હોતો નથી માટે પ્રીતિ–અપ્રીતિ કરવી તે દોષ છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદૃષ્ટિ** કર્મના ઉદયથી પ્રાપ્ત થયેલ શુભાશુભતાના યોગથી સુખ–દુઃખના સંવેદનમાં પણ જ્ઞાની આત્માઓને રતિ–અરતિરૂપ મોહ હોતો નથી એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદૃષ્ટિ** સ્વભાવ પરિણમન જ્ઞાનમાં રતિ–અરતિરૂપ મોહ હોતો નથી એમ જાણે છે.

(૧૬) પરપરિવાદ (નિંદા)

વક્રદૃષ્ટિ વિરોધીને દોષવાળો જાહેર કરવો તે નિંદા નથી એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ બીજાને તેના દોષવડે દોષિત કહેવો તે નિંદા નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદૃષ્ટિ સર્વ જીવો દોષવાળા જ છે માટે કોઈની નિંદા થતી જ એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ બીજાના દોષોને જ મુખ્યપણે કહેવા તે નિંદા છે એમ જાણે છે. અનેકાન્તદૃષ્ટિ અન્ય એકમાં ગુણનો આરોપ કરીને બીજા અન્યમાં દોષનો આરોપ કરવો તે નિંદા છે એમ જાણે છે. અવિસંવાદીદૃષ્ટિ અધિકગુણીની સામે પોતાની બડાઈ મારવી તે ગુણી પુરુષની નિંદા છે એમ જાણે છે.

(૧૭) માયામૃષાવાદ (કપટસહિતજુઠ)

વક્રદૃષ્ટિ આલોકના સ્વાર્થને સાધનારા વચનોની પ્રશંસા કરવી અથવા તેને ટેકો આપવો એ માયા-મૃષાવાદ નથી એવું માને છે. એકાન્તદૃષ્ટિ પોતાના અજ્ઞાન દોષથી અસત્યને સત્ય સ્વરૂપે કહેવું તે માયા-મૃષાવાદ નથી એવું માને છે. વિસંવાદીદૃષ્ટિ ઇન્દ્રિયોના વિષયસુખોને વિદ્દસાવતું વિજ્ઞાન તે ઉપકારક છે એમ કહેવું તે માયા-મૃષાવાદ નથી એવું માને છે.

અવક્રદૃષ્ટિ સ્વ-પરને અનર્થકારી પ્રવચનો અને પુસ્તક પ્રકાશનો કરવાં તે માયા-મૃષાવાદ છે એમ જાણે

છે. **અનેકાન્તદષ્ટિ** દેવ-ગુરૂ અને ધર્મને નિરર્થક કહેવા તે માયા–મૃષાવાદ છે એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદષ્ટિ** જીવ–અજીવ જ્ઞેય છે. આશ્રવ-બંધ હેય છે અને સંવર–નિર્જરા તથા મોક્ષ ઉપાદેય છે, તેનાથી કંઈ પણ વિપરીત બોલવું તે માયા–મૃષાવાદ છે એમ જાણે છે.

(૧૮) મિથ્યાત્વશલ્ય

વક્રદષ્ટિ પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયેલા સુખ–વૈભવનો ત્યાગ કરવો તે મિથ્યાત્વ છે એવું માને છે. **એકાન્તદષ્ટિ** સાંસારિક સુખની સાધનામાં સાર–અસારનો વિચાર કરવો તે મિથ્યાત્વ છે એવું માને છે. **વિસંવાદીદષ્ટિ** આત્મા અને પરમાત્માના સ્વરૂપનો વિચાર કરવો તે જ મિથ્યાત્વ છે એવું માને છે.

અવક્રદષ્ટિ કામ–ભોગ આદિમાં આસક્તિ તે મિથ્યાત્વને આભારી છે એમ જાણે છે. **અનેકાન્તદષ્ટિ** જયણા વિનાનું જીવન તે મિથ્યાત્વને આભારી છે એમ જાણે છે. **અવિસંવાદીદષ્ટિ** શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની સાધનાના લક્ષ વિનાનું જીવન તે મિથ્યાત્વને આભારી છે એમ જાણે છે.

આત્મા જેમ જેમ દોષથી નિવર્તન થતો જાય છે તેમ તેમ વિશુદ્ધ ગુણોને પ્રાપ્ત કરતો જાય છે, જે ગુણો આત્માને મુક્તિમાર્ગની સાધનામાં ઉપકારી બને છે.

તેમાંના સિદ્ધાંતમાં બતાવેલા પ્રાથમિક ૨૧ ગુણોનું વર્ણન હવે કરવામાં આવે છે.

–: એકવીસ ગુણનું દિગ્દર્શન:–

અપાર એવા આ અસાર સંસારરૂપ સમુદ્રમાં પડેલા **પ્રાણીઓને** નિરંતર-શોક-સંતાપથી રીબાતા **જાણીને** તેમજ જન્મ-મરણથી અનેક યોનિઓમાં નિરાધારપણે ભટકતા **જાણીને** આ જન્મના અનેક **દુઃખોથી** તેમજ પરભવે દુર્ગતિમાં પડતા બચાવવા માટે સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી દેવાધિદેવ પરમતારક વિભૂ શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોએ પ્રરૂપેલ **શ્રીજિનધર્મરૂપી** અણમોલ રત્નને પ્રાપ્ત કરવું એ જ યોગ્ય છે.

જેમ ભૌતિક રત્ન મેળવવા ધનની પ્રાપ્તિની આવશ્યકતા છે તેમ જિનધર્મરૂપી રત્ન મેળવવા ઉત્તમ ગુણરૂપી ધનની પ્રાપ્તિ કરવી અત્યંત આવશ્યક છે.

તે ગુણરૂપી રત્નને ઉપાર્જન કરવાનો ઉપાય ગુરૂના **ઉપદેશ** વિના જાણી શકાતો નથી અને એ ઉપાયને જાણ્યા પછી તેમાં ઉદ્યમ કર્યા વિના કોઈ પણ ગુણ પ્રાપ્ત થતો નથી અને ગુણ વિના ઈચ્છિતકાર્યની સિદ્ધિ થતી નથી.

તેથી દયાવંટ પવિત્ર અંતઃકરણવાળા ધર્મરત્ન પ્રકરણના કર્તા પ૦ પૂ૦ આચાર્ય ભગવંત **શ્રીમત્ શાન્તિસૂરીશ્વરજી** મ૦ સા૦ ધર્મના અર્થી જીવોને ધર્મ ગ્રહણ કરવાનો તથા તેને પાલન કરવાનો ઉપદેશ દેવાની

ભાવનાથી શિષ્ટજનોના માર્ગને અનુસરી પ્રથમ ઈષ્ટદેવના નમસ્કાર આદિને પ્રતિપાદન કરવા માટે ગાથા ફરમાવે છે.

नमिऊण सयलगुणरयणकुलघरं, विमलकेवलं वीरं;
धम्मरयणत्थियाणं, जणाण वियरेमि उवएसं (१)

સમગ્ર ગુણરૂપી રત્નોના નિવાસસ્થાનરૂપ તથા નિર્મળ કેવળજ્ઞાનને ધારણ કરનારા ચરમ તીર્થપતિ શ્રમણ ભગવંત શ્રી મહાવીર સ્વામીને નમસ્કાર કરીને **ધર્મરૂપી રત્નને મેળવવાની ઈચ્છાવાળા જીવોને હું ઉપદેશ આપીશ.**

भवजलहिम्मि अपारे, दुलहं मणुयत्तणं पि जंतूणं;
तत्थ वि अणत्थहरणं, दुलहं सद्धम्मवररयणं (२)

હે ભવ્ય જીવો ! અપાર એવા આ ભવરૂપ સમુદ્રમાં ભ્રમણ કરતા પ્રાણીઓને પ્રથમ તો **અનુષ્યપણું** પામવું એ પણ દુર્લભ છે, કદાચ ધારો કે ! મહાન પુણ્યના ઉદયથી મનુષ્યપણું પ્રાપ્ત થયું, તો પણ અનેક પ્રકારના ભયંકર દુઃખોરૂપી અનર્થોને દૂર કરનાર **સદ્ધર્મ** રૂપી શ્રેષ્ટ રત્ન પામવું એ તો અત્યંત દુર્લભ છે.

जह चिन्तामणिरयणं, सुलहं न हु होइ तुच्छविहवाणं;
गुणविभववज्जियाणं, जियाण तह धम्मरयणं पि (३)

જેમ અલ્પ પુણ્યરૂપી ધનવાળાને ચિન્તામણિ રત્ન મુલભ હોતું નથી, તેમ ગુણરૂપી ધન વિનાના જીવોને ધર્મરૂપી રત્ન પણ સુલભ હોતું નથી.

इगवीसगुणसमेओ, जोगो एयस्स जिणमए भणिओ;
सद्धम्मरयणम्मि पढमं, ता जइयव्वं जओ भणियं (४)

જે એકવીસ ગુણવાળો જીવ છે તે આ ધર્મરત્નને ... છે, એમ શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતના શાસનમાં ...ું છે, તેથી તે એકવીસ ગુણોને મેળવવામાં ...મ ઉદ્યમ કરવો જોઈએ, તે એકવીસ ... ધર્મરત્નપ્રકરણમાં નીચેની ત્રણ ગાથાઓમાં પૂર્વ... ...ચાર્ય ભગવંતોએ બતાવેલા છે.

તેનું સરળ અને ટુંકું સ્વરૂપ અત્રે ... ...ર્યું છે તેના વાંચન કરતાં મનનની વધારે ... ...ન હશે તો તેની ઉપયોગીતા સમજમાં આવશે ... ગુણો મેળવવા માટે તેમજ તેની રક્ષા માટે ... ... થશે, ફક્ત વાંચવાથી સમજ નહિ થાય.

धम्मरयणस्स जोगो, अक्खुद्दो रूववं पयइसोमो
लोगप्पिओ अकूरो, भीरू असढो सुदक्खिन्नो ...

लज्जालुओ दयालू, मज्झत्थो-सोमदिट्ठि गुणरागी
सक्कह सुपक्खजुत्तो, सुदीहदंसी विसेसन्नू ...

वुड्ढाणुगो विणीओ, कयन्नुओ परहियत्थकारी ...
तह चेव लद्धलक्खो, इगवीसगुणेहिं ...

(૧) અક્ષુદ્ર (૨) પ્રશસ્તરૂપ (૩) ...
) લોકપ્રિય (૫) અક્રૂર (૬) પાપભીરૂ ...
) સુદાક્ષિણ્યતા (૮ ...) (૧૦) ...

વા આત્મામાં ધર્મરૂપી રત્ન આવી વસે છે. રૂપી કમળો બત્રીશ પાંખડીએ ખીલી ઉઠે છે.

(૨) પ્રશસ્તરૂપ ગુણ

શસ્તરૂપ એટલે-પાંચ ઇન્દ્રિયોની પૂર્ણતા રીરની સુંદરતાવાળો હોય.

આંખ ન હોય તો-શાસ્ત્રો કેવી રીતે વાંચે ? કેવી રીતે પાળે ?

કાન ન હોય તો-ધર્મની વાતો કેવી રીતે અને ધર્મની વાતો સાંભળ્યા વિના અમલમાં મૂકે ?

વાચા ન હોય તો-શંકાઓનું સમાધાન કેવી શકાય ? અને શંકાઓનું સમાધાન થયા ચી શ્રદ્ધા કેવી રીતે ટકી શકે ? તે માટે પૂર્ણ મળે તો ધર્મરૂપી રત્ન પામી શકાય.

ી પોતે દેખાવડો હોય તો બીજાઓને પણ આકર્ષી શકે.

ધે ઇન્દ્રિયો પૂર્ણ હોય પરંતુ કુરૂપ હોય તો ર્મ કરે પણ બીજાઓને ધર્મમાર્ગે આકર્ષી શકે રણકે:-ધર્મી પુરૂષનું સુંદર રૂપ પણ બીજાઓને જોડવામાં આકર્ષક થાય છે.

માટે ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિ માટે ઇન્દ્રિયોની પૂર્ણતા તો ખાસ જરૂરી છે.

અપ્રશસ્ત રૂપનાં કારણઃ-જે પ્રાણી પોતે શોક કરે, રૂદન કરે, આત્મહત્યા કરે, અત્યંત ક્લેશ કરે, નિન્દા કરે, જ્ઞાન અને જ્ઞાનીની આશાતના કરે, ભણનારને અંતરાય પાડે, ભેલસેલ કરે, ઓછું આપે, વધારે લે, બીજાને શોક કરાવે, બીજાના પ્રાણનો નાશ કરે, બીજાને રડાવે.

તે હિન ઇન્દ્રિયોવાળો, હીન અંગવાળો, આંધળો, બહેરો, બોબડો, લંગડો, અલ્પ આયુષ્યવાળો થાય છે અને ભવોભવ રોગોથી ઘેરાયેલો રહે છે.

પ્રશસ્ત રૂપનાં કારણઃ-જે પ્રાણી જીવદયા પાળે, સાધુ-સાધ્વીની ભક્તિ કરે, ક્ષમા ધારણ કરે, પવિત્ર મનવાળો હોય, તથા બીજાનું દુઃખ દૂર કરવાની તીવ્ર ઈચ્છાવાળો હોય.

તે સંપૂર્ણ ઈન્દ્રિયોવાળો, સુંદર શરીરવાળો, લાંબા આયુષ્યવાળો થાય છે અને ભવોભવ નિરોગીપણું પ્રાપ્ત કરનારો થાય છે.

(૩) સૌમ્ય પ્રકૃતિ ગુણ

સૌમ્ય પ્રકૃતિ એટલે-સ્વભાવથી પ્રશાન્ત ચિત્તવાળો૦ સ્વભાવે શાન્ત હોય તો ધર્મ ટકે, સૌમ્ય (પ્રશાન્ત)

સ્વભાવવાળો આત્મા ક્લેશ કરે નહિ, ક્લેશનો પ્રસંગ ઉભો થાય તો પણ પોતે શાન્ત રહે, જેથી પોતે શાન્તિ અનુભવે અને બીજાના કષાયોને પણ વિરામ પમાડે અર્થાત્ બીજાને પણ શાન્ત કરે.

જેમ પોતે બરફના પ્રદેશ જેવો શાન્ત હોય તો એમાં બીજાના કષાયરૂપી અગ્નિને નિશ્ચેથી ઓલવાઈ જવું જ પડે છે તેમ.

શબ્દોના ધગધગતા અંગારા વર્ષે તો પણ સૌમ્ય-સ્વભાવવાળો આત્મા ગરમ ન થાય, પ્રિયવાદી હોય, અને અન્યાયમાં ઉભો રહે નહિ.

સૌમ્યસ્વભાવવાળો આત્મા કોઈ દિવસ ચિન્તાતુર હોય નહિ.

સૌમ્યસ્વભાવવાળા આત્માના હૃદય (મન)માં, ભાષામાં અને આકારમાં દોષ ન હોય.

આવો સૌમ્યસ્વભાવવાળો આત્મા સ્વયં ધર્મરૂપી રત્ન મેળવે છે, અને બીજાઓને પણ ધર્મરત્નની પ્રાપ્તિ માટે પોતાના સૌમ્યસ્વભાવનું અનુકરણ કરાવે છે.

દૃષ્ટાંત-સૌમ્યસ્વભાવવાળા વશિષ્ઠ ઋષિને જોઈને વિશ્વામિત્ર પણ શાન્ત સ્વભાવવાળા બન્યા હતા.

આ ત્રીજો ગુણ જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્રરૂપ ત્રણ રત્નો મેળવવામાં અજોડ કારણ છે.

(૪) લોકપ્રિય ગુણ

લોકપ્રિય એટલે–લોકનો લાડિલો૦ લોકપ્રિય વ્યક્તિ આલોક વિરૂદ્ધ કોઈ પ્રવૃત્તિ ન કરે૦ એટલે અન્યાય ન કરે૦ અનીતિ ન કરે૦ દાણચોરી ન કરે૦ ઓછું આપે નહિ૦ વધારે લે નહિ૦ દેખાડે કંઈ અને આપે કંઈ–એવું એ ન કરે.

ધર્મ ન્યાય અને નીતિ એ ત્રણ એના જીવનના મુદ્રાલેખ હોય છે. વળી એ **પરલોક**--પુનર્જન્મને માનનારો હોય તેથી બીજા પણ પાપકાર્યો ન કરે. **કોઇને દુઃખ દેવાની** મનમાં જરાય ભાવના ન રાખે. વળી તેના આચાર વિચાર અને ઉચ્ચાર શુદ્ધ અને એક સરખા હોય છે. તેથી તે વિશ્વાસને પાત્ર બને છે.

વળી એ આત્મા આલોક વિરૂદ્ધ તેમજ પરલોક વિરૂદ્ધ એમ ઉભયલોક વિરૂદ્ધ **સાત વ્યસનોનું** પણ સેવન કરતો નથી. કેમકે આ સાત વ્યસનો સેવનાર આ જન્મમાં પણ દુઃખી થાય છે અને બીજા જન્મમાં પણ દુર્ગતિમાં જાય છે.

द्युतं च मांसं च सुरा च वेश्या, पापर्ध्य चोरी परदारसेवा;
एतानि सप्त व्यसनानि लोके, घोरातिघोरं कुगतिं नयन्ति (१)

જગતમાં પ્રસિદ્ધ આ સાતે વ્યસનો પ્રાણીને **ભયંકર દુર્દશામાં** મુકે છે.

(૧) જુગારના વ્યસનથી નળરાજા અને પા
રાજ્યથી ભ્રષ્ટ થયા હતા.

(૨) માંસમાં લોલુપી બનેલી રેવતી સાત
નરકે ગઈ.

(૩) દારૂપાનના નિમિત્તથી માનવ અને પશુ સહિત
સમગ્ર દ્વારિકા નગરી અગ્નિથી ભસ્મીભૂત થઈ ગઈ.

(૪) વેશ્યાના સંગથી સત્યકી વિદ્યાધરના બે
ટુકડા થયા.

(૫) પૂર્વાવસ્થામાં બૌદ્ધધર્મનું પાલન કરનારા શ્રેણિક રાજાએ શિકારના વ્યસનથી નરકનું આયુષ્ય બાંધી દીધું હતું.

(૬) ચોરી કરવામાં પાવરધા બનેલા જયતાકની ચોરીથી લુંટાયેલા લોકોને-વેર લેવા રાજ્યની મદદ લઈને પલ્લી તરફ આવતા સાંભળીને પતિ પાછળ ભયથી નાસતી જયતાકની પત્નીનું પેટ ફાટ્યાનું અને તરફડતા ગર્ભને શિલા ઉપર પટકવાનું આગળ નાસતો જયતાક માણસ-દ્વારા સાંભળીને મહાદુઃખી થયો હતો.

(૭) પરસ્ત્રીમાં લંપટ બનવાથી રાવણ રાજ્યથી
ટ થયો અને યુદ્ધમાં મૃત્યુ પામી દુર્ગતિમાં ગયો.

પોતાના પિતા શ્રેણિકને જેલમાં પૂર્યા હતા, એટલું જ નહિ પણ વધુમાં દરરોજ સો (૧૦૦) કોયડાઓના ફટકા મરાવતો હતો, આવી રીતે અનેક પાપો કરી ક્રુર પરિણામી કોણિક મરીને છટ્ઠી નરકે ગયો.

(૬) પાપભીરૂ ગુણ

પાપભીરૂ એટલે પાપ કરતાં જેનું હૈયું અને હાથ ધ્રૂજે તે પાપભીરૂ કહેવાય.

આવા ગુણવાળો આત્મા એવા પાપ ન કરે, અરે ! એવો વિચાર પણ ન કરે-જેનાવડે પોતાનો આત્મા પાપથી ભારે બને.

આત્માની અધોગતિ થાય એવા કાર્યમાં એ જરાય રસ ન લે૦ એટલું જ નહિ પણ પોતાના નિમિત્તે **બીજાઓ અધર્મ પામે** કે દેવ-ગુરૂ અને ધર્મની હેલના (નિન્દા) થાય-તેવું વિચારે નહિ, તેવું બોલે નહિ, અને તેવું વર્તન પણ ન રાખે૦

સંસારમાં રહે ત્યાં સુધી પાપકાર્યો કરવા પડે તો પણ ડરતાં ડરતાં ન છુટકે ઓછાં ઓછાં કરે, જેથી પાપનો બંધ ઓછો થાય૦

એ મનમાં વિચારે કે હું શું કરૂં ? આ સંસારમાં છું માટે આ પાપો કરવા પડે છે, માટે હે **પ્રભુ ! મારી જલ્દી મુક્તિ થાઓ !** અને તે માટે **મને જલ્દી**

ચારિત્ર મળો! જેથી મારે કદી કોઈ પાપ કરવા પડે નહિ-આવી ભાવનાવાળો હોય૦

પાપભીરૂ આત્મા પાપ કરતાં પણ પાપને ભયંકર માને૦

આવો આત્મા જલ્દી ધર્મરૂપી રત્નને મેળવી શકે છે.

(૭) અશઠ ગુણ

અશઠ એટલે-આચારમાં વિચારમાં અને ઉચ્ચારમાં એકરૂપ હોય, એ નિષ્કપટ મનન કરે, નિષ્કપટ વર્તનવાળો હોય.

અશઠ આત્મા-બીજાને છેતરવાની ભાવના રાખે નહિ અને ખોટો આડંબર પણ કરે નહિ૦ આ કારણથી અશઠ આત્મા દરેકને વિશ્વાસનું પાત્ર બને છે.

અશઠ આત્મા-જે પ્રમાણે બોલે તે પ્રમાણે વર્તે૦ માયા અને અસત્યથી દૂર રહે૦ વ્યવહારમા મીઠી અને આકર્ષક વાતો કરી કોઇને ખોટો કે નબળો માલ ગળામાં પધરાવે નહિ૦ કોઇને શીશામાં ઉતારવાની બુદ્ધિ ન રાખે૦ તથા રહેણી અને કહેણીમાં એકવાક્યતા હોય૦

શઠ એટલે-વિચારે જુદું, બોલે જુદું, અને આચરે જુદું૦

(૧૧) સૌમ્યદૃષ્ટિ ગુણ

મધ્યસ્થ–સૌમ્ય દૃષ્ટિ એટલે–અનુકૂલ અને પ્રતિકૂલ સંયોગોમાં તાત્ત્વિક સ્થિરતા રાખનારો ગુણ અથવા પક્ષપાત રહિતત્વ.

મનની અંદર માધ્યસ્થ્યપણું અને સ્વભાવમાં સૌમ્યતાનો અંશ હોય તો તે માણસ જીવનના કોયડાઓનો શાન્તિથી ઉકેલ લાવી શકે, પરંતુ જેના મનમાં પક્ષપાત છે તે માણસ શાન્તિથી યાને પ્રમાણિકપણે સામાન્ય વિચાર પણ નહિ કરી શકે, તો ધર્મ જેવી અસામાન્ય (ગહન) વાતનો વિચાર તો એ ક્યાંથી કરી શકે ?

આ ગુણવાળો આત્મા જીવનના અટપટા અને ગુંચવણભર્યા પ્રસંગોમાં પણ પોતાની બુદ્ધિનું અને શક્તિનું વિવેકશક્તિદ્વારા સમતોલપણું જાળવી શકે છે, અથવા વિવાદભર્યા પ્રસંગોમાં પોતે કોઇ એક બાજુએ ઝુકી પડતો નથી, બન્ને બાજુથી અલિપ્ત રહે છે, અથવા તો સત્ય વસ્તુનો તોડ કાઢી તેનો સ્વીકાર કરે છે, અને અસત્ય વસ્તુનો ત્યાગ કરે છે, પણ સત્યાસત્યનો નિર્ણયાત્મક વિભાગ કરવા માટેની અશક્તિમાં સત્યને જ્ઞાનીઓના ઉપર છોડવું એ પણ માધ્યસ્થ્યતા છે.

મધ્યસ્થ સૌમ્યદૃષ્ટિ આત્મા–રાગ–દ્વેષ અને ક્રુરતાથી રહિત હોય છે. આવો આત્મા **કદાગ્રહી** હોતો નથી, આ ગુણથી સુશોભિત આત્મા વૈરવિરોધનું કારણ બનતો નથી પરંતુ સર્વજણને ગ્રાહ્ય વચનવાળો બને છે.

આ ગુણ પણ ધર્મરૂપી રત્નને પ્રાપ્ત કરવામાં અમોઘ સાધન છે.

પ્રખર પંડિત હરિભદ્ર પુરોહિત આ ગુણના પ્રતાપે શ્રીહરિભદ્રસૂરિ મહાન્ આચાર્ય થયા હતા.

(૧૨) ગુણાનુરાગ ગુણ

ગુણાનુરાગી એટલે-બીજાના ગુણો જોઈને રાજી થાય, હૃદય પ્રફુલ્લિત થાય, મસ્તક ઝુકી પડે, રૂવાંટા ખડા થઈ જાય.

ગુણાનુરાગી આત્મા-જ્યાં જુવે ત્યાંથી ગુણને શોધી કાઢે, એની દૃષ્ટિમાં એવી વૈજ્ઞાનિક શક્તિ હોય છે કે હર કોઈ વ્યક્તિ કે હરકોઈ પદાર્થમાંથી પોતાને ઉપકારી એવો ગુણ શોધી કાઢે છે.

વહાલસોઈ માતા હજારો બાળકોના જુથમાંથી પોતાના લાડકવાયા બાળકને શોધી કાઢે છે, તેમ નાનો બાળક હજારો સ્ત્રીઓના સમુદાયમાંથી પોતાની માતાને શોધી કાઢે છે, એવી રીતબાત ગુણ શોધવામાં ગુણાનુરાગિની હોય છે.

શત્રુમાં પણ ગુણ જણાય તો એ ગુણની અનુમોદના કરે છે, જો કે એ તો કોઈને શત્રુ માનતો નથી, પરંતુ કારણવશાત કોઈ શત્રુ બન્યો હોય તો પણ એના ગુણ પ્રત્યે એને સદ્ભાવ હોય છે.

ગુણાનુરાગી કોઈના પણ દોષ જોઈને પોતે તે દોષથી અલિપ્ત રહે છે, અને નિર્ગુણીની દયા ચિંતવે છે.

નિન્દા, ચાડી, ઇર્ષ્યા, અદેખાઈ, વિગેરે દુર્ગુણો ગુણાનુરાગ આવ્યા પછી રહી શકતા નથી.

ગુણાનુરાગ નામનો આ ગુણ બીજા અનેક ગુણોને બોલાવી લાવે છે, અને આત્માને ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિ કરાવવા માટે યોગ્ય બનાવે છે.

આ ગુણના પ્રતાપે-દેવની પરીક્ષા વખતે કૃષ્ણ મહારાજાએ દુર્ગન્ધની બદબોને છોડતા મરી ગયેલા કુતરાના પણ ચળકતા દાંતની પ્રશંસા કરી હતી.

(૧૩) સત્કથિક ગુણ

સત્કથિક એટલે-જેમાં કોઈની નિન્દા ન હોય, તેમજ પોતાની બડાઈ ન હોય, વળી ઇર્ષ્યાયુક્ત વચન ન હોય, અને કપટભરી-દ્વેષભરી વાણી ન હોય, પરંતુ સાપેક્ષપણે યથાર્થ સ્વરૂપે કહે.

આ ગુણયુક્ત આત્મા એવી ધર્મકથાઓ, એવા સંવાદો, એવી ચર્ચાઓ, એવા વાર્તાલાપો, એવા તર્કો કરે કે જેથી આત્માની **ઉન્નતિજ** થાય અને **વિવેક** રત્ન મેળવાય.

વિકથા એટલે-જે કથાઓ ઉપનય (ઉપસંહાર અર્થાત્ સારાંશ) મોક્ષમાં-આત્મગુણમાં ન જોડાય (ધર્મમાર્ગે વળ્યા એવું કહેવામાં ન આવે) પરંતુ ખાધું પીધું અને રાજ્ય કર્યું એવું કહેવામાં આવે તો તે વિકથા કહેવાય.

તે વિકથા સાત પ્રકારની છે. (૧) સ્ત્રીકથા (૨) ભક્તકથા (૩) દેશકથા (૪) રાજકથા (૫) દર્શન ભેદિની કથા (૬) ચારિત્ર ભેદિની કથા (૭) મૃદુકારૂણિકી કથા. આ સાતે પ્રકારની વિકથાનો ત્યાગ કરે.

(૧) સ્ત્રીકથા-મતકથિક આત્મા સ્ત્રીઓના હાવ-ભાવ, રૂપ-રંગ કે વિલાસની વાતો ન કરે.

(૨) ભક્તકથા-ખાન-પાનની ફરબરી વાતો ન કરે.

(૩-૪) દેશકથા અને રાજકથા-રાજ્યોની કે ...ાની વિદ્રોહ-યુદ્ધ કે અન્ય વાતો ન બોલે.

(૫) દર્શનભેદિનીકથા-દર્શન (આત્મ-શ્રદ્ધા)થી ...કરનારી વાતો ન કરે.

(૬) ચારિત્રભેદિની કથા-ચારિત્રથી પતિત થાય ...વાતો ન કરે.

...૭) મૃદુકારૂણિકીકથા-કોમળતા અને કરૂણતા ...રાવે એવી વાતો ન કરે.

યથા—પુત્રાદિકના વિયોગના દુઃખથી માતા—પિતા આદિના કરૂણ વિલાપો હોય છે, જેમકે—હે **પુત્ર! મને અનાથને તેં કેમ મુકી દીધી**—વિગેરે.

ટૂંકમાં એ આત્મા **ભૌતિકવાદની** (પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોની) ભભકભરી વાતો ન કરે, પણ **અધ્યાત્મવાદની** (આત્માના ગુણોની) વાતો કરે, કે જેથી સ્વ અને પરનું કલ્યાણ થાય.

વાણી એ હૃદયના વિચારોનું પ્રતિબિંબ છે માટે જ સત્કથાવાળી વાણી આત્માની ઉન્નત્તિનું ઉપયોગી સાધન છે.

વિકથાના સંગથી મલિન થયેલ મનવાળાનું **વિવેક** રૂપી રત્ન નાશ પામે છે, અને વિકથા કરવાનો તથા સાંભળવાનો ત્યાગ કરવાથી આત્મા સત્કથા ગુણવાળો બને છે.

આ ગુણના પ્રભાવે શીલવતીએ કામમાં અન્ધ બનેલા મંત્રીઓને **સદાચાર** માર્ગે વાળ્યા હતા, અને અરિદમન રાજાને પણ **ધર્મમાં દૃઢ** શ્રદ્ધાવાળો બનાવી રતનપુર નગરમાં શિયલનો ડંકો વગડાવ્યો હતો.

(૧૪) સુપક્ષ યુક્ત ગુણ

સુપક્ષ એટલે—માતૃપક્ષ અને પિતૃપક્ષ એ જેનો ધર્મનો અવિરોધી હોય તે સુપક્ષ કહેવાય.

માતા, પિતા, ભાઈ, બહિની, વિગેરે સંબંધીજનો ધર્મી હોય અને બીજાઓને ધર્મમાર્ગે જતાં અટકાવનાર ન હોય એવા કુળની પ્રાપ્તિ તે સુપક્ષ યુક્ત કહેવાય.

આવા કુળમાં જન્મ થવાથી માતા પિતા આદિ પોતાના બાળકોને ધર્મમાર્ગે વાળે છે, અને ધર્મમાં આગળ વધેલાઓને ઉત્સાહ આપે છે, માટે આવા કુળમાં ધર્મની પ્રાપ્તિ સુલભ હોય છે.

દેખાદેખી ધર્મ કરવાનું મન થાય અને એમ કરતાં સાચો ધર્મ કરતો થઈ જાયછ વિનય, ઉદારતા વિગેરે ગુણોમાં માતા પિતા આદિનો વારસો પણ કારણ હોય છે૦ માટે સુપક્ષ યુક્ત એ પણ ગુણ ગણાય છે૦ એનો અર્થ એવો તો ન જ કરવો કે પરિવાર વિનાનો માનવી ધર્મ ન જ કરી શકે૦

સુપક્ષ યુક્તતામાં ધર્મની પ્રાપ્તિ અત્યંત સુલભ બને છે, અને કુપક્ષ યુક્તતામા ધર્મની પ્રાપ્તિ અત્યન્ત દુર્લભ બને છે. એ અપેક્ષાએ આ ગુણ વિચારણીય છે.

સંતાનોને ધર્મમાં વિઘ્ન નાખનાર તેમજ ધર્મથી વિમુખ રાખનાર, અને ધર્મ કરતા અટકાવનાર માતા, પિતા, ભાઈ-ભગિની, વિગેરે કુપક્ષ કહેવાય.

આ ચૌદમા ગુણના યોગે પોતાની માતા પાહિનીએ પોતાના એકના એક લાડકવાયા બાળપુત્રને વહોરાવ્યો હતો, જે પરિણામે કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રીમા હેમચંદ્રાચાર્ય નામે મહાન્ આચાર્ય તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા હતા—

આ ગુણ ન હોવાથી ભૃગુ પુરોહિતે પોતાના બન્ને બાળકોને ધર્મનો રંગ ન લાગે તેટલા માટે " **આ સાધુઓ લુટારા છે, માંસ ખાનારા છે, નાના બાળકોને પકડી જાય છે** " વિગેરે સંસ્કારો દરરોજ નાંખતો હતો, અને **જ્યાં સાધુઓનું આવાગમન ન થાય તેવા ગામમાં જઇ વસ્યો હતો.**

આ ચૌદમો ગુણ પુણ્યાનુબંધી પુણ્યના યોગે પ્રાપ્ત થાય છે જે મોક્ષ મહેલમાં પહોંચવા માટે સીડીનું કામ કરે છે.

(૧૫) દીર્ઘદર્શિતા ગુણ

દીર્ઘદર્શિતા એટલે-ભૂતકાળમાં બની ચૂકેલા સારા-નરસા બનાવોના આધારે ભવિષ્યકાળમાં કાર્યોનું સુંદર પરિણામ લાવવા માટે વર્તમાનકાળની સારી વિચારધારા રાખે.

જે કાર્ય કરવું હોય તે બહુ જ વિચારણાપૂર્વક તેમજ યોજના પૂર્વક કરે, ધાર્મિક, વ્યવહારિક અને વ્યાપારિક કાર્યો કરતાં અગાઉ લાંબા કાળે પણ હિતાર્થની પ્રાપ્તિ જે રીતે થાય તેમ હોય તે રીતે કાર્ય કરે.

આ રીતે કાર્ય કરવામાં આવે તો પશ્ચાત્તાપ કરવાનો વખત આવે નહિ.

આ ગુણ ત્યારે જ ગણાય કે તેના કાર્યો-સુંદર પરિણામ સાથે સંબંધ રાખે.

પોતાને અને પારકાને ઉપકારક થાય એવી વિચારપૂર્વકની કાર્યવાહીમાં દીર્ઘદર્શિતા ગુણ રહેલો હોય છે.

આ દષ્ટિના અભાવે શક્તિ હોવા છતાં પણ ઉત્તમ કાર્યો કરી શકાય નહિ.

આ ગુણવાળી દષ્ટિના પ્રભાવથી પેથડશા મંત્રીએ હેમડ મંત્રીના નામની દાનશાળા ખોલી, સવાક્રોડ રૂપિયાનો ખર્ચ કર્યો હતો, તેના પરિણામે જૈનશાસનની પ્રભાવના સાથે પોતાના ઇચ્છિત (જિનમંદિર નિર્માણરૂપ) કાર્યની સિદ્ધિ થઈ.

(૧૬.) વિશેષજ્ઞ ગુણ

વિશેષજ્ઞ એટલે-કોઈ પણ વસ્તુમાં કે કોઈ પણ જીવમાં રહેલા ગુણ અને દોષરૂપ વિશેષતાને પક્ષપાત રહિત પણે જાણવાની શક્તિ.

આ ગુણવાળા આત્માવડે સર્વત્ર ગુણ અને દોષ એ બન્નેની સાચી તારવણી થાય છે તેથી તેને ગુણ-ગ્રહણ અને દોષત્યાગ સુલભ બને છે. આમ કરવાથી પોતે દિવસે દિવસે વધારે ગુણી બનતો જાય છે અને દોષો પ્રત્યે એ વધુને વધુ ઉપેક્ષા કરતો જાય છે, તેમજ પોતાના જીવનમાં જે કોઈ દોષ હોય એને વીણી વીણીને કાઢતો જાય છે.

ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિ કરવા માટે આ ગુણ પણ વિશેષ આવકાર પાત્ર બને છે.

પોતામાં અભિમાન ન હોય અને વિનય હોય તો જ આ ગુણ વિકસે છે. વિનયના અભાવમાં આ ગુણ ટકી શકતો નથી.

જ્ઞાનવૃદ્ધોના આદેશોને માન આપવાથી આત્મા ધર્મરૂપી રત્ન મેળવી શકે છે.

(૧૮) વિનય ગુણ

વિનય એટલે-ગુણથી વિશિષ્ટ જણાતા આત્માઓ પ્રત્યે નમસ્કારભાવ-નમ્રભાવ તેમજ તેમની સેવા-ભક્તિ કરવા ઈચ્છા તે વિનયગુણ.

અઢાર દોષોનો ત્યાગ કરી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમાં આગળ વધેલા આત્માઓ પ્રત્યે **શુદ્ધ-વિનમ્ર-વર્તન** એ પોતાના આત્માના દોષોને દૂર કરીને ગુણોને વિકસાવવામાં એક મહાન્ સાધન છે, દોષ ત્યાગના ફળ સ્વરૂપ ગુણોનો આરંભ વિનયથી થાય છે, વિનય વિનાના બીજા ગુણો એકડા વિનાના મીંડા જેવા છે અર્થાત્ દંભ માત્ર છે.

विनयफलं शुश्रूषा–गुरुशुश्रूषाफलं श्रुतज्ञानम्;
ज्ञानस्य फलं विरति–र्विरतिफलं चाश्रवनिरोधः (१)

संवरफलं तपोबलमथ–तपसो निर्जराफलं दृष्टम्;
तस्मात् क्रियानिवृत्तिः, क्रियानिवृत्तेरयोगित्वम् (२)

योगनिरोधाद्भवसंततिक्षयः, संततिक्षयान्मोक्षः;
तस्मात्कल्याणानां, सर्वेषां भाजनं विनयः (३)

પરમ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતે કંઠીરવમંત્રીને વિનયનું ફળ નીચે પ્રમાણે બતાવ્યું હતું. તે અહિં બતાવવામાં આવે છે કે-વિનયથી ગુરૂની સેવાનો લાભ પ્રાપ્ત થાય છે, ગુરૂની સેવાથી-શ્રુતજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે, શ્રુતજ્ઞાનથી વિરતિની પ્રાપ્તિ થાય છે, વિરતિથી આવતા કર્મ અટકે છે, બંધાતા કર્મ અટકી જવાથી તપનું બળ પ્રાપ્ત થાય છે, બારે પ્રકારનો તપ કરવાથી કર્મનો નાશ થાય છે, કર્મનો નાશ થવાથી મન-વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિઓ ધીમી પડે છે, મન-વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિઓ ધીમી પડવાથી મન-વચન અને કાયાના યોગોને અટકાવી શકાય છે, મન-વચન અને કાયાના યોગોને અટકાવવાથી સંસારની પરંપરાનો નાશ થાય છે, સંસારની પરંપરાનો નાશ થવાથી આત્મા કર્મથી સર્વથા મુક્ત બને છે, અને કર્મથી મુક્ત થયેલો આત્મા તરતજ સિદ્ધિગતિ (મોક્ષમાં) બિરાજમાન થાય છે, તે કારણથી સર્વનું સુખનું મૂળ કારણ વિનય છે

વિનય એ દરેક ગુણનું બીજ (કારણ) છે અને કર્મપાશોથી મુક્ત થવું એ તેનું અંતિમ ફળ છે માટે જ વિનય એ દરેક ગુણોમાં અગ્રેસર પદ ભોગવે છે.

ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિમાટે આ ગુણ અવશ્ય જોઈએ.

શ્રેણિક રાજાએ પણ ઉન્નામિની અને અવનામિની એ બે વિદ્યાઓ વિનય વડે (બોલતાં જ કાર્યને સાધનારી) મેળવી હતી.

(૧૯) કૃતજ્ઞતા ગુણ

કૃતજ્ઞતા એટલે–બીજાઓએ પોતા પ્રતિ કરેલા ઉપકારોને સારી રીતે જાણનાર.

માતા, પિતા, કલાચાર્ય, ધર્મગુરૂ, આજીવિકાનું સાધન કરી આપનાર, આપત્તિમાં ધીરજ–દિલાસો આપનાર, સંકટમાં સહાય કરનાર, ભયમાંથી ઉગારનાર, આદિ અનેક પ્રકારના ઉપકારીયોના ઉપકારને યથાતથ્ય સ્વરૂપે જાણે અને એ ઉપકારી પ્રત્યે યથાયોગ્ય **આદરભાવ-પૂજ્યભાવ** રાખે, તેમજ અવસરે ઉપકારીઓના **ઋણને ફેડવાની** ભાવનાવાળો પણ હોય૦

સમકિતદાતા ગુરૂતણો, પચ્ચુવયાર ન થાય;
ભવ કોટાકોટિએ કરી, કરતાં કોટિ ઉપાય. (૧)

સાચી વસ્તુની ઓળખાણ કરાવનાર **ગુરૂમહારાજ** સૌથી મહાન્ ગણાય, એના ઉપકારનો બદલો **કરોડો ભવોમાં કોટિ ઉપાય** કરવામાં આવે તો પણ વાળી શકાતો નથી.

ધર્મરૂપી રત્નને પ્રાપ્ત કરવામાં આ ઓગણીસમો ગુણ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે.

આ ગુણના પ્રતાપે જ **કુમારપાળ રાજા** પ. પૂ. કલિકાલ સર્વજ્ઞ આચાર્ય ભગવંત શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્યના **અનન્ય ભક્ત બન્યા હતા.**

પોતાના મુખે પોતાની પ્રશંસા કરે નહિ, કેમકે તેમ કરવાથી-

परात्मनिंदाप्रशंसे सदसद्गुणाऽऽच्छादनोद्भावने च नीचैर्गोत्रस्य (तत्त्वार्थ सूत्र अ० ६-२४)

બીજાની નિન્દા કરવાથી અને **પોતાની પ્રશંસા** કરવાથી તેમજ બીજાના છતા ગુણો ઢાંકવાથી તેમજ પોતામાં ગુણો ન હોય છતાં મારામાં તેથી અધિક ગુણો છે તેમ પ્રકાશવાથી તેમજ બીજામાં અછતા દોષોનું આરોપણ કરવાથી-આત્મા **નીચગોત્ર** કર્મ બાંધે છે.

આ વીસમા પરહિતાર્થકારી ગુણના પ્રતાપે વિક્રમ રાજાએ પોતાના ખજાનામાંથી ધન આપી પ્રજાને **ઋણ** (કરજ)**ના દુઃખથી મુક્ત કરાવી હતી,** તેની યાદગિરીમાં આજે પણ **પરદુઃખભંજન**ના બિરૂદને ધારણ કરનારા એ રાજાનો વિક્રમ સંવત ચાલી રહ્યો છે.

આવો સાત્વિક આત્મા ધર્મરૂપી રત્નની પ્રાપ્તિ માટે સુયોગ્ય ગણાય છે.

(૨૧) લબ્ધલક્ષ્ય ગુણ

લબ્ધ લક્ષ્ય એટલે--રાત દિવસ અન્ય કાર્ય કરવા છતાં પોતાની **મૂળભૂત** વસ્તુને મેળવવા નહિ ભૂલનારો૦ એટલે શુદ્ધ, સાધ્ય--સાધન ભાવમાં સદા જાગ્રત-રહેનારો.

માનવ જીવનને માટે મેળવવા યોગ્ય પદાર્થ માત્ર મોક્ષજ છે, એમ જાણીને આત્માને કર્મથી છોડાવવાનો ઉદ્યમ કરે, આત્મા-કર્મથી મુક્ત ક્યારે થાય ? દોષોથી મુક્ત થાય તો, દોષોથી મુક્ત ક્યારે થાય ? પ્રાપ્ત ક્ષાયોપશમિક ગુણોમાં આત્માને સ્થિર કરે તો એટલે આત્મગુણોમાં રમણતા કરે તો,

આત્માના ગુણોમાં રમણતા કરવી એ શુદ્ધ સાધનતા છે એમ માની શાસ્ત્ર અધ્યયન વિગેરે એકાગ્રતા-પૂર્વક કરે, જેથી અભ્યાસ કરાવનારા ગુરૂને પરિશ્રમ (મહેનત) ન પડે, અને પોતાને સહેલાઈથી શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય.

લબ્ધ લક્ષ્ય વિનાનો આત્મા-પોતાના જીવનમાં સાંસારિક (ભૌતિક) દરેક વસ્તુ વધુ ને વધુ મળે-તેવા વિચારો કરતો હોય છે, પરંતુ જગત્ છોડીને જવાનું તો નિશ્ચિત છે તે ખ્યાલમાં જ રાખતો હોતો નથી.

લબ્ધલક્ષ્ય (મોક્ષાર્થીપણું) આત્મા-આવતા ભવ માટેનું ભાતુ બાંધી લેવા માટે પોતાને ઉપયોગી કાર્ય હરહંમેશ શાંત ચિત્ત રાખી કર્યેજ જાય છે, આ ભાતુ ચાલુ ભવમાં તેમજ ગયા પછી બીજા ભવ માટેની કમાણી રૂપ છે, એમ તે સમજે છે, જેથી ચાલુ ભવ તે સુધારી શકે છે, તે સાથે ચાલુ ભવ સુધરવાથી બીજા ભવો પણ સુધરી જાય છે, અને એથી પરંપરાએ (ઉત્તરોત્તર) દરેક

ભવ સુધરતા જાય છે તેથી તે છેવટે મોક્ષ સુખના લક્ષ્યને પહોંચી વળે છે, માટે જ–લબ્ધલક્ષ્યવાળો આત્મા માનવ ભવ પામીને આ એકવીસ ગુણો મેળવવામાં પાછી પાની કરતો નથી.

इणमेव निग्गंथे पावयणे सच्चे अट्ठे परमट्ठे, सेसे अणट्ठे.

આ લબ્ધલક્ષ્ય ગુણવાળો સુજ્ઞ પુરૂપ **શુદ્ધ–સાધ્ય–સાધનતા પ્રાપ્ત કરવા માટે** મેળવવા લાયક નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનને જ પરમ સત્ય માને છે અને તેને જ **પરમાર્થરૂપ** માને છે, તે સાથે અન્ય (અઢાર પાપ–સ્થાનકો, ધન, ધાન્ય, સ્ત્રી, બાગ, બંગલા, અને પુત્રાદિ) બધી વસ્તુને **અનર્થકારી** પણ માને છે.

આવી દૃઢ શ્રદ્ધા શુદ્ધ–સાધ્ય-સાધનભાવમાં હોવાના કારણે ધર્મરૂપી રત્ન પ્રાપ્ત કરવાની તેનામાં સાચી યોગ્યતા હોય છે, તેથી ક્રમે ક્રમે તે આત્માના ઉપર લાગેલા કર્મના આવરણો હઠતા જાય છે અને પોતે નિર્મળ બનતો જાય છે.

ખરેખર ! આ એકવીસમા ગુણવાળો આત્મા તે મહાન્‌પદને શીઘ્ર પ્રાપ્ત કરે છે એ નિસ્સંશય વાત છે. તે ઉત્તરોત્તર બતાવવામાં આવે છે.

આ એકવીસ ગુણવાળો–દ્રવ્યશ્રાવક કહેવાય–તે ભાવશ્રાવકના ગુણો **મેળવીને** ભાવસાધુપણાને યોગ્ય બને છે. હવે તે ભાવશ્રાવકના **ગુણો**૦(લક્ષણો) બતાવવામાં આવે છે.

-:ભાવ શ્રાવકનાં લક્ષણો:-

ભાવ શ્રાવકના ક્રિયાગત છ લક્ષણ અને ભાવગત સત્તર લક્ષણ નીચે પ્રમાણે છે.

ક્રિયાગત છ લક્ષણોથી હું ભાવશ્રાવક છું કે નહિ ? તે પોતાની ક્રિયા થકી પોતે પોતાને જાણે અને પોતાને બીજો પણ તેની ક્રિયાથકી જાણી શકે છે, જ્યારે ભાવગત સત્તર લક્ષણોથી પોતે પોતામાં ભાવશ્રાવકપણાની શ્રદ્ધા કરે, તે લક્ષણો અનુક્રમે હવે બતાવવામાં આવે છે.

ભાવ શ્રાવકનાં ક્રિયાગત છ લક્ષણ

કૃતવ્રત કર્મો શીલાધાર, ગુણવંતોને ઋજુવ્યવહાર;
ગુરૂ સેવીને પ્રવચન દક્ષ, શ્રાવકભાવે એ પ્રત્યક્ષ
(૬-૧૧)

(૧) વ્રતધારી (૨) શીલવંત (૩) ગુણવંત (૪) ઋજુવ્યવહાર (૫) ગુરૂસેવી (૬) પ્રવચનદક્ષ, ભાવ શ્રાવકનાં ક્રિયાગત આ છ લક્ષણોને મહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજીએ ૩૫૦ ગાથાના સ્તવનમાં બતાવેલાં છે.

(૧) વ્રતધારી–

શ્રવણ જાણણા ગ્રહણઉદાર, પડિસેવા એ ચાર પ્રકાર;
પ્રથમભેદના વ્રતધારીયે, અર્થ તાસ એમ અવતારીયે
(૧)

વ્રત ચાર પ્રકારે (૧) **શ્રવણ**-કર્તવ્ય અકર્તવ્યના સ્વરૂપને વિનયથી સાંભળે (૨) **જાણન**-ભંગાદિ સહિત આચાર આદિને જાણે (૩) **ગ્રહણ**-જ્ઞાની ગુરૂ પાસે વ્રત ગ્રહણ કરે (૪) **પડિસેવન**-લીધેલા વ્રતોને ઉપસર્ગ-સંકટ આવે તો પણ ન છોડે અને સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે.

(૨) શીલવંત-

સેવે આયતણા ઉદ્દેશ, પર ઘર તજે અણુબ્ભડવેશ;
વચનવિકાર તજે શીશુલીલ, મધુરભણેએ ષડ્વિધ શીલ (૨)

શીલ છ પ્રકારે (૧) સાધર્મિક બંધુઓનો જ્યાં મેળાપ થતો હોય તેવા આયતન-સ્થાનમાં રહે (૨) કારણ વિના બીજાના ઘેર જાય નહિ (૩) પોતાની સંપત્તિ અને સંસ્કૃતિનું ઉલ્લંઘન કરનારો **વેશ** પહેરે નહિ. (૪) પોતાને તેમજ બીજાને કાગ-દ્વેષ વધે તેવું બોલે નહિ (૫) અમે હજી બાળક છીએ તેવું બોલે નહિ, અને બાળકને યોગ્ય ક્રિયા કરે નહિ (૬) વળી તેની ભાષા મધુર હોય પરંતુ કઠોર, ક્લેશવાળી, મોહના ચાળાવાળી, અનર્થદંડવાળી વાણી ન બોલે.

(૩) ગુણવંત-

ઉદ્યમ કરે સદા સજ્ઝાય, કરણ વિનયમાં સર્વ ઉપાય;
અનભિવેશી રૂચિ જિનઆણા, ધરે પંચગુણ એહ-પ્રમાણ (૩)

ગુણ પાંચ પ્રકારે-(૧) નિરંતર પાંચ પ્રકારનો (વાંચના, પૃચ્છના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા, ધર્મકથા) સ્વાધ્યાય કરે (૨) જ્ઞાન સાથે શુભ ક્રિયા કરનારો પણ હોય (૩) બાવન પ્રકારનો વિનય કરે.

વિનયના બાવન ભેદ-તીર્થંકર, સિદ્ધ, કુલ, ગણ, સંઘ, ક્રિયા, ધર્મ, જ્ઞાન, જ્ઞાની, આચાર્ય, સ્થવિર, ઉપાધ્યાય, ગણી, આ તેરનો ચારપ્રકારે (મન, વચન, કાયાથી તેમજ ઉપચારથી તેમાં ઉપચાર વિનય પણ ચાર પ્રકારે થાય છે. અનાશાતના, ભક્તિ, બહુમાન, ગુણગાન) વિનય કરવો.

(૪) વ્યવહારમાં કદાગ્રહી ન હોય (૫) જિનેશ્વર ભગવંતની આજ્ઞાને સ્યાદ્વાદ શૈલીએ જાણનારો હોય.

(૪) ઋજુવ્યવહારી–

અવિતથકથન અવંચકક્રિયા, પાતિકપ્રકટન મૈત્રી પિયા;
બોધબીજ સદ્ભાવે સાર, ચારભેદ એ ઋજુ વ્યવહાર
(૪)

સરળ વ્યવહાર ચાર પ્રકારે (૧) સત્ય બોલે, એટલે અવિતથ્ય વચન બોલે (૨) કોઇને છેતરે નહિ તેમજ બીજાને કષ્ટ ઉપજે તેવી ક્રિયા ન કરે (૩) બીજો પાપના માર્ગે જતો હોય તો તેને પણ પાપકાર્યોનું અનર્થપણું યથાયોગ્ય જણાવે (૪) દંભ અને સ્વાર્થ વિનાની નિષ્કપટભાવે મૈત્રી કરે.

(૫) ગુરૂસેવી–

ગુરૂસેવી ચઉવિહ સેવના, કારણ સંપાદન ભાવના;
સેવે અવસરે ગુરૂને તેહ, ધ્યાનયોગનો ન કરે છેહ (૫)

ગુરૂની સેવા ચાર પ્રકારે (૧) પોતે સેવા કરે (૨) બીજા પાસે સેવા કરાવે (૩) ઔષધ, ભેષજ લાવી આપે (૪) ગુરૂ સ્વાધ્યાયમાં આગળ વધે–તેવી રીતે તન–મન–ધન અને બુદ્ધિથી સેવા કરે.

(૬) પ્રવચનદક્ષ–

સૂત્રઅર્થ ઉસગ્ગવવાય, ભાવેં વ્યવહારેં સોપાય;
નિપૂણપણુ પામ્યો છે જેહ, પ્રવચનદક્ષ કહિજે તેહ (૬)

આગમમાં કુશળતા છ પ્રકારે–(૧) સૂત્ર કુશળ (૨) અર્થ કુશળ (૩) ઉત્સર્ગ કુશળ (૪) અપવાદ કુશળ (૫) વિધિ કુશળ (૬) જીતવ્યવહારમાં કુશળ (દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવની અપેક્ષાએ જે રીતે **આત્મા** રાગ–દ્વેષ ઉપર જય મેળવે તે **જીતવ્યવહાર** જાણવો.

ભાવ શ્રાવકનાં ભાવગત સત્તર લક્ષણો

इत्थिदिय त्थ संसार विसय आरंभ गेह दंसणओ;
गड्डरिगाइपवाहे पुरस्सरं आगमपवित्ती (१)
दाणाइ जहासत्ती पवत्तणं विहि अरत्तदुट्ठेय;
मज्झत्थ मसंबद्धे परत्थकामो व भोगीय (२)
वेसा इव गिहवासं पालह सत्तर सपय निवद्धंतु;
भावगय भावसावग–लक्खणमेयं समासेणं (३)

(૧) સ્ત્રી (૨) ઇન્દ્રિય (૩) અર્થ (૪) સંસાર (૫) વિષય (૬) આરંભ (૭) ગૃહ (૮) દર્શન (૯) ગડ્ડરી પ્રવાહ (૧૦) આગમઅનુસાર પ્રવૃત્તિ (૧૧) યથાશક્તિ દાન (૧૨) ધર્મ પ્રવૃત્તિ (૧૩) અરક્તદ્વિષ્ટ (૧૪) મધ્યસ્થ (૧૫) અસંબદ્ધ (૧૬) પરાર્થ કામ ઉપભોગી (૧૭) વેશ્યાવત્ ગૃહવાસ પાલન-આ પ્રમાણે ભાવશ્રાવકનાં ભાવગત સત્તર લક્ષણો ટુંકમાં બતાવેલાં છે.

(૧) સ્ત્રી-પરસ્ત્રીમાં ચિત્ત જવા દે નહિ, અને પોતાની સ્ત્રી સંબંધી પણ કામના ત્યાગની ભાવનાવાળો હોય.

(૨) ઇન્દ્રિય-વિષયોમાં દોડતી ઇન્દ્રિયોને વૈરાગ્ય જ્ઞાનથી અટકાવે.

(૩) અર્થ-ધન-ધાન્યાદિ દ્રવ્ય અર્થને અત્યંત ક્લેશનું કારણ જાણી સમસ્ત દ્રવ્યને અસાર જાણે.

(૪) સંસાર-સંસારને વિટંબના રૂપ જાણીને સંસારને વધારવાની ઇચ્છા ન કરે.

(૫) વિષય-તૃષ્ણાની વૃદ્ધિ કરનાર તેમજ પરિણામે અનંતકાળ ભયંકર દુઃખ આપનારા ઇન્દ્રિયોના વિષયોથી વિરાગી બને.

(૬) આરંભ-અલ્પારંભી હોય-આજીવિકા માટે અધિક આરંભનો ત્યાગ કરી અલ્પારંભી બને.

(૭) **ગૃહ**–કુટુંબાદિના સંબંધથી જકડાયેલો હોવાથી (દીક્ષા ન લઈ શકવાથી) ગૃહવાસ જેલ સમાન માને.

(૮) **દર્શન**–ગુરૂભક્તિથી દર્શનગુણ પ્રાપ્ત થાય છે, વળી સંસારથી છોડાવનાર પણ સુગુરૂ છે, માટે સુગુરૂમાં અટલશ્રદ્ધા ધારણકરી તેમની પૂર્ણભાવે ભક્તિ કરે.

(૯) **અગડ્ડુર પ્રવાહ**–ગાડરીયાપ્રવાહ (લોકની ચાલ)માં તણાય નહિ, કારણકે લોકસંજ્ઞાવાળો આત્મા લોકોત્તરધર્મની (મોક્ષની) આરાધના કરી શકતો નથી.

(૧૦) **આગમ અનુસાર પ્રવૃત્તિ**–શાસ્ત્રને અનુસાર પ્રવૃત્તિ કરે એટલે વિધિનો રાગી થઈ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવને અનુસરીને સર્વકાર્યો વિધિપૂર્વક કરે.

(૧૧) **યથાશક્તિ દાન**–થોડામાંથી પણ થોડું આપે, દાન વિનાનો દિવસ તેને વાંઝીયો લાગે.

(૧૨) **ધર્મપ્રવૃત્તિ**–ધર્મદ્વેષીઓના ભયથી ધર્મ કરવામાં લાજે નહિ.

(૧૩) **અરક્તાદ્વિષ્ટ**–ધન, સ્વજન, આદિ સંસારી ભાવોમાં રહેલો હોય તો પણ પોતાના ભાવથી રાગ-દ્વેષ રહિત રહે.

(૧૪) **મધ્યસ્થ**–રાગ-દ્વેષથી એકાંત પક્ષમાં તણાય નહિ, જે સાચું હોય તે પોતાનું કરી લે, પરંતુ પોતાનું જ સાચું છે એવા પરિણામવાળો ન હોય.

-: ભાવસાધુનાં સાત લક્ષણો :-

કિરિયા મારગ અનુસારિણી, શ્રદ્ધા પ્રવર અવિવાદ;
ઋજુભાવે પન્નવણિજતા, કિરિયામાં હો અપ્રમાદ (૧)
નિજશક્તિ સારે કાજનો, આરંભ ગુણ અનુરાગ;
આરાધના ગુરૂઆણની, જેહથી લહીએ હો ભવજલતાગ (૨)

(૧) માર્ગાનુસારિણી ક્રિયા (૨) પ્રવર-શ્રદ્ધા (૩) ઋજુભાવે દેશના (૪) અપ્રમત્તભાવે કિરિયા (૫) આરંભી (૬) ગુણાનુરાગી (૭) ગુરૂઆજ્ઞાપાલક.

ભાવસાધુના સાત લક્ષણો સિદ્ધાન્તમાં જણાવ્યા છે તે નીચે મુજબ જાણવા.

(૧) मार्गानुसारिणी क्रिया-માર્ગ એટલે મોક્ષ માર્ગ, તે શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોએ (૧૪) ચૌદ ગુણસ્થાનના ક્રમે જણાવ્યો છે, તે મુજબ આચરણા કરે.

(૨) प्रवर-श्रद्धा-સર્વ દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવના સ્વરૂપમાં નય-સાપેક્ષ યથાર્થ-નિશ્ચયબુદ્ધિવાળો હોય.

(૩) ऋजु-देशना-પ્રવરશ્રદ્ધાના ગુણે કરી સ્વ-પરને યથાયોગ્ય હિતકારી ધર્મદેશના આપનાર હોય.

(૪) अप्रमत्त-રત્નત્રયી (જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર)ની આરાધના-અપ્રમત્તભાવે કરે [ષડ્જીવનિકાયની દયા (જયણા) પૂર્વક સર્વ કાર્યો કરે]

(૫) आरंभ-પોતાની શક્તિનું બળાબળ સારી રીતે જાણીને કોઈપણ ધર્મ-કાર્યનો આરંભ કરે.

–: સાધુના ૨૭ ગુણ :–

(૧) પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રત (૨) મૃષાવાદ વિરમણ વ્રત (૩) અદત્તાદાન વિરમણ વ્રત (૪) મૈથુન વિરમણ વ્રત (૫) પરિગ્રહ વિરમણ વ્રત (૬) રાત્રિભોજન ત્યાગ (૭) પૃથ્વીકાયના રક્ષક (૮) અપ્‌કાયના રક્ષક (૯) તેઉકાયના રક્ષક (૧૦) વાયુકાયના રક્ષક (૧૧) વનસ્પતિકાયના રક્ષક (૧૨) ત્રસકાયના રક્ષક (૧૩) સ્પર્શેન્દ્રિયના વિષય–વિકારને રોકનાર (૧૪) રસેન્દ્રિયના વિષય–વિકારને રોકનાર (૧૫) ઘ્રાણેન્દ્રિયના વિષય–વિકારને રોકનાર (૧૬) ચક્ષુરિન્દ્રિયના વિષય–વિકારને રોકનાર (૧૭) શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષય–વિકારને રોકનાર (૧૮) દુષ્ટ મનોયોગને રોકનાર (૧૯) દુષ્ટ વચનયોગને રોકનાર (૨૦) દુષ્ટ કાયયોગને રોકનાર (૨૧) બાવીશ પરિષહને સહનકરનાર (૨૨) ઉપસર્ગને સહનકરનાર (૨૩) લોભને અટકાવનાર (૨૪) ક્ષમાને ધારણકરનાર (૨૫) પડિલેહણાદિ ક્રિયાની શુદ્ધિ (૨૬) ચિત્તની નિર્મળતા (૨૭) વિનય વૈયાવચ્ચ સ્વાધ્યાય–વિ૦ સંયમ યોગમાં વર્તવું.

-: આચાર્યના ૩૬ ગુણ :-

(૧ થી ૫) પાંચે ઇન્દ્રિયોને વિષય-વિકારમાં જતી રોકે-સાધુના ૨૭ ગુણમાં બતાવેલ છે તે મુજબ (૬ થી ૧૪) શિયલની નવવાડ પાળે-ઉપાધ્યાયના ગુણોની અંદર ચરણસિત્તરિમાં બતાવેલ છે (૧૫ થી ૧૮) કષાયરહિત-સંસારાભિમુખ ક્રોધ-માન-માયા અને લોભથી રહિત (૧૯ થી ૨૩) પાંચમહાવ્રતથી યુક્ત-સાધુના ૨૭ ગુણોમાં બતાવેલ છે. (૨૪) જ્ઞાનાચારના પાલક (૨૫) દર્શનાચારનાપાલક (૨૬) ચારિત્રાચારનાપાલક (૨૭) તપાચારનાપાલક (૨૮) વીર્યાચારનાપાલક (૨૯) ઈર્યાસમિતિનાપાલક (૩૦) ભાષાસમિતિનાપાલક (૩૧) એષણાસમિતિનાપાલક (૩૨) આદાન-નિક્ષેપસમિતિના પાલક (૩૩) પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિનાપાલક (૩૪) મનોગુપ્તિનાપાલક (૩૫) વચનગુપ્તિનાપાલક (૩૬) કાયગુપ્તિનાપાલક.

-: અરિહંત (તીર્થંકર)ના ૧૨ ગુણ :-

(૧) અશોકવૃક્ષ (૨) સુરપુષ્પવૃષ્ટિ (૩) દેવદુંદુભિ (૪) દિવ્યધ્વનિ (૫) ત્રણ છત્ર (છત્રાતિછત્ર) (૬) ચામર (૭) ભામંડળ (૮) સિંહાસન [આ આઠ પ્રાતિહાર્યથી સદાય યુક્ત હોય] તેમજ (૯) જ્ઞાનઅતિશય (૧૦) વચનઅતિશય (૧૧) પૂજાઅતિશય (૧૨) અપાય

સંયમ ૧૭ પ્રકારે ...માસની, ત્રણ ત્રણ દત્તી,
વનસ્પતિ–બેઇન્દ્રિય તેઇન્દ્રિય–ચ ...ાર દત્તી, (૫) પાંચ માસની,
અજીવનો સંયમ, પ્રેક્ષાસંયમ (...ાસની, ૭ ૭ દત્તી (૭) સાત
સંયમ (પ્રમાદી અને દોષો લગાડન...) અહોરાત્રિની, એકાંતરે
ભાવના) પ્રમાર્જના સંયમ, પરિષ્ઠાપન... ચૌવિહાર આયંબિલ,
સંયમ, મન–વચન અને કાયાનો સંયમ. ઉપસર્ગ સહન કરે

વૈયાવચ્ચ ૧૦ પ્રકારે–આચાર્ય, ઉપા... પ્રમાણે, કાયોત્સર્ગ–
બાળ, ગ્લાન, ગણ (એક આચાર્યની નિશ્... ઉપસર્ગ સહન કરે
સાધુઓ અથવા અનેક કુળોનો સમુહ), ... પ્રમાણે, ગોદો-
સમાચારીવાળા ઘણા ગચ્છોનો સમુહ), સંઘ... રહી ઉપસર્ગ
સમનોજ્ઞ (એક સમાચારીવાળા સાધુઓ)નું વૈ... આગળ–પાછળ
...યોત્સર્ગ કરી

શિયલની વાડ (૯) પ્રકારે–(૧) સ્ત્રી–... લઅટ્ઠમ,
નપુંસકથી રહિત વસતિ (સ્થાન)માં રહે ન... કાયોત્સર્ગ
રાગપૂર્વક સ્ત્રી–પુરૂષની કથા કરે નહિ (૩) સ્ત્રી બે... ત્તિ હોય.
ત્યાં પુરૂષ ૪૮ મિનિટ પહેલા બેસે નહિ અને પુરૂ...
હોય ત્યાં સ્ત્રી ત્રણ પહોર (નવ કલાક) પહેલા બે... ાર્યના ગુણ
(૪) સ્ત્રીનાં અંગોપાંગ નીરખીને દેખે નહિ (૫)
આંતરે સ્ત્રી–પુરૂષની વાતો સંભળાતી હોય તેવે સ્થ... ૫૦ બોલમાં
નહિ (૬) પૂર્વે ભોગવેલા ભોગો ને યાદ કરે ન... ગુવી.
ઘીથી તરબોળ મિષ્ટાન્ન અને ઘણા રસ–કસવાળા
વાપરે નહિ (૮) લુખો પણ આહાર ઠાંસી ઠાંસી... કાયગુપ્તિ.
નહિ (૯) કપડાની ટાપટીપ, તથા વસ્ત્રોને દોરા ...કાળ અને
ભરત ભરવા રૂપ શોભા, અને શરીરની શોભા કે

સિદ્ધપરમાત્માઓ પર-સંબંધી-સર્વકર્મથી મુક્ત-સ્વરૂપી છે, તે થકી જન્મ, જરા, મરણ, તેમજ આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિથી સર્વથા રહિત છે, તેમજ વળી-સ્વસ્વરૂપથી-અનંતચતુષ્કયુક્ત છે તે થકી સર્વ-લોકાલોકના સર્વ-દ્રવ્યોનું તેમજ તેના સર્વપર્યાયોનું જાણવા-દેખવા સ્વરૂપે અનંતઅવ્યાબાધપણે આસ્વાદન કરે છે.

ગુણીપુરૂષો પોતાના ગુણોની શુદ્ધિ-વૃદ્ધિ માટે ઉત્તમ ગુણી પુરૂષોના નીચે મુજબના ગુણાનુવાદથી નિત્ય સ્તવના કરે છે, તે નવસ્મરણસ્તોત્ર હવે જણાવવામાં આવે છે.

પાણીના એક ટીપામાં દેખી અને ગણી શકાયેલા ૩૬૪૫૦ હાલત-ચાલતા જીવોનું બાજુમાં રહેલ આ ચિત્ર "સિદ્ધપદાર્થ વિજ્ઞાન" નામના પુસ્તકમાં પ્રકાશિત કરેલ છે

પરંતુ પાણીમાં રહેલા પાણીના જીવોનો દૃષ્ટિથી પણ અગોચર છે તથા વિશિષ્ટજ્ઞાન વિના દેખાય નહિ.

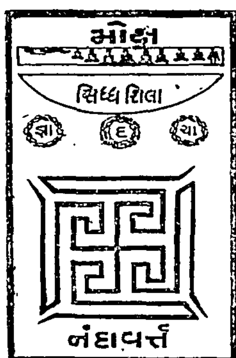

અપગમઅતિશય. એ ચારે અતિશયો સહિત. એમ બારગુણયુક્ત શ્રીતીર્થંકરપરમાત્માઓ હોય છે.

–: સિદ્ધના ૮ ગુણ :–

(૧) કેવળજ્ઞાન (૨) કેવળદર્શન (૩) અવ્યાબાધસુખ (૪) ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ (૫) અક્ષયસ્થિતિ (૬) અરૂપીપણું (૭) અગુરૂલઘુપણું (૮) અનંતબળ.

અનાદિકાળથી અથડાતા–કુટાતા ભવિજીવો આત્મિક **ધર્મને યોગ્ય** સમ્યગ્દર્શનને પ્રાપ્ત કરે છે, પછી ગુણવૃદ્ધિએ આગળ વધતાં શ્રાવકના ગુણોને પ્રાપ્ત કરે છે, ત્યાંથી વિકાસ સાધતો સાધતો આત્મા પંચ પરમેષ્ઠિ–પદસ્થિત **(સાધુ–ઉપાધ્યાય તેમજ આચાર્ય)**ના ગુણોને મેળવે છે.

વળી કેટલાક આત્માઓ **સામાન્ય કેવલી**પદને પામે છે અને કોઈક કોઈક આત્મા પાંચકલ્યાણક સહિત તીર્થંકરપદ પ્રાપ્ત કરીને છેવટે આયુષ્યને અંતે તે બન્ને પ્રકારના કેવળજ્ઞાની આત્માઓ અંતિમધ્યેય સ્વરૂપ **સિદ્ધભગવંત**ના આઠે ગુણોને પ્રાપ્ત કરીને મોક્ષમાં બિરાજમાન થાય છે.

મોક્ષને પ્રાપ્ત થયેલા–સિદ્ધ–પરમાત્માઓને સામાન્યથી નીચે મુજબ ભાવથી જાણવા–ધ્યાવવા.

શ્રી સર્વતોભદ્ર યંત્ર

(૧) ૐ વરાભય સંખવિદ્દુમ (૫) ૐભૂર્ભુવઃ સ્વઃ અર્હં

(૮) મારકેભ્યો નમઃ

(૪) કલ્પાન્તરમ્યુમં ... સ્વાહા

૨૫ હ ૐ હ્રીં શ્રીં રોહિણ્યૈ નમઃ	૮૦ ૨ ૐ હ્રીં શ્રીં પ્રજ્ઞપ્ત્યૈ નમઃ	ક્ષિ	૧૫ હૂં ૐ હ્રીં શ્રીં ૧૦૮ શૃંખલ યૈ નમઃ	૫૦ હઃ ૐ હ્રીં શ્રીં વજ્રાંકુશ્યૈ નમઃ
૨૦ સ ૐ હ્રીં શ્રીં ચક્રેશ્વર્યૈ નમઃ	૪૫ ૨ ૐ હ્રીં શ્રીં નરદત્તાયૈ નમઃ	પ	૩૦ ગું ૐ હ્રીં શ્રીં કાલ્યૈ નમઃ	૭૫ સઃ ૐ હ્રીં શ્રીં મહાકાલ્યૈ નમઃ
ક્ષિ	પ	ૐ	સ્વા	હા
૭૦ હ ૐ હ્રીં શ્રીં ગૌર્યૈ નમઃ	૩૫ ૨ ૐ હ્રીં શ્રીં ગાંધાર્યૈ નમઃ	સ્વા	૧૦ હૂં ૐ હ્રીં શ્રીં મહાજ્વાલાયૈ નમઃ	૫ હઃ ૐ હ્રીં શ્રીં માનવ્યૈ નમઃ
૫૫ સ ૐ હ્રીં શ્રીં વૈરોટ્યા યૈ નમઃ	૧૦ ૨ ૐ હ્રીં શ્રીં અચ્છુપ્તાયૈ નમઃ	હા	૧૫ ગું ૐ હ્રીં શ્રીં માનસ્યૈ નમઃ	૪૦ સઃ ૐ હ્રીં શ્રીં મહામાનસ્યૈ નમઃ

૧. આ યંત્રને રૂપા અથવા તાંબાના પતરામાં લખીને ઘરને વિષે પૂજન કરવું, અને જ્યારે કાર્ય પડે, ત્યારે તે યંત્રનું શુદ્ધ જળથી પ્રક્ષાલન કરીને તે જળ પી જવું.

—: નવ સ્મરણ :—

—: નવકાર મહામંત્ર :—

નમો અરિહંતાણં (૧) નમો સિદ્ધાણં (૨) નમો આયરિયાણં (૩) નમો ઉવજ્ઝાયાણં (૪) નમો લોએ સવ્વસાહૂણં (૫) એસો પંચ નમુક્કારો (૬) સવ્વ-પાવપ્પણાસણો (૭) મંગલાણં ચ સવ્વેસિં (૮) પઢમં હવઇ મંગલં (૯)

—: ઉવસગ્ગહરં સ્તવન :—

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કમ્મઘણમુક્કં;
વિસહરવિસનિન્નાસં, મંગલકલ્લાણઆવાસં (૧)

વિસહરફુલિંગમંતં, કંઠે ધારેઇ જો સયા મણુઓ;
તસ્સ ગહરોગ મારી, દુટ્ઠજરા જંતિ ઉવસામં (૨)

ચિટ્ઠઉ દૂરે મંતો, તુજ્ઝ પણામો વિ બહુફલો હોઇ;
નર તિરિએસુ વિ જીવા, પાવંતિ ન દુક્ખ–દોગચ્ચં (૩)

તુહ સમ્મત્તે લદ્ધે, ચિંતામણી–કપ્પપાયવબ્ભહિએ;
પાવંતિ અવિગ્ઘેણં, જીવા અયરામરં ઠાણં (૪)

ઇઅ સંથુઓ મહાયસ, ભત્તિબ્ભરનિબ્ભરેણ હિયએણ;
તા દેવ દિજ્જ બોહિં, ભવે ભવે પાસ જિણચંદ (૫)

–: સંતિકરં સ્તવન :–

સંતિકરં સંતિજિણં, જગસરણં જયસિરિઇ દાયારં; સમરામિ ભત્તપાલગ, નિવ્વાણી ગરૂડ કયસેવં (૧) ૐ સનમો વિપ્પોસહિ-પત્તાણં સંતિસામિ પાયાણં; ઝ્રૌં સ્વાહા મંતેણં, સવ્વાસિવ દુરિઅ હરણાણં (૨) ૐ સંતિ નમુક્કારો, ખેલોસહિમાઇ લદ્ધિપત્તાણં; સૌં હ્રીં નમો સવ્વોસહિ–પત્તાણં ચ દેઇ સિરિં (૩) વાણીતિહુ-અણસામિણિ, સિરિદેવી જક્ખરાય ગણિપિડગા; ગહ દિસિપાલ સુરિંદા, સયાવિ રક્ખંતુ જિણભત્તે (૪) રક્ખંતુ મમ રોહિણી, પન્નત્તી વજ્જસિંખલા ય સયા; વજ્જંકુસી ચક્કેસરી, નરદત્તા કાલી મહાકાલી (૫) ગોરી તહ ગંધારી, મહજાલા માણવી અ વઇરૂટ્ટા; અચ્છુત્તા માણસિઆ, મહામાણસિયાઉ દેવીઓ (૬) જક્ખા ગોમુહ મહજક્ખ, તિમુહ જક્ખેસ તુંબરૂ કુસુમો; માયંગ વિજય અજિયા, બંભો મણુઓ સુરકુમારો (૭) છમ્મુહ પયાલ કિન્નર, ગરૂલો ગંધવ્વ તહય જક્ખિંદો; કૂબર વરૂણો ભિઉડી, ગોમેહો પાસ માયંગા (૮) દેવીઓ ચક્કેસરી, અજિઆ દુરિઆરિ કાલી મહાકાલી; અચ્ચુઅ સંતા જાલા, સુતારયા સોય સિરિવચ્છા (૯) ચંડા વિજયંકુસી, પન્નઇત્તિ નિવ્વાણી અચ્ચુઆ ધરણી; વઇરૂટ્ટ છુત્ત ગંધારી, અંબ પઉમાવઇ સિદ્ધા (૧૦) ઇઅ તિત્થ રક્ખણરયા, અન્નેવિ સુરાસુરીય ચઉહાવિ; વંતર જોઇણી પમુહા, કુણંતુ રક્ખં સયા અમ્હં (૧૧)

એવં સુદિટ્ઠિ સુરગણ-સહિઓ સંઘસ્સ સંતિજિણચંદો; મજ્ઝવિ કરેઉ રક્ખં, મુણિસુંદરસૂરિ થુઅમહિમા (૧૨) ઇઅ સંતિનાહ સમ્મદિટ્ઠી, રક્ખં સરઇ તિકાલં જો; સવ્વોવદ્દવરહિઓ, સ લહઇ સુહસંપયં પરમં (૧૩) તવગચ્છગયણદિણયર, જુગવર સિરિસોમસુંદરગુરૂણં; સુપસાયલદ્ધ ગણહર-વિજ્જાસિદ્ધી ભણઇ સીસો (૧૪)

-: તિજયપહુત્ત સ્તોત્ર :-

તિજયપહુત્તપયાસય, અટ્ઠમહાપાડિહેરજુત્તાણં; સમયક્ખિત્તઠિઆણં, સરેમિ ચક્કં જિણિંદાણં (૧) પણવીસા ય અસીઆ, પનરસ પન્નાસ જિણવર સમૂહો; નાસેઉ સયલ દુરિઅં, ભવિઆણં ભત્તિજુત્તાણં (૨) વીસા પણયાલા વિય, તીસા પન્નત્તરી જિણવરિંદા; ગહ ભૂઅ રક્ખ સાઇણી, ઘોરુવસગ્ગં પણાસંતુ (૩) સત્તરિ પણતીસાવિય, સટ્ઠી પંચેવ જિણગણો એસો; વાહિ જલ જલણ હરિકરિ, ચોરારિ મહાભયં હરઉ (૪) પણપન્નાય દસેવય, પન્નટ્ઠી તહય ચેવ ચાલીસા; રક્ખંતુ મે સરીરં, દેવાસુરપણમિઆ સિદ્ધા (૫) ૐ હરહુંહઃ સરસુંસઃ, હરહુંહઃ તહય ચેવ સરસુંસઃ; આલિહિયનામગબ્ભં, ચક્કં કિર સવ્વઓભદ્દં (૬) ૐ રોહિણી પન્નત્તી, વજ્જસિંખલા તહય વજ્જઅંકુસિઆ; ચક્કેસરી નરદત્તા, કાલી મહાકાલી તહ ગોરી (૭) ગંધારી મહજ્જાલા, માણવી વઇરુટ્ટ તહય અચ્છુત્તા; માણસી મહામાણસિઆ, વિજ્જાદેવીઓ રક્ખંતુ (૮) પંચદસકમ્મભૂમિસુ, ઉપ્પન્નં સત્તરિ

જિણાણ સયં; વિવિહરયણાઇવન્નો, વસોહિઅં હરઉ દુરિઆઈં (૯) ચઉતીસ અઇસય જુઆ. અટ્ઠ મહાપાડિહેર કયસોહા; તિત્થયરા ગયમોહા, ઝાએઅવ્વા પયત્તેણં (૧૦) ॐ વરકણય સંખવિદ્દુમ, મરગય ઘણસંનિહં વિગયમોહં; સત્તરિસયં જિણાણં, સવ્વામરપૂઇઅં વંદે સ્વાહા (૧૧) ॐ ભવણવઇ વાણવંતર,જોઇસવાસી વિમાણ-વાસી અ; જે કેવિ દુટ્ઠદેવા, તે સવ્વે ઉવસમંતુ મમં સ્વાહા (૧૨) ચંદણકપ્પૂરેણં, ફલએ લિહિઊણ ખાલિઅં પીઅં; એગંતરાઈ ગહ ભૂઅ, સાઇણિ મુગ્ગં પણાસેઇ (૧૩) ઇઅ સત્તરિસયં જંતં, સમ્મં મંતં દુવારિ પડિલિહિઅં; દુરિઆરિ વિજયવંતં, નિબ્ભંતં નિચ્ચ-મચ્ચેહ (૧૪)

-: નમિઊણ સ્તોત્ર :-

નમિઊણ પણયસુરગણ–ચુડામણિકિરણરંજિઅં મુણિણો; ચલણજુઅલં મહાભય–પણાસણં સંથવં વુચ્છં (૧) સડિયકર ચરણ નહ મુહ, નિબુડ્ડ નાસા વિવન્ન લાયન્ના, કુટ્ઠ મહારોગાનલ–ફુલિંગ નિદ્દડ્ઢ સવ્વંગા (૨) તે તુહ ચલણારાહણ–સલિલંજલિ સેયવુડ્ઢિય ચ્છાયા; વણદવદડ્ઢા ગિરિપાયવ વ્વ પત્તા પુણો લચ્છિં (૩) દુવ્વાય ખુભિયજલનિહિ, ઉબ્ભડ કલ્લોલ ભીસણારાવે; સંભંત ભય વિસંઠુલ—નિજ્જામય મુક્ક વાવારે (૪) અવિદલિ-અ જાણવત્તા, ખણેણ પાવંતિ ઇચ્છિઅં કૂલં; પાસજિણ

ચલણજુઅલં, નિચ્ચં ચિઅ જે નમંતિ નરા (૫)
ખરપવણુદ્ધય વણદવ, જાલાવલિ મિલિય સયલદુમગહણે;
ડજ્ઝંત મુદ્ધ મયવહુ, ભીસણરવ ભીસણંમિ વણે (૬)
જગગુરૂણો કમજુઅલં, નિવ્વાવિઅ સયલ તિહુઅણાભોઅં;
જે સંભરંતિ મણુઆ, ન કુણઈ જલણો ભયં તેસિં (૭)
વિલસંત ભોગભીસણ, ફુરિઆરુણનયણ તરલજીહાલં;
ઉગ્ગ ભુઅંગં નવ જલય, સત્થહં ભીસણાયારં (૮)
મન્નંતિ કીડ સરિસં, દૂર પરિચ્છુઢ વિસમ વિસવેગા; તુહ
નામક્ખર ફુડસિદ્ધ, મંતગુરૂઆ નરા લોએ (૯) અડવીસુ
ભિલ્લતક્કર, પુલિંદ સદ્દુલ સદ્દભીમાસુ; ભયવિહુર વુન્નકાયર,
ઉલ્લૂરિય પહિય સત્થાસુ (૧૦) અવિલુત્તવિહવ સારા,
તુહ નાહ પણામમત્તવાવારા; વવગય વિગ્ઘા સિગ્ઘં,
પત્તા હિયઈચ્છિયં ઠાણં (૧૧) પજ્જલિઆનલ નયણં,
દૂરવિયારિઅ મુદં મહાકાયં; નહકુલિસ ઘાય વિઅલિઅ,
ગઈદ કુંભત્થલા ભોઅં (૧૨) પણય સસંભમપત્થિવ,
નહમણિ માણિક્કપડિઅ પડિમસ્સ; તુહ વયણ પહરણધરા,
સીહં કુદ્ધં પિ ન ગણંતિ (૧૩) સસિ ધવલ દંતમુસલં,
દીહ કરૂલ્લાલ વુડ્ઢિ ઉચ્છાહં; મહુપિંગ નયણજુઅલં,
સસલિલ નવ જલહરારાવં (૧૪) ભીમં મહાગઈંદં,
અચ્ચાસન્નંપિ તે ન વિ ગણંતિ; જે તુમ્હ ચલણ જુઅલં,

મુણિવઇ તુંગં સમદ્ધીણા (૧૫) સમરમ્મિ તિક્ખખગ્ગા, ભિગ્ઘાય પવિદ્ધ ઉધ્ધુય કબંધે; કુંત વિણિભિન્ન કરિકલહે, મુક્ક સિક્કાર પઉરંમિ (૧૬) નિજ્જિઅ દપ્પુદ્ધર રિઉ, નરિંદનિવહા ભડા જસં ધવલં; પાવંતિ પાવ પસમિણ, પાસજિણ ! તુહપ્પભાવેણ (૧૭) રોગજલ જલણ વિસહર, ચોરારિ મઈંદ ગય રણભયાઇં; પાસજિણનામ સંકિત્તણેણ, પસમંતિ સવ્વાઇં (૧૮) એવં મહાભયહરં, પાસજિણિંદસ્સ સંથવમુઆરં; ભવિય જણાણંદયરં, કલ્લાણપરંપરનિહાણં (૧૯) રાયભય જક્ખ રક્ખસ, કુસુમિણ દુસ્સઉણ રિક્ખ પીડાસુ; સંઝાસુ દોસુ પંથે, ઉવસગ્ગે તહય રયણીસુ (૨૦) જો પઢઇ જો અ નિસુણઇ, તાણં કઇણો ય માણતુંગસ્સ; પાસો પાવં પસમેઉ, સયલભુવણ ચ્ચિય ચ્ચલણો (૨૧) ઉવસગ્ગંતે કમઠા-સુરમ્મિ, ઝાણાઓ જો ન સંચલિઓ; સુર નર કિન્નર જુવઇહિં, સંથુઓ જયઉ પાસજિણો (૨૨) એઅસ્સ મજ્ઝયારે, અટ્ઠારસ અક્ખરેહિં જો મંતો; જો જાણઈ સો ઝાયઈ, પરમ પયત્થં ફુડં પાસં (૨૩) પાસહ સમરણ જો કુણઈ, સંતુટ્ઠે હિયએણ; અટ્ઠુત્તરસય વાહિ ભય, નાસેઈ તસ્સ દૂરેણ (૨૪)

★

-: અજિતશાન્તિ સ્તવન :-

અજિઅં જિઅસવ્વભયં, સંતિં ચ પસંત સવ્વ-ગયપાવં; જયગુરૂ સંતિગુણકરે, દોવિ જિણવરે પણિવયામિ. ગાહા (૧)

વવગયમંગુલભાવે, તે હં વિઉલતવનિમ્મલસહાવે; નિરૂવમમહપ્પભાવે, થોસામિ સુદિટ્ઠસબ્ભાવે. ગાહા (૨)

સવ્વદુક્ખપ્પસંતીણં, સવ્વપાવપ્પસંતિણં; સયા અજિઅસંતીણં, નમો અજિઅસંતીણં. સિલોગો (૩)

અજિઅજિણ ! સુહપ્પવત્તણં, તવ પુરિસુત્તમ ! નામકિત્તણં; તહ ય ધિઇમઇપ્પવત્તણં; તવ ય જિણુત્તમસંતિ ! કિત્તણં. માગહિયા (૪)

કિરિઆ વિહિ સંચિઅ કમ્મ કિલેસ વિમુક્ખયરં, અજિઅં નિચિઅં ચ ગુણેહિં મહામુણિ સિદ્ધિગયં; અજિઅસ્સ ય સંતિ મહામુણિણો વિઅ સંતિકર, સયયં મમ નિવ્વુઇકારણયં ચ નમંસણયં. આલિંગણયં (૫)

પુરિસા ! જઇ દુક્ખવારણં, જઇ ય વિમગ્ગહ સુક્ખકારણં; અજિઅં સંતિં ચ ભાવઓ, અભયકરે સરણં પવજ્જહા. માગહિઆ (૬)

અરઇરઇ તિમિરવિરહિઅ મુવરયજરમરણં, સુરઅસુર-ગરુલ ભુયગવઇપયયપણિવઇયં; અજિઅમહમવિ અ

સુનયનયનિઉણુમભયકરં, સરણુ મુવસરિઅ ભુવિદિવિજ મહિઅં સયયમુવણુમે. **સંગયયં (૭)**

તં ચ જિણુત્તમમુત્તમ નિત્તમસત્તધરં, અજ્જવ મદ્દવખંતિવિમુત્તિસમાહિનિહિં; સંતિકરં પણુમામિ દમુત્તમતિત્થયરં, સંતિ મુણી મમ સંતિ સમાહિવરં દિસઉ. **સોવાણુયં (૮)**

સાવત્થિપુવ્વપત્થિવં ચ, વરહત્થિમત્થયપસત્થ વિચ્છિન્નસંથિયં, થિરસરિચ્છવચ્છં મયગલલીલાયમાણવરગંધહત્થિપત્થાણુપત્થિયં સંથવારિહં; હત્થિહત્થબાહું ધંતકણગરૂઅગનિરૂવહયપિંજરં, પવરલક્ખણોવચિઅ સોમચારૂરૂવં, સુઇસુહ મણાભિરામપરમરમણિજ્જવરદેવદુંદુહિનિનાયમહુરયરસુહગિરં. **વેડ્ઢઓ (૯)**

અજિઅં જિઆરિગણું, જિઅસવ્વભયં ભવોહરિઉં; પણુમામિ અહં પયઓ, પાવં પસમેઉ મે ભયવં. **રાસાલુદ્ધઓ (૧૦)**

કુરૂજણુવયહત્થિણાઉરનરીસરો પઢમં તઓ મહાચક્કવટ્ટિભોએ મહપ્પભાવો, જો બાવત્તરિપુરવરસહસ્સવરનગરનિગમજણુવયવઈ, બત્તીસારાયવરસહસ્સાણુયાયમગ્ગો; ચઉદસવરરયણુનવમહાનિહિ ચઉસટ્ઠિસહસ્સ પવરજુવઈણુ સુંદરવઈ, ચુલસીહયગયરહસયસહસ્સસામી છન્નવઈગામકોડિસામી આસી જો ભારહંમિ ભયવં **વેડ્ઢઓ (૧૧)**

તં સંતિ સંતિકરં, સંતિણ્ણં સવ્વભયા; સંતિ થુણામિ જિણં, સંતિ વિહેઉ મે. રાસાનંદિઅયં (૧૨)

ઈક્ખાગ વિદેહનરીસર નરવસહા મુણિવસહા, નવસારયસસિસકલાણણ વિગયતમા વિહુઅરયા; અજિઉત્તમતેઅ ગુણેહિં મહામુણિ અમિઅબલા વિઉલકુલા, પણમામિ તે ભવભયમૂરણ જગસરણા મમ સરણં. ચિત્તલેહા (૧૩)

દેવદાણવિંદચંદસુરવંદહટ્ઠતુટ્ઠ જિટ્ઠપરમ, લટ્ઠરૂવધંતરૂપ્પપટ્ટસેઅસુદ્ધનિદ્ધધવલ; દંતપંતિ સંતિ! સત્તિકિત્તિમુત્તિજુત્તિગુત્તિપવર, દિત્તતેઅવંદ ધેય સવ્વલોઅભાવિઅપ્પભાવણેઅ પઇસ મે સમાહિં. નારાયઓ (૧૪)

વિમલસસિકલાઇરેઅસોમં, વિતિમિરસૂરકરાઇરેઅ તેઅં; તિઅસવઇગણાઇરેઅરૂવં, ધરણિધરપ્પવરાઇરેઅસારં. કુસુમલયા (૧૫)

સત્તે અ સયા અજિઅં, સારીરે અ બલે અજિઅં; તવ સંજમે અ અજિઅં, એસ થુણામિ જિણં અજિઅં. ભુઅગપરિરિંગિઅં (૧૬)

સોમગુણેહિં પાવઇ ન તં નવસરયસસી, તેઅગુણેહિં પાવઈ ન તં નવસરયરવી. રૂવગુણેહિં પાવઈ ન તં તિઅસગણવઈ, સારગુણેહિં પાવઈ ન તં ધરણિધરવઈ. ખિજ્જિઅયં (૧૭)

તિત્થવર પવત્તયં તમરયરહિઅં, ધિરજણથુઅચ્ચિઅં ચુઅકલિકલુસં; સંતિસુહપ્પવત્તયં તિગરણપયઓ, સંતિમહં મહામુણિં સરણમુવણમે. **લલિઅયં (૧૮)**

વિણઓણયસિરરઇઅંજલિરિસિગણસંથુઅંથિમિઅં, વિબુહાહિવધણવઈનરવઇથુઅમહિઅચ્ચિઅં બહુસો; અઈરૂગ્ગયસરયદિવાયર સમહિઅસપ્પભં તવસા, ગયણંગણવિયરણ સમુઇઅચારણવંદિઅં સિરસા. **કિસલયમાલા (૧૯)**

અસુરગરૂલપરિવંદિઅં, કિન્નરોરગ નમંસિઅં; દેવકોડિસયસંથુઅં, સમણસંઘપરિવંદિયં. **સુમુહં (૨૦)**

અભયં અણહં, અરયં અરુયં; અજિયં અજિઅં, પયઓ પણમે. **વિજ્જુવિલસિઅં (૨૧)**

આગયા વરવિમાણદિવ્વકણગરહતુરયપહકરસએહિં હુલિઅં, સસંભમોઅરણખુભિઅ લુલિયચલકુંડલં ગયતિરીડસોહંતમઉલિમાલા. **વેડ્ઢઓ (૨૨)**

જં સુરસંઘા સાસુરસંઘા, વેરવિઉત્તા ભત્તિસુજુત્તા, આયરભૂસિઅ સંભમપિંડિઅ, સુટ્ઠુસુવિમ્હિઅસવ્વબલોઘા; ઉત્તમકંચણ રયણપરૂવિઅભાસુરભૂસણભાસુરિઅંગા, ગાયસમોણયભત્તિવસાગય પંજલિપેસિય સીસપણામા. **રયણમાલા (૨૩)**

વંદિઊણ થોઊણ તો જિણં, તિગુણમેવ ય પુણો પયાહિણં; પણમિઊણ ય જિણં સુરાસુરા, પમુઇઆ ભવણાઈં તો ગયા. **ખિત્તયં (૨૪)**

તં મહામુણિ મહંપિ પંજલિ, રાગદોસભયમોહ-વજ્જિયં દેવદાણવનરિંદવંદિઅં, સંતિમુત્તમં મહાતવં નમે. **ખિત્તયં (૨૫)**

અંબરંતરવિઆરણિઆહિ, લલિઅહંસવહુગામિણિ-આહિં; પીણસોણિથણસાલિણિઆહિં, સકલકમલદલલો-અણિઆહિં. **દીવયં (૨૬)**

પીણનિરંતરથણભર વિણમિયગાયલયાહિં, મણિ-કંચણપસિઢિલમેહલસોહિઅસોણિતડાહિં; વરખિંખિણિને-ઉરસતિલયવલયવિભૂસણિઆહિં; રઇકરચઉરમણોહરસુંદર-દંસણિઆહિં. **ચિત્તક્ખરા (૨૭)**

દેવસુંદરીહિં પાયવંદિઆહિં, વંદિઆ ય જસ્સ તે સુવિક્કમા કમા, અપ્પણો નિડાલએહિં મંડણોડ્ડણપ્પગારએહિં કેહિં કેહિં વિ; અવંગતિલયપત્તલેહનામએહિં, ચિલ્લએહિં સંગયંગયાહિં. ભત્તિસન્નિવિટ્ઠવંદણાગયાહિં, હુંતિ તે વંદિઆ પુણો પુણો **નારાયઓ (૨૮)**

તમહં જિણચંદં, અજિઅં જિઅમોહં; ધુઅસવ્વ કિલેસં, પયઓ પણમામિ **નંદિઅયં (૨૯)**

થુઅવંદિઅયસ્સા રિસિગણદેવગણેહિં, તો દેવવહુહિં પયઓ પણમિઅસ્સા; જસ્સ જગુત્તમસાસણઅસ્સા, ભત્તિવસાગયપિંડિયઆહિં; દેવવરચ્છરસા બહુઆહિં, સુરવરરઇગુણપંડિયઆહિં. **ભાસુરયં (૩૦)**

વંસસદ્દતંતિતાલમેલિએ તિઉક્ખરાભિરામ
સએ કએ અ, સુઈસમાણણે અ સુદ્ધસજ્જગીઅપા
ઘંટિઆહિં, વલયમેહલાકલાવનેઉરાભિરામસદ્દમીસએ
અ; દેવનટ્ટિઆહિં હાવભાવવિબ્ભમપ્પગારએહિં, ન
અંગહારએહિં, વંદિઆ ય જસ્સ તે સુવિક્કમા કમા
તિલોયસવ્વસત્તસંતિકારયં, પસંત સવ્વપાવદોસ
નમામિ સંતિમુત્તમં જિણં **નારાયઓ (૩૧)**

છત્તચામરપડાગજુઅજવમંડિઆ, ઝયવરમગ
સિરિવચ્છસુલંછણા; દીવસમુદ્દમંદર દિસાગયસો
સત્થિઅવસહસીહરહચક્કવરંકિયા. **લલિઅયં (૩૨)**

સહાવલટ્ઠા સમપ્પઈટ્ઠા અદોસ દુટ્ઠા
જિટ્ઠા, પસાયસિટ્ઠા તવેણપુટ્ઠા, સિરીહિંઈટ્ઠા િ
જુટ્ઠા. **વાણવાસિઆ (૩૩)**

તે તવેણ ધુઅસવ્વપાવયા, સવ્વલોઅહિઅમૂલપ
સંથુઆ અજિઅસંતિપાયયા, હુંતુ મે સિવસુહાણ દ
અપરાંતિકા (૩૪)

એવં તવબલવિઉલં, થુઅં મએ અજિઅ
જિણ જુઅલં; વવગયકમ્મરયમલં, ગઈં ગયં સ
વિઉલં. **ગાહા (૩૫)**

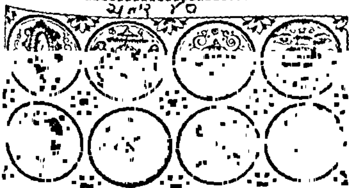
તં બહુગુણપ્પસાયં, મુક્ખસુહેણ પરમેણ અવિ
નાસેઉ મે વિસાયં, કુણઉ અ પરિસાવિ અ પ
ગાહા (૩૬)

તં મોએઉ અ નંદિં, પાવેઉ અ નંદિસેણમભિનંદિં; પરિસાવિ અ સુહનંદિં, મમ ય દિસઉ સંજમે નંદિં. ગાહા (૩૭)

પક્ખિઅ ચાઉમ્માસિઅ, સંવચ્છરિએ અવસ્સ ભણિઅવ્વો; સોઅવ્વો સવ્વેહિં, ઉવસગ્ગનિવારણો એસો (૩૮)

જો પઢઈ જો અ નિસુણઈ, ઉભઓ કાલંપિ અજિઅસંતિથયં; નહુ હુંતિ તસ્સ રોગા, પુવ્વુપ્પન્ના વિ નાસંતિ (૩૯)

જઈ ઈચ્છહ પરમપયં, અહવા કિત્તિં સુવિત્થડં ભુવણે; તા તેલુક્કુદ્ધરણે, જિણવયણે આયરં કુણહ (૪૦)

અષ્ટમંગલ-દર્પણ, ભદ્રાસન, વર્ધમાન, કળશ, મત્સ્યયુગલ, શ્રીવત્સ, સ્વસ્તિક, નંદાવર્ત

ત્રિદશાંગનાભિ-ર્નીતં મનાગપિ મનો ન વિકારમાર્ગમ્; કલ્પાંતકાલ મરૂતા ચલિતાચલેન, કિં મંદરાદ્રિ શિખરં ચલિતં કદાચિત્ (૧૫) નિર્ધૂમવર્ત્તિરપવર્જિતતૈલપુરઃ, કૃત્સ્નં જગત્ત્રયમિદં પ્રકટીકરોષિ; ગમ્યો ન જાતુ મરૂતાં ચલિતાચલાનાં, દીપોઽપરસ્ત્વમસિનાથ ! જગત્પ્રકાશઃ (૧૬) નાસ્તં કદાચિદુપયાસિ ન રાહુગમ્યઃ, સ્પષ્ટીકરોષિ સહસા યુગપજ્જગંતિ; નાંભોધરોદર નિરૂદ્ધ મહાપ્રભાવઃ, સૂર્યાતિશાયિ મહિમાઽસિ મુનીન્દ્ર ! લોકે (૧૭) નિત્યોદયં દલિતમોહમહાંધકારં, ગમ્યં ન રાહુવદનસ્ય ન વારિદાનામ્; વિભ્રાજતે તવ મુખાબ્જમનલ્પકાંતિ, વિદ્યોતયજ્જગદપૂર્વ-શશાંકબિમ્બમ્ (૧૮) કિં શર્વરીષુ શશિનાઽહ્નિ વિવસ્વતા વા, યુષ્મન્મુખેન્દુદલિતેષુ તમસ્સુ નાથ !; નિષ્પન્નશાલિવન શાલિનિ જીવલોકે, કાર્યં કિયજ્જલધરૈ ર્જલભારનમ્રૈઃ (૧૯) જ્ઞાનં યથા ત્વયિ વિભાતિ કૃતાવકાશં, નૈવં તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ; તેજઃ સ્ફુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વં, નૈવં તુ કાચશકલેકિરણાકુલેઽપિ (૨૦) મન્યે વરં હરિહરાદય એવ દૃષ્ટા, દૃષ્ટેષુ યેષુ હૃદયં ત્વયિ તોષમેતિ; કિં વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ યેન નાન્યઃ, કશ્ચિન્મનો હરતિ નાથ ! ભવાંતરેઽપિ (૨૧) સ્ત્રીણાં શતાનિ શતશો જનયન્તિ પુત્રાન્, નાન્યા સુતં ત્વદુપમં

જનની પ્રસૂતા; સર્વા દિશો દધતિ ભાનિ સહસ્રરશ્મિં, પ્રાચ્યેવ દિગ્જનયતિ સ્ફુરદંશુજાલમ્ (૨૨) ત્વામામનન્તિ મુનયઃ પરમં પુમાંસ-માદિત્યવર્ણમમલં તમસઃ પરસ્તાત્; ત્વામેવ સમ્યગુપલભ્ય જયંતિ મૃત્યું, નાન્યઃ શિવઃ શિવપદસ્ય મુનીન્દ્ર ! પંથાઃ (૨૩) ત્વામવ્યયં વિભુમચિંત્ય મસંખ્યમાદ્યં, બ્રહ્માણમીશ્વરમનંત મનંગકેતુમ્; યોગીશ્વરં વિદિતયોગમનેકમેકં, જ્ઞાનસ્વરૂપમમલં પ્રવદન્તિ સંતઃ (૨૪) બુદ્ધસ્ત્વમેવ વિબુધાર્ચિતબુદ્ધિ બોધાત્, ત્વં શંકરોઽસિ ભુવનત્રય શંકરત્વાત્; ધાતાસિ ધીર ! શિવમાર્ગવિધે વિંધાનાત્, વ્યક્તં ત્વમેવ ભગવન્ ! પુરૂષોત્તમોઽસિ (૨૫) તુભ્યં નમસ્ત્રિભુવનાર્તિહરાય નાથ !, તુભ્યં નમઃ ક્ષિતિતલામલભૂષણાય; તુભ્યં નમસ્ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરાય, તુભ્યં નમો જિન ! ભવોદધિશોષણાય (૨૬) કો વિસ્મયોઽત્ર ? યદિ નામ ગુણૈરશેષૈ-સ્ત્વં સંશ્રિતો નિરવકાશતયા મુનીશ !; દોષૈરૂપાત્ત વિવિધાશ્રય જાતગર્વૈઃ, સ્વપ્નાંતરે પિ ન કદાચિદપીક્ષિતો સિ (૨૭) ઉચ્ચૈ રશોકતરુસંશ્રિત-મુન્મયૂખ-માભાતિરૂપ મમલં ભવતો નિતાન્તમ્; સ્પષ્ટોલ્લસત્કિરણ મસ્ત તમોવિતાનં, બિમ્બં રવેરિવ પયોધરપાર્શ્વવર્તિ (૨૮) સિંહાસને મણિમયૂખ શિખાવિચિત્રે, વિભ્રાજતે તવ વપુઃ કનકાવદાતમ્; બિમ્બં વિયદ્વિલસદંશુ-

લતાવિતાનં, તુંગોદયાદ્રિ શિરસીવ સહસ્રરશ્મેઃ (૨૯) કુંદાવદાત ચલચામર ચારૂશોભં, વિભ્રાજતે તવ વપુઃ કલધૌત કાન્તમ્; ઉદ્યચ્છશાંકશુચિનિર્ઝરવારિધાર-મુચ્ચૈસ્તટં સુરગિરેરિવ શાતકૌમ્ભમ્ (૩૦) છત્રત્રયં તવ વિભાતિ શશાંક કાંત, મુચ્ચૈઃ સ્થિતં સ્થગિતભાનુ કર પ્રતાપમ્; મુક્તાફલ પ્રકર જાલ વિવૃદ્ધશોભં, પ્રખ્યાપય-ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ (૩૧) ઉન્નિદ્ર હેમ નવપંકજપુંજ કાંતિ, પર્યુંલ્લસન્નખમયૂખ શિખાભિરામૌ; પાદૌ પદાનિ તવ યત્ર જિનેંદ્ર! ધત્તઃ, પદ્માનિ તત્ર વિબુધાઃ પરિકલ્પયન્તિ (૩૨) ઇત્થં યથા તવ વિભૂતિ રભૂજ્જિનેન્દ્ર!, ધર્મોપદેશનવિધૌ ન તથા પરસ્ય; યાદૃક્ પ્રભા દિનકૃતઃ પ્રહતાંધકારા, તાદૃક્ કુતો ગ્રહગણસ્ય વિકાશિનોઽપિ? (૩૩) શ્ચ્યોતન્મદાવિલ વિલોલ કપોલમૂલ-મત્ત ભ્રમદ્-ભ્રમરનાદવિવૃદ્ધકોપમ્; ઐરાવતાભમિભમુદ્ધતમાપતન્તં, દૃષ્ટ્વા ભયં ભવતિ નો ભવદાશ્રિતાનામ્ (૩૪) ભિન્નેભકુંભ ગલદુજ્જવલ શોણિતાક્ત-મુક્તાફલપ્રકર ભૂષિતભૂમિભાગઃ; બદ્ધક્રમઃ ક્રમગતં હરિણાધિપોઽપિ, નાક્રામતિ ક્રમયુગાચલસંશ્રિતં તે (૩૫) કલ્પાંતકાલ પવનોદ્ધત વહ્નિકલ્પં, દાવાનલં જ્વલિત મુજ્જવલ મુત્ફુલિંગમ્; વિશ્વં જિઘત્સુમિવ સંમુખમાપતન્તં,

ત્વન્નામ કીર્તન જલં શમયત્યશેષમ્ (૩૬) રક્તેક્ષણં સમદકોકિલ કંઠનીલં, ક્રોધોદ્ધતં ફણિન મુત્ફણ માપતન્તમ્; આક્રામતિ ક્રમયુગેન નિરસ્તશંક, સ્ત્વન્નામનાગદમની હૃદિ યસ્ય પુંસઃ (૩૭) વલ્ગત્તુરંગગજગર્જિતભીમનાદ-માજૌ બલં બલવતામપિ ભૂપતીનામ્; ઉદ્યદ્દિવાકર મયૂખ શિખાપવિદ્ધં, ત્વત્કીર્તનાત્તમઇવાશુ ભિદામુપૈતિ (૩૮) કુંતાગ્રભિન્નગજશોણિત વારિવાહ-વેગાવતાર તરણાતુરયોધભીમે; યુદ્ધે જયં વિજિતદુર્જય જેયપક્ષા-સ્ત્વત્પાદપંકજવનાશ્રયિણો લભન્તે (૩૯) અંભોનિધૌ ક્ષુભિતભીષણનક્રચક્ર- પાઠીનપીઠભયદોલ્બણવાડવાગ્નૌ; રંગત્તરંગશિખરસ્થિતયાનપાત્રા-સ્રાસં વિહાય ભવતઃ સ્મરણાદ વ્રજન્તિ (૪૦) ઉદ્ભૂતભીષણ જલોદર ભાર ભુગ્નાઃ, શોચ્યાં દશા મુપગતાશ્ચ્યુત જીવિતાશાઃ, ત્વત્પાદપંકજ રજો ડમૃત દિગ્ધ દેહા, મર્ત્યો ભવન્તિ મકરધ્વજ તુલ્યરૂપાઃ (૪૧) આપાદકંઠ મુરૂશૃંખલ વેષ્ટિતાંગા, ગાઢં બૃહન્નિગડ કોટિનિઘૃષ્ટજંઘાઃ ત્વન્નામમંત્રમનિશં મનુજાઃ સ્મરન્તઃ, સદ્યઃ સ્વયં વિગતબંધ ભયા ભવન્તિ (૪૨) મત્તદ્વિપેન્દ્રમૃગરાજદવાનલાહિ-સંગ્રામ વારિધિ મહોદર બંધનોત્થમ્; તસ્યાશુ નાશ મુપયાતિ ભયં ભિયેવ, યસ્તાવકં સ્તવમિમં મતિમાનધીતે (૪૩) સ્તોત્રસ્રજં તવ જિનેન્દ્ર ! ગુણૈર્નિબદ્ધાં, ભક્ત્યા મયા રુચિરવર્ણવિચિત્રપુષ્પામ્; ધત્તે જનો ય ઇહ કંઠગતામજસ્રં, તં માનતુંગમવશા સમુપૈતિ લક્ષ્મીઃ (૪૪)

-: કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર :-

વસંતતિલકા છંદ

કલ્યાણમંદિર મુદાર મવદ્યભેદી, ભીતાભય પ્રદ મનિંદિત મંઘ્રિપદ્મમ્; સંસારસાગર નિમજ્જદશેષજંતુ, પોતાયમાન મભિનમ્ય જિનેશ્વરસ્ય (૧) યસ્ય સ્વયં સુરગુરૂ ર્ગરિમાંબુરાશેઃ, સ્તોત્રં સુવિસ્તૃતમતિર્ન વિભુર્વિધાતુમ્; તીર્થેશ્વરસ્ય કમઠ સ્મય ધૂમકેતો–સ્તસ્યાહમેષ કિલ સંસ્તવનં કરિષ્યે (૨) સામાન્યતોઽપિ તવ વર્ણયિતું સ્વરૂપ, મસ્માદશાઃ કથમધીશ ! ભવન્ત્યધીશાઃ?; ધૃષ્ટોઽપિ કૌશિકશિશુર્યદિ વા દિવાન્ધો, રૂપં પ્રરૂપયતિ કિં કિલ ઘર્મરશ્મેઃ ? (૩) મોહક્ષયા દનુભવન્નપિ નાથ ! મર્ત્યો, નૂનં ગુણાન્ ગણયિતું ન તવ ક્ષમેત; કલ્પાંત વાંતપયસઃ પ્રકટોઽપિ યસ્માન્મીયેત કેન જલધે ર્નનુ રત્નરાશિઃ ? (૪) અભ્યુદ્યતોઽસ્મિ તવ નાથ ! જડાશયોઽપિ, કર્તું સ્તવં લસદ સંખ્ય ગુણાકરસ્ય; બાલોઽપિ કિં ન નિજબાહુયુગં વિતત્ય, વિસ્તીર્ણતાં કથયતિ સ્વધિયાંબુરાશેઃ ? (૫) યે યોગિનામપિ ન યાન્તિ ગુણાસ્તવેશ !, વક્તું કથં ભવતિ તેષુ મમાવકાશઃ?; જાતાતદેવમસમીક્ષિતકારિતેયં, જલ્પન્તિ વા નિજગિરા નનુ પક્ષિણોઽપિ (૬) આસ્તા મચિંત્યમહિમા જિન ! સંસ્તવસ્તે, નામાપિ પાતિ ભવતો ભવતો જગન્તિ; તીવ્રાતપોપહત પાંથજનાન્નિદાઘે, પ્રીણાતિ પદ્મસરસઃ સરસોઽનિલોઽપિ (૭) હૃદ્વર્તિનિ ત્વયિ વિભો ! શિથિલીભવન્તિ, જંતોઃ ક્ષણેન નિબિડા અપિ કર્મબંધાઃ; સદ્યો

આત્મા મનીષિભિરયં ત્વદભેદ બુદ્ધ્યા, ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પ્રભાવઃ; પાનીય મપ્યમૃત મિત્યનુચિંત્યમાનં; કિં નામ નો વિષવિકાર મપાકરોતિ ? (૧૭) ત્વામેવ વીત-તમસં પરવાદિનોઽપિ, નૂનં વિભો ! હરિહરાદિધિયા પ્રપન્નાઃ; કિં કાચકામલિભિરીશ ! સિતોઽપિ શંખો, નો ગૃહ્યતે વિવિધવર્ણવિપર્યયેણ (૧૮) ધર્મોપદેશસમયે સવિધાનુભાવા-દાસ્તાં જનો ભવતિ તે તરુરપ્યશોકઃ; અભ્યુદ્ગતે દિનપતૌ સમહીરુહોઽપિ, કિંવા વિબોધમુપયાતિ ન જીવલોકઃ ? (૧૯) ચિત્રં વિભો ! કથમવાઙ્મુખ-વૃન્તમેવ, વિષ્વક્પતત્યવિરલા સુરપુષ્પવૃષ્ટિઃ; ત્વદ્ગોચરે સુમનસાં યદિ વા મુનીશ !, ગચ્છન્તિ નૂનમધ એવ હિ બંધનાનિ (૨૦) સ્થાને ગભીર હૃદયોદધિ સંભવાયાઃ, પીયૂષતાં તવ ગિરઃ સમુદીરયન્તિ; પીત્વા યતઃ પરમ સંમદ સંગભાજો, ભવ્યા વ્રજન્તિ તરસાપ્ય જરામરત્વમ્ (૨૧) સ્વામિન્ ! સુદૂર મવનમ્ય સમુત્પતન્તો; મન્યે વદન્તિ શુચયઃ સુર ચામરૌઘાઃ; યેઽસ્મૈ નતિં વિદધતે મુનિપુંગવાય, તે નૂનમૂર્ધ્વગતયઃ ખલુ શુદ્ધભાવાઃ (૨૨) શ્યામં ગભીરગિર મુજ્જવલહેમરત્ન-સિંહાસનસ્થમિહ ભવ્યશિખંડિનસ્ત્વામ્; આલોકયન્તિ રભસેન નદંતમુચ્ચૈ-શ્ચામીકરાદ્રિ શિરસીવ નવાંબુવાહમ્ (૨૩) ઉદ્ગચ્છતા તવ શિતિદ્યુતિમંડલેન, લુપ્તચ્છદચ્છવિરશોકતરુ ર્બભૂવ; સાન્નિધ્યતોઽપિ યદિ વા તવ વીતરાગ !; નીરાગતાં વ્રજતિ કો ન સચેતનોઽપિ ? (૨૪) ભો ભોઃ પ્રમાદમવધૂય ભજધ્વમેન-માગત્ય નિર્વૃતિપુરીં પ્રતિ સાર્થવાહમ્; એતન્નિવેદયતિ દેવ ! જગત્ત્રયાય,

મન્યે નદન્નભિનભઃ સુરદુંદુભિસ્તે (૨૫) ઉદ્યોતિતેષુ
ભવતા ભુવનેષુ નાથ !, તારાન્વિતો વિધુરયં વિહતાધિકારઃ;
મુક્તાકલાપ કલિતોચ્છ્વસિતાતપત્ર, વ્યાજાત્ત્રિધા ધૃતતનુર્ધ્રુવ
મભ્યુપેતઃ(૨૬)સ્વેન પ્રપૂરિત જગત્ત્રયપિંડિતેન, કાંતિપ્રતાપ-
યશસામિવ સંચયેન; માણિક્ય હેમરજત પ્રવિનિર્મિતેન,
સાલત્રયેણ ભગવન્નભિતો વિભાસિ (૨૭) દિવ્યસ્રજો
જિન ! નમત્ત્રિદશાધિપાના-મુત્સૃજ્ય રત્નરચિતાનપિ
મૌલિબંધાન્ ; પાદૌ શ્રયન્તિ ભવતો યદિ વા પરત્ર,
ત્વત્સંગમે સુમનસો ન રમન્ત એવ (૨૮) ત્વં નાથ !
જન્મજલધે વિપરાઙ્મુખોઽપિ, યત્તારયસ્યસુમતો નિજ-
પૃષ્ઠલગ્નાન્ ; યુક્તં હિ પાર્થિવનિપસ્ય સતસ્તવૈવ, ચિત્રં
વિભો ! યદસિ કર્મવિપાકશૂન્યઃ (૨૯) વિશ્વેશ્વરોઽપિ
જનપાલક ! દુર્ગતસ્ત્વં, કિં વાક્ષરપ્રકૃતિરપ્યલિપિસ્ત્વમીશ !,
અજ્ઞાનવત્યપિ સદૈવ કથંચિદેવ, જ્ઞાનં ત્વયિ સ્ફુરતિ વિશ્વ
વિકાસહેતુઃ (૩૦) પ્રાગ્ભાર સંભૃત નભાંસિ રજાંસિ રોષા-
દુત્થાપિતાનિ કમઠેન શઠેન યાનિ, છાયાપિ તૈસ્તવ ન નાથ !
હતા હતાશો, ગ્રસ્તસ્ત્વમીભિરયમેવ પરં દુરાત્મા (૩૧)
યદ્ ગર્જદૂર્જિતઘનૌઘ મદભ્રભીમં, ભ્રશ્યત્તડિન્મુસલ
માંસલ ઘોરધારમ્ ; દૈત્યેન મુક્તમથ દુસ્તરવારિ દધ્રે,
તેનૈવ તસ્ય જિન ! દુસ્તરવારિકૃત્યમ્ (૩૨) ધ્વસ્તોર્ધ્વ
કેશવિકૃતાકૃતિમર્ત્યમુંડ-પ્રાલંબભૃદ્ ભયદવક્ત્રવિનિર્યદગ્નિઃ;
પ્રેતવ્રજઃ પ્રતિભવંતમપીરિતો યઃ, સોઽસ્યાઽભવત્પ્રતિભવં
ભવદુઃખહેતુ (૩૩) ધન્યાસ્ત એવ ભુવનાધિપ !
યે ત્રિસંધ્ય- મારાધયન્તિ વિધિવદ્વિધુતાન્યકૃત્યાઃ;

ભક્ત્યોલ્લસત્પુલક પક્ષ્મલદેહ દેશાઃ, પાદદ્વયં તવ વિભો ! ભુવિ જન્મભાજઃ (૩૪) અસ્મિન્નપારભવવારિનિધૌ મુનીશ!, મન્યે ન મે શ્રવણ ગોચરતાં ગતોઽસિ; આકર્ણિતે તુ તવ ગોત્રપવિત્ર મંત્રે, કિં વા વિપદ્વિષધરી સવિધં સમેતિ ? (૩૫) જન્માંતરે પિ તવ પાદયુગં ન દેવ !, મન્યે મયા મહિતમીહિતદાનદક્ષમ્; તેનેહ જન્મનિ મુનીશ ! પરાભવાનાં, જાતો નિકેતનમહં મથિતા-શયાનામ્ (૩૬) નૂનં ન મોહતિમિરાવૃત લોચનેન, પૂર્વં વિભો ! સકૃદપિ પ્રવિલોકિતોઽસિ; મર્માવિધો વિધુરયન્તિ હિ મામનર્થાઃ, પ્રોદ્યત્પ્રબંધગતયઃ કથમન્યથૈતે ? (૩૭) આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ, નુનં ન ચેતસિ મયા વિધૃતોઽસિ ભક્ત્યા; જાતોઽસ્મિ તેન જનબાંધવ ! દુઃખપાત્રં, યસ્માત્ ક્રિયાઃ પ્રતિફલન્તિ ન ભાવશૂન્યાઃ (૩૮) ત્વં નાથ ! દુઃખિજનવત્સલ હે શરણ્ય !, કારુણ્ય પુણ્યવસતે વશિનાં વરેણ્ય !; ભક્ત્યા નતે મયિ મહેશ ! દયાં વિધાય, દુઃખાઙ્કુરો દલનતત્પરતાં વિધેહિ (૩૯) નિઃસંખ્યસારશરણં શરણં શરણ્ય-માસાદ્ય સાદિતરિપુ પ્રથિતાવદાતમ્; ત્વત્પાદપંકજમપિ પ્રણિધાન વંધ્યો, વધ્યોઽસ્મિ ચેદ્ ભુવનપાવન !, હા હતોઽસ્મિ (૪૦) દેવેન્દ્રવંદ્ય ! વિદિતા ખિલ વસ્તુસાર !, સંસારતારક ! વિભો ! ભુવનાધિનાથ !; ત્રાયસ્વ દેવ ! કરુણાહ્રદ ! માં પુનીહિ, સીદંતમદ્ય ભયદ વ્યસનાંબુરાશેઃ (૪૧) યદ્યસ્તિ નાથ ! ભવદંઘ્રિ સરોરુહાણાં, ભક્તેઃ ફલં કિમપિ સંતતિ સંચિતાયાઃ; તન્મે ત્વદેકશરણસ્ય શરણ્ય ! ભૂયાઃ, સ્વામી

તમેવ ભુવનેન્દ્ર ભવાંતરેઽપિ (૪૨) ઇત્થં સમાહિત ધિયો વિધિવજ્જિનેન્દ્ર ! સાંદ્રોલ્લસત્પુલકકંચુકિતાંગભાગાઃ; ત્વદ્બિમ્બ નિર્મલમુખાંબુજબદ્ધલક્ષા, યે સંસ્તવં તવ વિભો ! રચયન્તિ ભવ્યાઃ (૪૩) જનનયનકુમુદચંદ્ર !, પ્રભાસ્વરાઃ સ્વર્ગસંપદો ભુક્ત્વા; તે વિગલિતમલનિચયા, અચિરાન્મોક્ષં પ્રપદ્યન્તે (૪૪)

—: બૃહચ્છાન્તિ સ્તોત્ર :—

ભો ભો ભવ્યાઃ ! શૃણુત વચનં પ્રસ્તુતં સર્વમેતદ્, યે યાત્રાયાં ત્રિભુવનગુરોરાર્હતા ભક્તિભાજઃ; તેષાં શાન્તિર્ભવતુ ભવતામર્હદાદિ પ્રભાવા-દારોગ્ય શ્રીધૃતિમતિ કરી ક્લેશવિધ્વંસહેતુઃ ! (૧)

ભો ભો ભવ્યલોકા ! ઇહ હિ ભરતૈરાવતવિદેહ સંભવાનાં સમસ્તતીર્થકૃતાં જન્મન્યાસનપ્રકંપાનંતર મવધિના વિજ્ઞાય, સૌધર્માધિપતિઃ સુઘોષાઘંટાચાલનાનંતરં સકલસુરાસુરેન્દ્રૈઃ સહ સમાગત્ય સવિનય સર્હદ્ભટ્ટારકં ગૃહીત્વા ગત્વા કનકાદ્રિશૃંગે વિહિત જન્માભિષેક શાન્તિમુદ્ઘોષયતિ, યથા તતોઽહં કૃતાનુકારમિતિ કૃત્વા મહાજનો યેન ગતઃ સપંથા ઇતિ ભવ્યજનૈઃ સહ સમેત્ય, સ્નાત્રપીઠે સ્નાત્રં વિધાય શાન્તિમુદ્ઘોષયામિ, તત્પૂજા-યાત્રાસ્નાત્રાદિ મહોત્સવાનંતરમિતિ કૃત્વા કર્ણં દત્વા નિશમ્યતાં નિશમ્યતાં સ્વાહા (૨)

શાન્તિર્ભવતુ, શ્રી ગોષ્ઠિકાનાં શાન્તિર્ભવતુ, શ્રી પૌરમુખ્યાણાં શાન્તિર્ભવતુ, શ્રીપૌરજનસ્ય શાન્તિર્ભવતુ, શ્રીબ્રહ્મલોકસ્ય શાન્તિર્ભવતુ, ૐ સ્વાહા ૐ સ્વાહા ૐ શ્રી પાર્શ્વનાથાય સ્વાહા, એષા શાન્તિઃ પ્રતિષ્ઠાયાત્રા સ્નાત્રાદ્યવસાનેષુ શાન્તિકલશં ગૃહીત્વા કુંકુમ ચંદન કર્પૂરાગરુ ધૂપવાસ કુસુમાંજલિસમેતઃ સ્નાત્ર ચતુષ્કિકાયાં શ્રીસંઘસમેતઃ શુચિશુચિવપુઃ પુષ્પવસ્ત્રચંદના ભરણાલંકૃતઃ પુષ્પમાલાં કંઠે કૃત્વા શાન્તિમુદ્‌ઘોષયિત્વા શાન્તિપાનીયં મસ્તકે દાતવ્યમિતિ (૧૬)

નૃત્યન્તિ નૃત્યં મણિપુષ્પવર્ષં, સૃજન્તિ ગાયન્તિ ચ મંગલાનિ; સ્તોત્રાણિ ગોત્રાણિ પઠન્તિ મંત્રાન્, કલ્યાણભાજો હિ જિનાભિષેકે (૧૭)

શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ, પરહિત નિરતા ભવન્તુ ભૂતગણાઃ; દોષાઃ પ્રયાન્તુ નાશં, સર્વત્ર સુખીભવતુ લોકઃ(૧૮)

અહં તિત્થયરમાયા, **સીવાદેવી** તુમ્હ નયરનિવાસિની; અમ્હ સિવં તુમ્હ સિવં, અસિવોવસમં સિવં ભવતુ સ્વાહા (૧૯)

ઉપસર્ગાઃ ક્ષયં યાન્તિ, છિદ્યન્તે વિઘ્નવલ્લયઃ; મનઃ પ્રસન્નતામેતિ, પૂજ્યમાને જિનેશ્વરે (૨૦)

સર્વમંગલમાંગલ્યં, સર્વકલ્યાણકારણમ્; પ્રધાનં સર્વધર્માણાં, જૈનં જયતિ શાસનમ્ (૨૧)

શ્રી વીતરાગેભ્યો નમ:

સુવિચાર શ્રદ્ધેય પ્રશ્નોત્તર વાટિકા

પ્રશ્નકાર-મેક્સિકન પ્રોફેસર

ઉત્તરકાર-શાન્તિલાલ કેશવલાલ, દેવસાનો પાડે

જૈન સાહિત્ય સભા, બુલિયન એક્ષચેન્જ બીલ્ડી
રૂમ નં. ૫૫, મુંબઈ નં. ૨ ના તરફથી મેક્સિકન પ્રોફેસ
(૨૧) પ્રશ્નોની યાદી પ્રચારવામાં આવેલી હતી, તે સ
તેમની વિદ્વાન્ સંપર્ક સમિતિએ તેના ઉત્તરો માંગ
જાહેર માંગણી કરી હતી, યદ્યપિ આવા અસંબંધક પ્ર
પ્રશ્નો પ્રતિ ઉદાસીન રહેવું એજ ઉચિત હતું, તથ
સમસ્ત જૈનો પ્રતિ ઉત્તર માંગતી આ જાહેર જાહે
મને આ ઉત્તર આપવા રૂપ પ્રયાસ કરવાની ફરજ પાડી હ

संप्रति दुषमाः काले, दशमाश्चर्य भावतः,
विरुद्धाचारिणो लोका, वर्तन्ते च पदे पदे;
सत्प्ररुपणया मुग्धा, धर्म मर्म विदन्तिनः
तेषां ज्ञापनायैव, कृतं प्रश्नोत्तरं मया (१)

દુઃષમ કાળમાં જેમ અનેક બાબતોમાં ગ
ચઢાવવા જેવું એટલે કૃત્રિમ વિશેષતા આપવાનું વિર
વિકસતું જાય છે, તેમ **અધર્મના સ્વરૂપોને ધર્મ**
ગણાવવાના પ્રચાર-પ્રયાસો થઈ રહ્યા છે. તેમજ
ધર્મના સ્વરૂપને અધર્મ રૂપે ઓળખાવવાની ચુ

પ્રવૃત્તિઓ યોજાઇ રહી છે. તેને યથાર્થ સ્વરૂપે કિંચિત્ આ પ્રશ્નોત્તરીમાં રજુ કરવામાં આવી છે. આની ઉત્તમ ધર્માર્થીઓએ દઢધારણા કરી લેવી એવી મારી નમ્ર વિનંતી છે.

ચરમતીર્થપતિ વીતરાગ, સર્વજ્ઞ, ભગવંત શ્રીમહાવીરસ્વામીજીએ પ્રરૂપેલ શુદ્ધ ધર્મને આરાધ્યભાવી આજ્ઞાવર્તી જૈનબંધુઓ મેકૂગિકન પ્રોફેસરના પ્રશ્નોના આ ઉત્તરોને સિદ્ધાંતથી અવિરૂદ્ધ જાણવા પ્રયાસ કરે એ જ અભ્યર્થના.

પ્રશ્ન-(૧) તમારો ધર્મ તમારા અનુયાયીઓને ધાર્મિકવસ્તુને બાધ ન આવે એ રીતે વૈજ્ઞાનિક વિકાસનો અભ્યાસ અને ઉપયોગ કરવાની છુટ આપે છે ?

ઉત્તર-(૧) જૈનો સકળ જગતના સર્વ જીવોના (વિકાસ-પ્રક્રિયા) પુરૂષાર્થને ચાર વિભાગથી જાણે છે. તે આ પ્રમાણે (૧) ધર્મપુરૂષાર્થ (૨) અર્થપુરૂષાર્થ (૩) કામપુરૂષાર્થ (૪) મોક્ષપુરૂષાર્થ. આ ચાર પુરૂષાર્થમાં, ધર્મપુરૂષાર્થને મોક્ષપુરૂષાર્થના કારણપણે જાણે છે અને અર્થપુરૂષાર્થને કામપુરૂષાર્થનું કારણ માને છે માટે આત્મહિતની દૃષ્ટિએ અર્થપુરૂષાર્થ તથા કામપુરૂષાર્થ બન્નેને ત્યાજ્ય જાણે છે અને ધર્મ પુરૂષાર્થ તથા મોક્ષપુરૂષાર્થ બન્નેને આદરવાયોગ્ય ગણે છે.

પ્રશ્ન-(૨) પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં વર્તમાન સમાજ રચનાની અંદર થઈરહેલા **ફેરફારની** તમારા ધર્મ પર મુખ્યઅસરો શું થઇ છે?

ઉત્તર-(૨) સકળજગતના સર્વકાળે થતા **સઘળાએ ફેરફારોને** તેના હેતુઓ સાથે તેના સાર-અસાર સ્વરૂપથી યથાર્થ જાણવા માટે-આ હકીકતને સંવિજ્ઞ-ગીતાર્થ ગુરૂ પાસેથી સમજવા પ્રયત્ન કરવો જરૂરી છે. કેમકે સકળજગતના સર્વભાવોની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લયના પારિણામિક, ઔદયિક, ક્ષયોપશમિક અને ક્ષાયિક ભાવો (ફેરફારો)ને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભવ અને ભાવના સંબંધથી તેઓ જ યથાર્થ (અવિરૂદ્ધ) જાણે છે.

પ્રશ્ન-(૩) જગતના લોકોમાં ઐકયની જરૂરી ભૂમિકા રચાય તે માટે તમારો ધર્મ જુદી જુદી સંસ્કૃતિઓમાં રહેલા આધ્યાત્મિક તત્ત્વોની જાગૃતિમાટે પ્રોત્સાહન આપે છે ખરો?

ઉત્તર-(૩) **જૈનો** જગતના સર્વજીવોની અનેક-વિધ-વિવિધ અવસ્થાઓમાં પણ તેઓ પ્રતિ મૈત્રી, પ્રમોદ, માધ્યસ્થ્ય, અને કારૂણ્ય ભાવનાની વર્તના વડે સાચી ઐકયતાસાધક-**આધ્યાત્મિકજાગૃતિના નિરંતર પ્રોત્સાહક છે.**

પ્રશ્ન-(૪) તમારા ધર્મમાં ધ્યાન અને મંત્રને લગતી જે હકીકતો જણાવી છે તેની તેના અનુયાયીઓના રોજના જીવન પર કોઈ વાસ્તવિક અસર થાય છે ખરી ?

ઉત્તર-(૪) જે જે જીવોને જેવી જેવી શુદ્ધાશુદ્ધ રૂચી હોય છે, તે તે જીવોનું તેને અનુસરતું પ્રવર્તન હોય છે. અને જે જે જીવોનું જેવા પ્રકારનું શુદ્ધાશુદ્ધ પ્રવર્તન છે તેને તેવો શુદ્ધાશુદ્ધ અનુભવ હોય છે.

પ્રશ્ન-(૫) તમારો ધર્મ સાધુ જીવનને લગતા ત્યાગ અને નિગ્રહને લગતાં મંતવ્યો તથા વિશિષ્ટ ધાર્મિક સમાજોના સભ્યપદ વિષે શો ખ્યાલ ધરાવે છે ?

ઉત્તર-(૫) જૈનો પર પ્રત્યક્ષ સંબંધના ભાવવાળા કોઈપણ વિશિષ્ટ પદને ક્ષુલ્લક જાણતા થકાં તથાસ્વરૂપના ત્યાગી-ઉત્તમ આત્માઓના પરમ આત્મશુદ્ધિ સ્વરૂપના પાંચ વિશિષ્ટ પદોને શાશ્વત જાણે છે અને તેને જ આરાધ્ય ગણે છે.

પ્રશ્ન-(૬) વ્યક્તિના જીવનમાં જ્યારે જન્મ-મરણ, દુઃખ-સુખ અને જીવનના ધ્યેયને લગતાં મૂળભૂત પ્રશ્નો ખડા થાય છે ત્યારે તમારો ધર્મ તેમાં શું ભાગ ભજવે છે ?

ઉત્તર-(૬) નિષ્પ્રાયન્ય ધર્મવિહીનજીવોના જીવનમાં કોઈ કાળે દુઃખોનો (પ્રશ્નોનો) અસંભવ નથી તેમજ ધર્મીઆત્માઓના જીવનમાં દુઃખનો ડર કે સુખનો શોક હોતો નથી.

પ્રશ્ન–(૭) તમારો ધર્મ ધનસંગ્રહ પ્રત્યે કેવું વલણ ધરાવે છે અને આ જગતમાં મનુષ્યને માટે કઈ જાતની પ્રગતિની કલ્પના કરે છે ?

ઉત્તર–(૭) ધનનો સંગ્રહ મનુષ્યના સ્થૂળ જીવનની પ્રગતિમાં સહાયક છે તેમજ **શુદ્ધધર્મની પ્રગતિમાં બાધક છે.** મનુષ્યજીવનની પ્રગતિ ધર્મનીપ્રગતિવડે અંકાય અને ધર્મની પ્રગતિ જીવનમાંથી અધર્મીપણાના સ્વરૂપને દૂર કરવા વડે અંકાય.

પ્રશ્ન–(૮) વીસમી સદીમાં વિજ્ઞાન અને ઉદ્યોગ ધંધાના ક્ષેત્રમાં થયેલા વિકાસે બુદ્ધિમાનો માટે જે કોયડાઓ ઉભા કર્યા છે તેમાં તમારો ધર્મ શું વલણ ધરાવે છે.

ઉત્તર-(૮) બુદ્ધિમાનોમાં પણ જ્યારે જ્યારે વિષય ભોગોની વાસનાઓને વિકસાવતું વિજ્ઞાન વિકસતું જાય છે, ત્યારે ધર્મના શુદ્ધસ્વરૂપનો હ્રાસ થતો જાય છે.

પ્રશ્ન–(૯) પ્રાચીન સમાજ રચનાની પ્રણાલિકામાં આધુનિક કાળે જે ફેરફારો થઇ રહ્યા છે તેના પ્રત્યે તમારો ધર્મ કેવું વલણ ધરાવે છે ? તે આ ફેરફારોનો નિષેધ કરે છે, તે પ્રત્યે ઉદાસીન રહે છે, કે તેની હિમાયત કરીને તેનું **આધ્યાત્મિક મૂલ્યાંકન કરે છે ?**

ઉત્તર–(૯) કોઇ પણ કાળે સાચી આધ્યાત્મિકતા વડે ધર્મીસમાજમાં **તાત્વિક અસમાનતા હોતી નથી.**

પ્રશ્ન-(૧૦) મૂળભૂત સમાજરચના જેવી કુટુંબ પ્રથામાં થઇ રહેલા ફેરફારો અંગે તમારો ધર્મ પરંપરાગત મૂલ્યાંકનોનો સ્વીકાર કરે છે ? કે તેનું તદ્દન નવું મૂલ્યાંકન કરે છે ? જો તે આવું મૂલ્યાંકન કરતો હોય તો તે કયા પ્રકારનું છે અને તે પિતા માતા અને બાળકના બનેલા કુટુંબનું કયાપ્રકારનું વિશેષ મૂલ્યાંકન કરે છે ?

ઉત્તર-(૧૦) જગતમાં સર્વજીવોની અનેકવિધ વિવિધતા વડે અનેક પ્રકારની સમાજરચના સર્જાતી હોય છે. તેમાં ધર્મ કોઇને બાધા ઉપજાવતો નથી. પરંતુ પ્રત્યેક વિવિધતામાં પણ ધર્મ, ધર્માંશથી જોડાઇ પોતાના શુદ્ધસ્વરૂપની એકવિધતાવડે શુદ્ધતા અને ઐક્યતાલાવે છે.

પ્રશ્ન-(૧૧) તમારો ધર્મ નીચેના પ્રશ્નોનો ઉકેલ કેવી રીતે કરે છે ?

અ-ઉદ્યોગીકરણને લીધે પવિત્રતાભર્યા પરાવલંબ સમાજનો થઇ રહેલો નાશ.

આ-પેનીવાદીની પ્રથામાં થઇ રહેલા અનેકવિધ સુધારા.

ઇ-ઉદ્યોગ ધંધાના વિકાસ સાથે વધી રહેલું બેકારીનું પ્રમાણ.

ઈ-મિશ્ર લગ્નો.

ઉત્તર (૧૧) અ-ઉદ્યોગીકરણને લીધે નહિ પરંતુ સુસંસ્કૃતિનું ઉન્મૂલન કરવાવડે સુખ-શાંતિના કારણરૂપ પવિત્રતાપૂર્ણ પરાવલંબ સમાજનો નાશ થઇ રહ્યો છે.

આ-કોઈ પણ ફેરફારને સુધારા કે કુધારા સ્વરૂપે જાણવા માટે "**નીવડે વખાણ**" એ ઉક્તિને ધ્યાનમાં રાખવી જોઇએ.

ઇ-ઉદ્યોગમાં ધંધના વિકાસથી બેઇમાની બેકારી અને બેઈજ્જતી વધે છે.

ઈ-મિશ્રલગ્ન એટલે **વિજાતીય ઐક્ય.**

પ્રશ્ન-(૧૨) તમારા ધર્મનું વલણ નીચેના પ્રશ્નો અંગે કેવું છે ?

અ-ઉત્પાદન વધારવા માટે વ્યક્તિઓની ભૌતિક જરૂરીઆતોમાં વધારો કરવો.

આ-રાષ્ટ્રની ઝડપથી વધી રહેલી વસ્તી અને ગ્રામ્ય જનતાની વસ્તીમાં થઇ રહેલો વધારો.

ઈ-સામાજિક ન્યાય મેળવવાના પ્રયત્નોમાંથી ઉભી થતી સમસ્યાઓ.

ઉત્તર-(૧૨) અ-ભૌતિક **જરૂરીયાત અને ઉત્પાદન** કોઈપણ કાળે, કોઈ પણ સ્થાને સપ્રમાણ હોતા નથી.

આ-કોઇ પણ સ્થાનમાં **વસ્તીનો વધારો** કે **ઘટાડો** ઈષ્ટ કે અનિષ્ટ હોવાના કારણો કયા છે ? તેને પ્રથમ સાચા સ્વરૂપે જાણી પછી વિવેકદષ્ટિ વાપરવી જોઇએ.

૬-ઉત્તમ આત્માઓને સમાજ પાસેથી કોઈ ન્યાય મેળવવાનો હોતો નથી. પરંતુ સમગ્ર જગતને પોતાના જીવનથી ન્યાય આપવાનો હોય છે.

પ્રશ્ન-(૧૩) તમારો ધર્મ સમાજની દરેક વ્યક્તિમાં નાગરિકની ભાવના અને જનતા પ્રત્યેની જવાબદારીનું ભાન જાગ્રત કરે છે ખરો ?

ઉત્તર-(૧૩) ધર્મી આત્માઓ બીજા ધર્મી કે અધર્મી આત્માઓ પ્રત્યેની યથાર્થ જવાબદારીના સાચા ભાન સહિત સદા જાગૃત હોય છે.

પ્રશ્ન-(૧૪) તમારો ધર્મ વર્તમાન યુગના જુદા જુદા આધ્યાત્મિક અને સાંસ્કૃતિક પ્રવાહો વચ્ચે વિચાર વિનિમય કરવાની જરૂર પર ભાર મૂકે છે ખરો ? તે દરેક પ્રમાણભૂત સંસ્કૃતિઓમાંથી કાયમી અને વિશ્વવ્યાપી તત્ત્વોને શી રીતે બહાર લાવે છે ?

ઉત્તર-(૧૪) આધ્યાત્મિકતાનો વિનિમય થઈ શકતો નથી. તેમજ સકળ તત્ત્વો સત્-અસત્ સ્વરૂપે જગતમાં સદા સર્વત્ર વ્યાપી છે. પરંતુ આંધળાને જેમ પ્રકાશનું સ્વરૂપ સમજાવવું અશક્ય છે, તેમ શુદ્ધ તત્ત્વોની પ્રદાથી જડ પ્રવેશકોને વસ્તુ તત્ત્વનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજાવવું અશક્ય છે.

પ્રશ્ન–(૧૫) તમારા ધર્મનું પાલન અને સત્ય શોધનની ઇચ્છા તમને **અન્યની** ધાર્મિક જાગૃતિ સામે સહનશીલ થવાનું શીખવે છે ખરો ? અને તે તમને કેટલીક સમાન બાબતોમાં **બીજા** ધર્મવાળાની સાથે રહીને કામ કરવાની મંજુરી આપે છે ખરો ?

ઉત્તર–(૧૫) શુદ્ધ યમ–નિયમાદિ ધર્મના પાલન પૂર્વકનું–પરમસત્યનું શોધન. સ્વ–પર શુદ્ધિકારક જ હોય છે.

પ્રશ્ન–(૧૬) તમારોધર્મ બધામનુષ્યોના ભ્રાતૃભાવને ઉત્તેજન આપે છે ખરો ? જો આપતો હોય તો તે માનવસમાજની આગળ કયા આદર્શો રજૂ કરે છે ?

ઉત્તર–(૧૬) જૈન ધર્મમાં બલાત્કારે કે ભીખારીપણે ભાગમાંગવામાત્રના ભ્રાતૃભાવને સ્થાન નથી. પરંતુ જૈનો **ઉત્તમઆદર્શની સંસિદ્ધિના કારણોના વિનિમય-પણાવડે** શુદ્ધભ્રાતૃભાવને સદા, સર્વત્ર ઉત્તેજન આપનાર હોય છે.

પ્રશ્ન–(૧૭) એવી માન્યતાનો સામાન્ય રીતે સર્વત્ર સ્વીકાર કરવામાં આવે છે, કે વિજ્ઞાન ઉદ્યોગના યુગ પહેલાં માનવ સંસ્કૃતિનું ઘડતર કરવામાં ખાસ કરીને પૂર્વમાં **ધર્મે** મહત્વનો ભાગ ભજવ્યો હતો, તો હાલની રચનાત્મક કળા, સ્થાપત્ય, શિલ્પ, ચિત્રકળા, નવલકથા અને વર્તમાન લેખન–શૈલી પર તેની શી અસર થઇ છે ?

ઉત્તર-(૧૭) ધર્મ સદા સકળ કળાઓનો પોષક અને રક્ષક છે. તેમજ અધર્મ નિરંતર સકળ કળાઓનો શોષક અને ભક્ષક છે.

પ્રશ્ન (૧૮) વિશ્વ સમાજની રચના પ્રત્યે પ્રગતિ કરવા માટે જુદા જુદા ધર્મો ક્યાં સુધી અને કેવાં સાધનોથી ફાળો આપી શકે તેમ છે?

ઉત્તર-(૧૮) પ્રશ્ન બીજાના જવાબમાં જે સ્વરૂપને ગીતાર્થ ગુરૂ ભગવંત પાસેથી જાણી લેવા સૂચન કર્યું છે, તેનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજવાથી જ આ પ્રશ્નનો સાચો ઉત્તર પ્રાપ્ત થઈ શકે.

પ્રશ્ન-૧૯) તમારા ધર્મનું નીચેના પ્રશ્નો પ્રત્યે કેવું વલણ છે?

અ-વર્તમાન સમાજમાં કુટુંબની સ્થિતિ અને ધર્મ. તેમાં બાળકોની કેળવણી અને પત્નીનું સ્થાન.

આ-અણવિકસિત દેશોમાં વાલી સ્ટેટો અને જૂથબંદી.

ઉત્તર-(૧૯) અ-સર્વ જીવોને ધર્મના યથાર્થ સંબંધથી ભિન્નભિન્ન સ્વરૂપ, સ્થાન, સ્થિતિ અને સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

આ-કોઈ પણ સ્વરૂપનું અજ્ઞાન, તે તે સ્વરૂપ સંબંધી દુઃખનું કારણ જરૂર છે.

આહારં-અસણં ખાઇમં સાઇમં (**ઠામ ચઉવ્વિહારે**-ચઉવ્વિહંપિ આહારં-અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં) અન્નત્થ૦ સહસા૦ સાગારિયાગારેણં **આઉંટણપસારેણં** ગુરુઅબ્ભુટ્ઠાણેણં પારિટ્ઠા૦ મહત્તરા૦ સવ્વ૦-

પાણસ્સ લેવેણ વા, અલેવેણ વા, અચ્છેણ વા, બહુલેવેણ વા, સસિત્થેણ વા, અસિત્થેણ વા, વોસિરઈ

(એકલઠાણું હોયતો આઉંટણપસારેણં ન બોલવું૦ આયંબિલ હોયતો પડુચ્ચમક્ખિએણં ન બોલવું૦)

(૫) **વિગઈ**-વિગઈઓ પચ્ચક્ખાઈ અન્નત્થ૦ સહસા૦ લેવાલેવેણં ગિહત્થસંસટ્ઠેણં ઉક્ખિત્તવિવેગેણં પડુચ્ચમક્ખિએણં પારિટ્ઠાવણિયાગારેણં મહત્તરાગારેણં સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરઈ૦

(૬) **પાણી**-પાણસ્સ લેવેણ વા, અલેવેણ વા, અચ્છેણ વા, બહુલેવેણ વા, સસિત્થેણ વા, અસિત્થેણ વા, વોસિરઈ.

(૭) **તિવિહાર ઉપવાસ**-સૂરે ઉગ્ગએ અબ્ભત્તટ્ઠં પચ્ચક્ખાઇ તિવિહંપિ આહારં-અસણં ખાઈમં સાઇમં અન્નત્થ૦ સહસા૦ પારિટ્ઠા૦ મહત્તરા૦ સવ્વ૦-

પાણહાર પોરિસિ (સાડ્ઢપોરિસિં૦ સૂરે ઉગ્ગએ પુરિમડ્ઢં૦ અવડ્ઢં૦) મુટ્ઠિસહિઅં પચ્ચક્ખાઈ૦ અન્નત્થ૦ સહસા૦પચ્છન્ન૦દિસા૦સાહુ૦મહત્તરા૦ સવ્વ૦ પાણસ્સ૦ **થી ઉપર પ્રમાણે.**

(ચોથભક્તાદિ હોય તો-ચોથ, છટ્ઠ, અટ્ઠમ, દસ, બારસ, ચઉદ્દસ, સોલસ, અટ્ઠારસ, વીસ, બાવીસ, ચોવીસ, છવ્વીસ, અટ્ઠાવીસ, તીસ, બત્તીસ, ચોત્તીસ,

આ દરેકની સાથે ભત્તં અભત્તટ્ઠં શબ્દ જોડી બોલવું).

(૮) પાણહાર-પાણહાર પોરિસિ૦થી ઉપર પ્રમાણે (છઠ્ઠ આદિવાળાને પ્રથમ દિવસ પછી)

(૯) ચઉવ્વિહાર ઉપવાસ-સૂરે ઉગ્ગએ અબ્ભત્તટ્ઠં પચ્ચક્ખાઇ ચઉવ્વિહંપિ આહારં-અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થ૦ સહસા૦ પારિટ્ઠા૦ મહત્તરા૦ સવ્વ૦ વોસિરઇ

(૧) દેસાવગાસિક-દેસાવગાસિઅં ઉવભોગં પરિભોગં પચ્ચક્ખાઇ અન્નત્થ૦થી ઉપર પ્રમાણે.

(૨) સંકેત-મુટ્ઠિસહિઅં (ગંઠિસહિઅં, ઘંટ્ઠીસહિઅં, આદિ) પચ્ચક્ખાઇ અન્નત્થ૦થી ઉપર પ્રમાણે.

(૩) અભિગ્રહ-અભિગ્ગહં પચ્ચક્ખાઇ અન્નત્થ૦થી ઉપર પ્રમાણે.

—: પચ્ચક્ખાણ (સાંજના) :—

(૧) ચઉવ્વિહાર ઉપવાસ-પારિટ્ઠાવણિયાગારેણં વિના સવારની જેમ.

(૨) પાણહાર-પાણહાર દિવસચરિમં પચ્ચક્ખાઇ અન્નત્થ૦ સહસા૦ મહત્તરા૦ સવ્વ૦ વોસિરઇ

(૩) ચઉવ્વિહાર-દિવસચરિમં પચ્ચક્ખાઇ ચઉવ્વિહંપિ આહારં-અસણં પાણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થ૦થી ઉપર પ્રમાણે.

(૪) તિવિહાર-દિવસચરિમં પચ્ચક્ખાઇ તિવિહંપિ આહારં-અસણં ખાઇમં સાઇમં અન્નત્થ૦ થી ઉપર પ્રમાણે.

(૫) દુવિહાર-દિવસચરિમં પચ્ચક્ખાઇ દુવિહંપિ આહારં-અસણં ખાઇમં અન્નત્થ૦ થી ઉપર પ્રમાણે.

તા.	સૂર્યો.	સૂર્યા.	નવકા.	પોરિ.	સાડુ.	પુરિ.	અવડ્ઢ	સૂર્યો.	સૂર્યા.	નવકા.	પોરિ.	સાડુ.	પુરિ.	અવડ્ઢ	સૂર્યો.	સૂર્યા.	નવકા.	પોરિ.	સાડુ.	પુરિ.	અવડ્ઢું
	પચ્ચક્ખાણનો કોઠો અમદાવાદનો							પચ્ચક્ખાણનો કોઠો મુંબાઇનો							પચ્ચક્ખાણનો કોઠો પાલણપુરનો						
જા. ૧	૭-૨૨	૧૮-૫	૮-૧૦	૧૦-૩	૧૧-૨૩	૧૨-૪૪	૧૫-૨૪	૭-૧૩	૧૮-૧૨	૮-૧	૯-૫૮	૧૧-૨૧	૧૨-૪૩	૧૫-૨૯	૭-૨૪	૬-૪	૮-૧૨	૧૦-૪	૧૧-૨૭	૧૨-૪૪	૩-૨૭
૧૬	૭-૨૪	૧૮-૧૫	૮-૧૨	૧૦-૮	૧૧-૨૯	૧૨-૫૦	૧૫-૩૩	૭-૧૬	૧૮-૨૨	૮-૪	૧૦-૩	૧૧-૨૭	૧૨-૪૯	૧૫-૩૭	૭-૨૬	૬-૧૫	૮-૧૪	૧૦-૯	૧૧-૩૦	૧૨-૫૧	૩-૩૩
ફે. ૧	૭-૨૧	૧૮-૨૭	૮-૯	૧૦-૮	૧૧-૩૨	૧૨-૫૪	૧૫-૪૩	૭-૧૫	૧૮-૩૧	૮-૩	૧૦-૪	૧૧-૨૯	૧૨-૫૩	૧૫-૪૩	૭-૨૩	૬-૨૭	૮-૧૧	૧૦-૯	૧૧-૩૨	૧૨-૫૫	૩-૪૦
૧૬	૭-૧૩	૧૮-૩૬	૮-૧	૧૦-૪	૧૧-૨૯	૧૨-૫૫	૧૫-૪૮	૭-૮	૧૮-૩૯	૭-૫૬	૧૦-૧	૧૧-૨૮	૧૨-૫૩	૧૫-૪૭	૭-૧૫	૬-૩૫	૮-૩	૧૦-૫	૧૧-૩૦	૧૨-૫૫	૩-૪૫
મા. ૧	૭-૪	૧૮-૪૨	૭-૫૨	૯-૫૮	૧૧-૨૬	૧૨-૫૩	૧૫-૪૮	૭-૦	૧૮-૪૪	૭-૪૮	૯-૫૩	૧૧-૨૪	૧૨-૫૨	૧૫-૪૮	૭-૪	૬-૪૩	૭-૫૨	૯-૫૬	૧૧-૨૬	૧૨-૫૩	૩-૪૯
૧૬	૬-૫૦	૧૮-૪૮	૭-૩૮	૯-૫૦	૧૧-૨૦	૧૨-૪૯	૧૫-૪૯	૬-૪૮	૧૮-૪૮	૭-૩૬	૯-૪૪	૧૧-૧૮	૧૨-૪૮	૧૫-૪૮	૬-૫૦	૬-૫૦	૭-૩૮	૯-૪૯	૧૧-૨૦	૧૨-૫૦	૩-૫૦
એ. ૧	૬-૩૭	૧૮-૫૩	૭-૨૫	૯-૩૯	૧૧-૧૨	૧૨-૪૪	૧૫-૪૯	૬-૩૪	૧૮-૫૨	૭-૨૨	૯-૩૦	૧૧-૧૧	૧૨-૪૩	૧૫-૪૮	૬-૩૩	૬-૫૬	૭-૨૧	૯-૩૯	૧૧-૧૩	૧૨-૪૫	૩-૫૦
૧૬	૬-૨૦	૧૯-૦	૭-૮	૯-૩૦	૧૧-૫	૧૨-૪૦	૧૫-૫૦	૬-૨૩	૧૮-૫૫	૭-૧૧	૯-૨૭	૧૧-૫	૧૨-૩૯	૧૫-૪૭	૬-૧૮	૭-૨	૭-૬	૯-૩૦	૧૧-૫	૧૨-૪૧	૩-૫૧
મે ૧	૬-૮	૧૯-૬	૬-૫૬	૯-૨૩	૧૧-૦	૧૨-૩૭	૧૫-૫૨	૬-૧૨	૧૯-૦	૭-૦	૯-૨૪	૧૧-૦	૧૨-૩૬	૧૫-૪૮	૬-૬	૭-૯	૬-૫૪	૯-૨૨	૧૧-૦	૧૨-૩૮	૩-૫૪
૧૬	૬-૦	૧૯-૧૩	૬-૪૮	૯-૧૮	૧૦-૫૮	૧૨-૩૭	૧૫-૫૬	૬-૫	૧૯-૪	૬-૫૩	૯-૨૧	૧૦-૫૮	૧૨-૩૫	૧૫-૫૧	૫-૫૭	૭-૧૬	૬-૪૫	૯-૧૬	૧૦-૫૭	૧૨-૩૬	૩-૫૭
જુ. ૧	૫-૫૫	૧૯-૨૦	૬-૪૩	૯-૧૭	૧૦-૫૮	૧૨-૩૮	૧૬-૧	૬-૧	૧૯-૧૧	૬-૪૯	૯-૨૦	૧૦-૫૮	૧૨-૩૬	૧૫-૫૫	૫-૫૨	૭-૨૩	૬-૪૦	૯-૧૪	૧૦-૫૬	૧૨-૩૮	૪-૧
૧૬	૫-૫૭	૧૯-૨૬	૬-૪૨	૯-૧૭	૧૦-૫૯	૧૨-૪૦	૧૬-૪	૬-૧	૧૯-૧૬	૬-૪૯	૯-૨૧	૧૧-૦	૧૨-૩૮	૧૫-૫૮	૫-૫૨	૭-૩૦	૬-૪૦	૯-૧૬	૧૦-૫૮	૧૨-૪૧	૪-૫
જુ. ૧	૫-૫૮	૧૯-૨૬	૬-૪૬	૯-૨૧	૧૧-૩	૧૨-૪૪	૧૬-૭	૬-૪	૧૯-૧૯	૬-૫૨	૯-૨૫	૧૧-૪	૧૨-૪૩	૧૬-૧	૫-૫૫	૭-૩૩	૬-૪૩	૯-૧૯	૧૧-૨	૧૨-૪૪	૪-૮
૧૬	૬-૪	૧૯-૨૭	૬-૫૨	૯-૨૫	૧૧-૫	૧૨-૪૬	૧૬-૭	૬-૧૧	૧૯-૧૮	૬-૫૯	૯-૨૮	૧૧-૬	૧૨-૪૪	૧૬-૧	૬-૧	૭-૩૨	૬-૪૯	૯-૨૪	૧૧-૫	૧૨-૪૬	૪-૯
ઓ. ૧	૬-૧૧	૧૯-૨૧	૬-૫૯	૯-૨૯	૧૧-૮	૧૨-૪૬	૧૫-૫૯	૬-૧૬	૧૯-૧૧	૭-૪	૯-૩૧	૧૧-૮	૧૨-૪૨	૧૬-૦	૬-૮	૭-૨૪	૬-૫૬	૯-૨૯	૧૧-૭	૧૨-૪૬	૪-૬
૧૬	૬-૧૭	૧૯-૧૧	૭-૫	૯-૩૧	૧૧-૮	૧૨-૪૪	૧૫-૫૫	૬-૨૧	૧૯-૫	૭-૯	૯-૩૨	૧૧-૮	૧૨-૪૩	૧૫-૫૫	૬-૧૫	૭-૧૪	૭-૩	૯-૩૦	૧૧-૮	૧૨-૪૪	૪-૦
સે. ૧	૬-૨૩	૧૮-૫૯	૭-૧૧	૯-૩૨	૧૧-૭	૧૨-૪૦	૧૫-૪૯	૬-૨૫	૧૮-૫૩	૭-૧૩	૯-૩૨	૧૧-૭	૧૨-૩૯	૧૫-૪૬	૬-૨૧	૬-૫૮	૭-૯	૯-૩૧	૧૧-૬	૧૨-૪૦	૩-૫૦
૧૬	૬-૨૭	૧૮-૪૨	૭-૧૫	૯-૩૨	૧૧-૩	૧૨-૩૫	૧૫-૩૫	૬-૨૭	૧૮-૪૦	૭-૧૫	૯-૩૧	૧૧-૨	૧૨-૩૪	૧૫-૩૬	૬-૨૭	૬-૩૭	૭-૧૫	૯-૩૨	૧૧-૪	૧૨-૩૨	૩-૪૨
ઓ. ૧	૬-૩૩	૧૮-૨૪	૭-૨૧	૯-૩૨	૧૦-૫૯	૧૨-૨૯	૧૫-૨૦	૬-૩૧	૧૮-૨૦	૭-૧૯	૯-૩૦	૧૦-૫૮	૧૨-૨૯	૧૫-૨૩	૬-૩૨	૬-૧૮	૭-૨૦	૯-૩૧	૧૧-૧	૧૨-૩૦	૩-૨૯
૧૬	૬-૩૮	૧૮-૧૩	૭-૨૬	૯-૩૨	૧૦-૫૬	૧૨-૨૬	૧૫-૧૨	૬-૩૩	૧૮-૧૩	૭-૨૧	૯-૨૯	૧૦-૫૫	૧૨-૨૪	૧૫-૧૫	૬-૩૮	૬-૪	૭-૨૬	૯-૩૨	૧૦-૫૬	૧૨-૨૬	૩-૨૦
ન. ૧	૬-૪૫	૧૮-૧	૭-૩૩	૯-૩૫	૧૦-૫૫	૧૨-૨૩	૧૫-૬	૬-૪૦	૧૮-૫	૭-૨૮	૯-૩૪	૧૦-૫૮	૧૨-૨૩	૧૫-૧૬	૬-૪૬	૫-૫૨	૭-૩૪	૯-૩૬	૧૦-૫૭	૧૨-૨૪	૩-૧૪
૧૬	૬-૫૪	૧૭-૫૪	૭-૪૨	૯-૪૦	૧૧-૧	૧૨-૨૫	૧૫-૪	૬-૪૮	૧૮-૦	૭-૩૬	૯-૪૦	૧૧-૦	૧૨-૨૪	૧૫-૧૨	૬-૫૪	૫-૪૬	૭-૪૨	૯-૪૧	૧૧-૧	૧૨-૨૬	૩-૧૧
ડી. ૧	૭-૫	૧૭-૫૨	૭-૫૩	૯-૪૯	૧૧-૯	૧૨-૨૯	૧૫-૧૧	૬-૫૬	૧૮-૧	૭-૪૪	૯-૪૨	૧૧-૫	૧૨-૨૮	૧૫-૧૭	૭-૭	૫-૪૫	૭-૫૫	૯-૪૯	૧૧-૧૦	૧૨-૩૧	૩-૧૩
૧૬	૭-૧૪	૧૭-૫૭	૮-૨	૯-૫૬	૧૧-૧૬	૧૨-૩૬	૧૫-૨૦	૭-૫	૧૮-૩	૭-૫૩	૯-૫૦	૧૧-૧૩	૧૨-૩૪	૧૫-૨૦	૭-૧૫	૫-૫૦	૮-૫	૯-૫૬	૧૧-૧૭	૧૨-૩૭	૩-૧૯

આજુબાજુના ગામવાળાઓએ સૂર્યોદય તથા નવકારસી વિ.માં ૫-મિનીટ વધારી પચ્ચક્ખાણ ગણવું. તથા ૧થી ૧૫ અને ૧૬થી ૩૦ તારીખનું અંતરકાળી હિસાબે ગણવો......